

С. (капал)

Кара 176

4-33
18 000 - 3 4 72

Örtənlanb Azret.

© 4010

Kasra Loçanb xaparlarb

QARACAJ OBLNASIZDAT

Mikojan-Saxar — 1936

ƏRTENLANЬ Az.

PROVEREN
1949 г.

Проверено 1948 г.

К.Р.

NASRA XOÇANЬ XAPARLARЬ

С4010

~~176982~~

Карач. 1762-2

Научная Библиотека
Тр. пр. КГУ
Мин. С. Р. Ч. Ч. Ч.
Ш. Ш. Ш. Ш. Ш.

К. Б. А. С. С. Р.
Республиканская библиотека
ИМ. Н. К. КРУПСКОЙ
гор. Идельник

К. Б. А. С. С. Р.
Республиканская библиотека
ИМ. Н. К. КРУПСКОЙ
гор. Идельник

QARACAJ OBLNASIZDAT

Mikojan-Şaxar—1936

С (кар)
У-72

Яз. УРТЕНОВ

АНЕКДОТЫ НАСРА ХОДЖА

КАРОБЛНАЦИЗДАТ
Микоян-Шахар—1936

с (кар)
у-72

Аз. УРТЕНОВ

АНЕКДОТЫ НАСРА ХОДЖА

КАРОБЛНАЦИЗДАТ
Микоян-Шахар—1936

EKINCI BASMASIYA AL SÖZ

„Nasra Xoçanь xaparlary“ -nь birinci basmasından (1931-ci ғыl-dan) beri 4—5 ғыl ozdu. Bu eskerilgen zamannь icinde xalq tworcestwoğa (folkljorđa) ғыl sajnь vekden-vek aqyl wölynyw, es ijilь keledi.

„Nasra Xoçanь xaparlary“ da, birinci basmasıь al sözynde xergyzylgeni kiviь, savlaj folkljorcula wegitiv, xalq tworcestwoğa-folkljorđa sanaladıa.

Gazetlени vergen xaparlaryna көre, 1935-ci ғыlnь icinde Nasra Xoçanь xaparlary ғыnь n: orus, uzvek, taçik, gyrçy, ermen, azerbajçan tildede vasmağa uruluv сыqqandya.

Orus tilde vasmağa verilgen rukopisni usynden emda anь ne qadar gerekli is volqandyь хақыndan „Literaturnaja gazeta“ da, „Ogonjok“ da, daqьda ala kiviь көv tyrlы gazetlede emda zurnallada talaj statijala ғыzьldьa.

Bu gazetlени, zurnallanь vergen ustanowkalarьnь N. Xoçanь xaparlarynь al basmasıьda verilgen ustanowkadan ne kesek vaşxalyqь ғыqdu.

Bir qaumla „Nasra Xoçanь xaparlary“ dev ғыrytylgen anekdotlanь kertida „Nasra Xoça dev bir adam volqandyь, varьn alanь ol keci сыqarqandyь“ dev bir adamnь atьna taqьw, ullu ғыnьlyc aqylqayşedile.

Nasra Xoçanь xaparlary—bir aғыsь-berisi volmaqan xalq tworcestwodula. Munu vьlaj anьlarqа керекdi.

Söz usyn, „Lit. gazeta“ Nasra Xoçanь emda anь xaparlarynь usynden vьlaj ғыzadyь:

„Nasra Xoçanь anekdotlarynь orus tilde vasmalav сыjағыnь tyjnşly volqanь vьa volmaqanьnь usynden vizge talaj kere sorqandya. Biz Nasra Xoçanь xaparlarynь сыjьw, kitab etiv vasmağa urmaqьqьnь kereklige sanajьwz, anь vьa da birge bir qaum ғыldaşla aqьllarynь vьu төwendegi ajьllыqlađa wömekliklerin izlejviz. Çuvuьq kuncьqqan ғыrallada, Orta Azijada emda Zakawkazijada keç ғыjьlqan vьu kesgin aqьllы anekdotlanь сыjаrqan atь voluv ғыrytylgen Nasra Xoçanь kim volqanьnь, qacan, qajda ғыşaqanьnь usynden wostokowedle bir ғыarь toxdaşmaj vьugynne derici bir-biri aғalarьnda davlaşadya. Biz, vьu davlaşьvni woşxa emda fajdasьzqа tergejviz. Nasra Xoçanь anekdotlary xalq tworcestwodula. Bu anekdotlanь awtorunь tavarqа kyreşmek bir vaşxasь volmaj orus nart söziени neda nemsа ғыmaq-lanь awtorunь tavarqа kyreşgenne uşajdyь.

Kim vilsin bir zamanda (X-cü çyз ғыl vla XIV-cü çyз ғыl arasynda) Nasra Hoça deв bir adam volub, vı xapar-laqı paqırda, mьxьllav çorıqda suzet salьv çolda belgili bir rolnu ojnaqan da volur.

Alaj'a Nasra Hoça kerti ucxararaq adam voloqanь vla, çaşav praktikanь cyjrelıklarine mudrьj maqanаль ajtvla ajtьrlaj aqьllь adam voloqanь folklorcula vajamlarqı vollalьq tyldyle.

Qalaj alaj volsa da viz Nasra Hoçanь anekdotlarьnь çanь orus izdanesin alqьşlajvьz... emda N-Hoçanь bir talaj anekdotu çazvь kergyzeviz" (L. G. № 19—1935 ç).

„Literaturnaja gazeta“ Nasra Hoçanь xaparьndan orus tilde talaj xaparьnь vı vьstuplenieni tyvune çazvь kergyzedi.

„Ogonjok“ zurnalь çazqanь da „L—G“-ni çazqanь vla tolu kelişedi. Axьrь, Hoçanь xaparlarь ne kesekda işegi volmaqan xalq tworcestwodu.

Vı vasmaşьnda da viz Hoçanь xaparlarьna sajlav kəzden qarəqanvьz. Bizni qolubuzda volunqan 450—500 anekdotdan 3—4 çy-zyn kijirgenviz.

Nasra Hoçanь xaparlarьndan volub xalqda çyrygenleri talaj tyrly variantda ajtьladьla, viz qarav alanь politika çanьndan en taqьl variantxa salьv çaraşdьrьrə kyreşgenviz.

Kitavьnь icinde 100-ge çuvuq dinne qarşь, afendileni, molla-lanь fitnalарьn, cirikliklerin, osalьqlarьn ajdaq etgen anekdot vardь.

Bir vəlegi da cinownikleni, vajlanь, vijleni artьqlьqlarьnь usyn-den çyrygenledile. Qalqanlarь da qaralьv, quşnu, qanatьnь usynden savijlege çaravlu işleniv salьnqandьla.

Tertynycy qaum anekdotla tyz paqьrdalь-ojunlu emda adamnь tavьqlarь vla kyldyrgen alaj xaparla volub kiredile.

Qaracaj literaturanь istorijasьnda, xudozestvennьj prozanь texnikasь vla sьqəqan vasma produksija volub em alqьvurun (gazetde sьqə turqan „Syryvcy Xamidni“ feljetonlarьn ajtmaj) Nasra Hoçanь xaparlarь sьqəqandьla emda çaş çazvьculanь proza çazvьculuqnu texnikasь vla şaqrej etivde vizni sьnaqanьvьzqı kəre ullu maqanalarь volqandь.

Nasra Hoçanь xaparlarь kitav volub sьqəqan kəzyvde, quru arь derici qara tanьmaqan tьşьrvladan volub, 40—50 tьşьrv vı xaparlanь oqurqı talьrvьnı sevevi vla keslerini gramotnəstsuzluqlarьn qoratxanlarьn kesleri auzlarь vla ajtvь kəv eşitgenviz.

Nasra Hoçanь vı çolqu sьqəvundan da viz ol muratnь etmej tylvuz.

Kitavьnь tili madarь volqan saqlь Qaracajnь aslь xalq tilinde çazьlqandь.

Vaşxa milletlede sьqəqan kitavladan alьnqan xaparlarьn da viz xalqն (Qaracajն) çaşav uslowiesine çuvuqlaşdьrvь alaj çaraşdьr-qanvьz.

Bu kitabın icində 3—4 cüz anekdotnu basmalav və özünə
dünjən ulxucu, zalimlikci, axır çarılacaq, urunqanlaq tuşman
şeriat, zakonu və, anı artıqlıqları və şaqre etgəndən sonra da:

a) az oquj-çaza bilgenli oquv nəvkları əsdyuvde, çahil-
likni çəq etivde;

b) çəş çəzəvci kadrları prozai xudoz. literaturanı texnikası,
till və şaqre etivde;

v) xalq tvorcestvonu çəjəvda emda çəjəvda da tyz metod
və çəjəv çəqəv oquvlu adamlarıvəznə alləv ajlandıvda mə vü
yç-tört zətdə bir kesək fajda vərsə, vü kitabın vəş muratı toqanqə
sanarqəvz.

Izdatelstvo.

BİRİNCİ BASMASI AL SÖZÜ

„Nasra Xoça“ degen at emda anь kyldyryvcy, kesgin maqanah xaparlarь, bir Qaracajqa tyl, savlaj kьncьqьqan xalqlaqa, savlaj dunjaqa belgillidile. Ewropada, Aziyada, tav Amerikada çaşaqan xalqlanь arasynda da biz Nasra Xoçanь xaparlarь çyrygenin көgeviz.

Nasra Xoçanь xaparlarь tyrk-tatar tilleden iniliz, arav, nemsä, ermen, gyrçy, orus daqьda ala kivik көv tyrly tillege көcyrylyv, kitav volub çyrytyledile. Xar millet Xoçanь syjedi. Anь xaparlarьn, anekdotlarьn saqьnv, ajtьv çivanadyla, voş saqatlarьn çarьqlьq vla, kyky vla aşradьla.

Alaj volsada vu qadar xalqqa kesin tanьtxan Nasra Xoçanь kim volqanь, qacan tuvqanь, qajsь ömyrde çaşav, qacan, qajda ögeni vugynçe derici istorijaqa belgili tyldy.

Bir zamanda Nasra Xoça dev adam çaşaqanь vla çaşamaqanьv haqьndan adam inam volurca, sьrtьn trerlaj bir begimli zat çoqdu.

Nasra Xoça emda ana atalьv çyrytylgen qьsxa-kyldyryvcy xaparla көv milletge belgili volqanlarь kivik, Nasra Xoça xar milletni kesi adamьca, anь xaparlarь da kesi çaşavundan alьnпan xaparlaca alaj көrynedile.

„Nasra Xoça“ degen at tyrly-tyrly formada çyryjdy. Bir qaum milletle (azerbayçan tyrklyle, ermenille) „Nasruddin Molla“ dejdile. Farsьyla-aravьyla „Molla Nasruddin“ dejdile. Tyrklyleni bir qaumu da artdaqьca, bir qaumu va vizni kivik „Nasra Xoça“ dejdile. Vьlanь qajsьn alsaq da, bir atnь „burdurqanlarьdьla“. Vu at eki sözden quralьvdь, birem vaşlarьna farsь-arav sözledile. Amma bir-birlerine taqьlvьv xalileri tyrk tilni adetlerin vek saqlajdь.

Qьsxaşь, „Nasra Xoça“ degen at emda anь „burdurqanlarь“ kьncьqьqan xalqlanь tillerinden quralqan atdь. Vu хьsəvdan ol at kьncьqьqan milletleni (tyrk-tatar, farsь-arav degenca) xalqlanь icinde tuvqandь derikviz. Söz qajsь milletniki volsa, atnь alьvurun sьqьvun da ol milletge taqarqa kerek voladь. Vьlaj vla qaraqanda, Nasra Xoça alqьvurun kьncьqьqan xalqlanь icinde çyryv vaşlaqanьv көgeviz. Amma kьncьqьqanьv istorijaşь vьllaj adam tuvqandь, çaşaqandь dev saqьnsa da, begimli zat ajtmajdь.

Bu anekdotla çyrygen har millet Nasra Xoçanь ne çerli volqanьv haqьndan birer tyrly çomaq çyrytedile. Qьгьm, qazan xalqlada bir tyrly, tyrklede bir tyrly, daqьstan xalqlada da bir tyrly, daqьda alaj-alaj talaj tyrly xapar çyryjdy. Bu ajtьvla көvysyne esgi dunjanьv

ötyrukcy tili tuvdurov ketgen tamarsızlyqlaryň wofawuna wofalywдыла. Ol хыsbawdan wiz ol харарлақа тапаньға volluq tywbyz.

Söz usyn: anadollu tyrklyleni aýtýwlarына qarasan, „Nasra Хоça tyrkly wolqandy“ dejdile. Nasra Хоça Tyrkde Aq-Şaxar degen şaxarda tuwqandy, anda çaşaқandy emda anda өlgendi, kesi da şýjyx wolqandy degençe çetdiredile. Nasra Хаçаныň qawьыды dev qawь, any jydy dev yj wardь degen харарлары aýtadyла.

Orta Aziyada çaşaқan taçlyk-farsь халqlaryň aýtýwlarына тыңласан, wыла da Nasra Хоça farsь wolqandy, any харарлары em alqa fars tilde сықыw tevregendile, dejdile.

Ermenlile da Nasra Хоça Eriwanda tuwuv, anda oquv, ullu alim wolqandy dejdile.

Daqьstan халqlaryň aýtханларына kelsek, ala da Nasra Хоçаны keslerinden etedile: „Nasra Хоça bir zamanda Daqьstanda çaşaқandy, bir ullu wijge acuv wolurca bir iş etiw, any ullu asker izlew aylanqanьda tabalmaқandy, askerni Nasra Хоça хыlasь wla хорлақandy dev aýtuv wardь“—dejdile.

Ma, халq arasynda çоmaқ matalda çyrygen wu халili харарладан any çанында Nasra Хоçаны kim wolqанын, qajda, qacan çaşaқанын begitiw aýtхан bir tyrly bir begimli zat çoqdu.

Taw aqyl etiw saqьş wla qarasan, allaj adamı bir zamandada wolmaqанына, wu харарлары халq kesi çaratьw, kesi сықарыw iйgenine kelyң tolu awaryqды. Bizni aqьlywьz da alajды. Ma, Nasra Хоçаны kimliginden wu qadar bir bilim wardь. Andan waşxa begimli zat çoqdu.

Endi kitawсықны çazylyw-quralyв çolunu хақындан da bir-eki söz.

Men, eki сылы icinde aqyl wolyw, qajdy etiw, Nasra Хоçаны харарларындан 300-ge çywuq харар çыққан edim. Wu харарлары көwusy maңa auzdan-auzqa көce turqanla wolv халqдан, qalqаны da wasmalаны wetlerinden тыşdyle. Alaj wolsada men alаны waryсында сыjыw çiwermekden ese, sajlav alьvni хажылы көrdym. Wu kitawxa 300 харардан quru 200 saqьş biri kirdi.

Wылаj wla, anylasьlyqанына көre da, men wu kitawсыққа Nasra Хоçаны харарларындан sajlav em igilerin, politikanь, sosialny çaşavnu emda kesgin maқanasь wary wla çoқunu çанындан da em maçallaryндан anywьw salqanma.

Nasra Хоçаны esgi wasmalaryнда çyrywcy: uјatsьz, meşcan maқanаны emda talawcy klassxa uјuşdurulqan dincilik wla wajlawly wolqan zaranь харарлары wu kitawсықда keslerine орун tawmadyла, tawaryq da tyldyle. Madary wolqan saqьş, wu kitawсыққа ariv maқanалы харарларын sajlav alьw, bir qaumларын da тыjышы көryw, talaj „qьjьvla-lavçalavla“ wla kijirdik. Qьsxasь, kesini wolumuna-tyw maқanasyна көre, madary wolqan saqьş urunqan oquwcy халqlaқа çaravly eterge kyreşdik. Alaj'a wu çoқu сықыw wla wu kitawсық kesini wojununa тыşgen worcun tamamь wla tolturady dejalmajьz, çartlylyqlary sözsyz wolvrla, көrgyzgen, aýtхан çoldaslaқа aldan wusyrewy-wyzny bildirewiz.

Ө. Azret.

„MA, AL“ DEGENNE YRENNENDILE

Bir çolda Nasra Xoça da talaj nøgeri da elni qatında kəl çarçasına sьqıandıа. Ol kyn alajqa, kim erikgenin ketere, köz asa, kim çuvunurqa, kim esgi çuvarqa keliv xalq көv volqandı.

Bir afendi көny qьjьgьnda vet-qol çuva turqanlaj ajaqlarь tajqalaqandı da көlge tuьgendi. Xalq „kim ese da suvqa ketdi“ dev savьxandıа, adamla bir-bir afendini tuvrasьna keliv:

— Afendi! Qolunu veri uzat, veri tutdur!—dev kyreşsele da, afendi kişige qolun uzatьrqa, tutdururqa unamaj hamан тьrьdav, kesi sьqarqa kyreşiv turqandı.

Nasra Xoça munu көyүv, qarav turqandı da sonra qalqanlaqa:

— Toхdaqьz siz, anь men vusaqat sьqarajьm,—dev afendini tuvrasьna varьv:

— Afendi, afendi! Ma, ma, qolumu al!—dev qolun afendige uzatьv qьsьrқandı.

Afendi sermev Nasra Xoçanь qolundan tutuv, suv çuqu voluv sьqьv kelgeninde, qalqanla seirsiniв Xoçaqа sorqandıа:

— Nasra Xoça, sen: „qolumu ma al!“ demej, „qolunu veri tutdur“ deseң edi va! Munu alaj ajtxanьь sevevi nedi? Xoça:

— Quçur xalqsьz siz, afendi-molla qaumnu qььqlarьn entda vilalmajsьz, ala „veriv-ber!“ degenne yrenmegendile, „ma, al!“ degenne yrençendile!..

EKI AFENDINI BAŞXALЬQLARь

Nasra Xoçanь bir afendi xoşusu volqandı. Ertدende, inirde afendige tajmazdan хьсьnla, vөrekle, saxan xalvala keliv turqandı. Afendi kelgen sautlanь хьсьnlarьn, vөreklerin, xalvalarьn yjyne salьv voşatьv, quru sautlaqa qarav, qollarьn

çajьв qurannь асьв, ullu qьсьгьв ne ese da virleni aravca oquqanь Nasra Xoça haman көre turqandь.

„Meni eşegin da quranna qarav alaj oquqqa yrense, хьсьп-xalva aşaj turluq volur edi çazьq“ dev Nasra Xoça eşegin oquqqa yretiv qajqьqqa kiriv, saqьş etiv tevregendi.

Bir kyn usdalaqqa varьв, qatь qaqьtladan bir ullu tefder etdirgendi. Tefderni yjyne alьв keliv, eşegine aş vergeni sajьп tefderin асьв qaqьtларьпь arasьна arpa qujuв, eşekni allьна salqandь emda çapraqlanь bir-bir avduruv arpa çajьl-qanь eşekge aşata da kete turqandь.

Sav ajьп uzaqьна ol xalili aş veriv yretiv turqandь. Em axьгь, tefderni çapraqlarьпь arasьна arpa qujuв, eşekni allьна salьв ketse, eşek tefderni ariv vaşьndan bir-bir qaqьtларьп tili vla асьв, qujulqan arpanь aşav, anь voşaqanlaj ikinci qaqьtьп асьв, arpaşьп voşav, anь da voşaqanlaj ycuncy qaqьtьп асьв, alaj-alaj etiv tefderni vaşьndan ajaqьна сьqьв tojsa, тьпылав, tojmasa va qьсьгьв, oquв tevregendi.

Bir kyn ertdenvla Xoça eşekge aş verirge unutuв qoj-qandь da, eşek ac volqandь. Kyn igi quşluqqa kelgenden sonra, Xoça qoltuquna da bir qurannь salьв yjynden eşikge сьqoqlanlaj, eşek allьна varьв, qurannь ijisgej tevregeninde, Nasra Xoça:

— Voş auz suvlarьпь төkme, icinde arpaşь çoqdu, inanmaj esen, ma qara, dev qurannь асьв eşekge tutuv көrgyzgendi, ac eşek qurannь çapraqlarьп tili vla асьв qarav arpaşь volmaqanьп көrgeninde, xaman oquqqa qalqandь. Alajdan ozqan bir talaj adam eşekni vu xalili quranna qarav qьсьгьв oquqanьп көrgenlerinde, Xoçaqqa sorqandьla:

— Nasra Xoça, eşegin alaj nek etedi?

— Quran oqujdu, көrmejmisiz, afendi volqandь!..

Bu söz ol kyn savlaj elge xapar voluv çajьlqandь.

Xalq: „Xoçanь eşegi quran oqujdu, bir qarajьq“ dev çьjьльв, Xoçanь yjyny allь adamdan тьq-тьqlama tolqandь.

— Marça Xoça! Eşegini quran oquqanьна qararqqa kelgenbiz, vizge da bir көrgyz! — dev tilegendile.

Bir zamanda Nasra Xoça, eşegini vaşьна bir sarx da salьв ysyne da bir avanь çavьв, axьгь afendi kijimle vla bavdan сьqarqandь, xalq eki çarьльв, çol qojuv seirge qararqandьla. Xoçanь хонşusu afendi da alajda volqandь.

Хоҗа ас ешекни келтирив, алһна қуранһ салқандь. Ешек тили вла қуранһ җарпақларһн асьв агра излев тавтај һаман оқув, дақьда агь-вери авдурив асьв, қьсьгьв оқув тебрегенінде, халқ сеир-таразаға қальв, Хоҗаға:

— Қалај оқујаладь, кимден үреннени?—дев сорқандьла.

Хоҗа халқһн арасьнда хоншу афендини вартақь вла көргызув:

— Andan көрүв үреннени,—дегени.

— Да, Хоҗа, ешегин арив хазна қалмај афени вола кетгени да!

Хоҗа:

— Ајһај, афендиди, сөзсыз афендиди, җаңьз ву еки афендини араларьнда бир ваҗхальқсьқ vardь: sizni афендигиз ас көзды, ол хьсьндан-халвадан тојса, қуран оқујду, мені афендим andan тоқ көзды, ву ас volsa да оқујду!—дегени.

ӨЛГЕН ТАУҚДАН ҒЫЗ ҒЫҒЕК ҚАЛАЈ СЫҒАР ЕДИ

Nasra Хоҗа бир җолда биҗген ашла сатылған бир тыкенне кирив сатывсиға:

— Mana тауқ ет, гакгь ашат, танық волақта, вақаларһн ворсха қој да ахса тыссе төлөрме!—дегени. Сатывси да разь волув, Хоҗань алһна вытевлеј биҗген бир тауқни емда үс гакгьһн сальв ашатхандь.

Tөрт-веҗ күнден Хоҗа ахсасын альв варқандь да сатывсиға:

— Meni verligimi terge da al, ахса альв келгенме!—дегени. Тыкени:

— Busaqtada işim көвды, иги адамьса тергерге керек боллуқду, дақьда бир келirse,—дегени да, Хоҗа қайтхандь да кетгени.

Вьлај вла талај күн озқандь. Nasra Хоҗа дақьда бир күн сатывсиға варгьв, „ахсань ал, unutuluv қалмасын“ дегени. Сатывси cot etiv тергегени да:

— Senden җььгма тьмен сығарьқды!—дегени.

Хоҗа:

— Alaj degen ne sözdy, хайьрсьз, бир тауқ вла үс җумуртхаға җььгма тьмен қалај сығар, sen ақьһнданть җаҗханса!?

Satıvcı:

— Cot bir kesek көвге варлыгън мен сана мындан алажа келгенінде да ајтхан edim. Мен ақылмыдан затдан да сьрматанма, тыныла, қалај тергегеними ајтажым: сен мені тау-қуғи ашақанлы екі-үс ај болду. Ол ајлань icinde, тауқуғи сав волув қозлав турса, кyнде бир гакгъ тавьв варлық edи, бу 90 гакгъ vollуқ edи. Бу 90 гакгънь гурт салыв çуçekле сьқартсам, ала да nellaj бир vollуқларьн кesiң билесе! Ань усьне да ол сен тауғи биргесине ашақан үс гакгънь да вугунне дері гурт салыв хажьрландьрсам, мені вугун аллымда арвазьнь ты-тықлама толтурқан бир тауқ сьрувум vollуқ edи. Мен сана ансьнда асьрь аз ајтханма, çььрма тьменне ва не azda сөз салмај ver!..

Satıvcınu бу tuғum uјatsьz сөзleri Nasra Хоçаақа век tik tijgendile, emda ekisi да бир-бирlerine iliniv, davларь teren-leşgendi. Satıvcı Хоçань төреге бергendi. Төрені tamadasь бир ulхucu қадь volқандь. Satıvcı дақьда келив: „Sen екі çыз somnu маңа сьқарсан, он тьмені senikidi“ дев сөleşiv қадь да satıvcı да бир tilli volқандьла.

Bир кьп төreden Хоçаақа да satıvcıқа да pawestkala келив, ekisi да қадьнь аллына varқандьла.

Tөре işge қаравь tevregendi да төрені etgen қадь Nasra Хоçаақа acıvlu қаравь sorқандь:

— Sen бу adamнь тауқуғи да, гакгьларьн да ашақанть edin?

— Ашақан edim!

— Ахcasьн vermeј ketgenmi edin?

— Art vorcxa алқан edim да ketgen edim!

— Entda vermeј turasa да?

— Bermegenlik etiv турмајма, alaj'a kesi!..

— Toxda, toxda, қадьнь аузuna савсан, қьsdarma да ijerme, çаңьз мен сенге sorқанға қьsxa çуав ver! Andan veri nellaj бир zaman ketdi?

— Eki-үс ајдан да артық zaman ketdi!

— Andan veri ол тауқ да қозлав, кyнде бир гакгъ тавьв турса, ол сен ашақан гакгьлань ана да қошув гурт салыв çуçekле сьқартса, ол çуçekле да вугунне дері қозлав, ујрев турсала, бу satıvcınu сана quvuruv ашатхан тауқи вугунне çьзден артық тауқ volur edи да?

— Да volurқа да volur edи!

— Sonra sen birevny bir syryv tauqun da aşav, endi axcasъn төresiz-tyjyşsyz vermej ajlanьoqa vetini ujatъ qalaj çetedi?

Qadъ işni tamam satъvcuqa çaravlu eterin asъq viliv, Nasra Xoça көv ojlaşъv turmaj ajtxandъ:

— Seni ajtxanъn varьda tyzdy, men munu tauq syryvyn aşaqan esem, vu da men хъsav etgen vla meni çyz temirli partyxumu aşaqandъ!.

Nasra Xoça vu sөzny ajtxanlaj, satъvcunu төvve tykleri өрге turiv, көzleri aqarъv: „Aldajsъ, men seni tuvqanъ bir vурtyk partyxuny da almaqanma“ dev camlanьoqa qalqandъ. Qadъ Xoçaqa:

— Qajda vergense partyxuny, qacan aşaqandъ?

Xoça:

— Beş çyl mьndan aloqa meni qatъnъm quvut eterge bir bitir ajaq partyxny quvuriv arvazqa çajqanlaj, vu satъvcunu tauqlarъ keliv andan bir ajaqнь aşav, qatъnъm taş at-xanьnda, qasъv ketgen edile, ol kyp munu tauqlarъ aşaqan partyxny andan veri men çerge casъv өsdyrsem, vьjьloqa çyz temirliden da artъq partyxym volluq edi, versin vu da partyxumu, alsъn tauq syryvyn.

— Qadъ Xoçanъ vu sөzyn xilikge etiv, mьsxьllav:

— Teli Xoça! Ol sөzyn'a nedi? Endi tuvra vetsizligindi ansъ, quvutxa dev quvurulqan partyxny çerge casxanьoqьna, kujgen partyx'a qalaj saqarъq edi?

— Da, sonra munu quvurulqan tauqundan'a tauq syryv qalaj сьqarъq edi da?!

Вьlaj vla Xoça qadънь çuavsъz etiv ketgendi.

BIJ BOLAMA

Nasra Xoça bir хан vla tik voliv, tajmazdan ханнь etgen artъqьqlarъn ajqaq etiv ajlannandъ.

Хан asъvlanъv vьlaj vujruq etgendi:

— Busaqatdan Xoçanъ tutiv, maşokga salъv, eltiv көpurny qulaqьna taqьoqьz da tambla vu zamanna deri alaj turma dojuqiz, sonra qalaj өltyryrge kerek volqanъn ajtьrma!..

Vu vujruqni eşitgen vla mьrtazaqla izlev Xoçanъ tutiv, maşoknu icine salqandъla da vaşъn qatъ qьsъv, eltiv көpurny qulaqьna taqьandъla.

Nasra Xoça ɵlygyn tamam bilib, saqıylı volub turqan-
laj, inir ala kɵpuryge bir omaq atlı kiriv ɵtub tevregendi da,
maşoknu eslev atıyndan tyşgendi. Qarasa, maşoknu icinde bir
qıymıldaqa...

Bu atlı xonşu elleni birinden bir vajny çaş volqandy.
Çaşny işden xarar volmaqandy. Maşoknu icinde nesı vol-
qanly bilirge qamcı vıa qaqqandy da icinden birev:

— Bij volmajma, ɵltyrsegiz da vılluq tylme!—dev
qıysıyıda qalqandy. Kimdi eken vı, „bij volmajma“ dev
nek qıysıyıda, teşiv bir igi xarar sorajım, degendi da ma-
şoknu vaşly teşgendi. Qarasa, icinde bir qartıyraq adam tɵrt
vukleniv tura.

— Sen kimse, kim salqandy maşokga?

— Bu elni adamlarıyndanma, xan maña vijlik veriv „vij
vol“ dev kyreşgeninde, men unamaqa edim, ɵltyrseñ da
vij volallıq tylme dev toxdaqanımda, maşokga atdıy vı-
lajıya vajlatxandy. „Bij volama dev ajtxıncı turma qojuqız“,
dev xanny vıjruqu alajdy...

Xoçanı vılay ajtxanı eşitgen vıa ol adam ullu seirsin-
nendi emda:

— Sen syjmej esen, men syjmej vij volurqa, seni orunıya
men kiriv qalıv, keliv sorsala, men: „vij volama“ desem
vılluq ese, kirejim da qalajım!—degendi.

— Ajhaj vılluqdu, kir!—dev Xoça ol vajny maşokga
kijirgendi, vaşly da auzvav vıa qatı qıysıv, kɵpury qulaqıya
vajlav kesi da xazır artıya miniv, ol çerleden dump volub,
qasıv ketgendi.

Ekinci kynny erdenıvasında xan:

— Busaqatdan askerleden 30—35 adam tiziliv varıv,
kɵpury qulaqıya taqılyv turqan Xoçanı har birin keriliv ural-
qanıyız saqlı birer uruqız da, ɵlgen volur degen zamanda
maşokdan sıyraqıv, sıvıya atıv ijigiz!—dev vıjruq ver-
gendi.

Xanny vıjruqanı kivik etiv, çıyırma vıa on-on veş atlı
tiziliv kɵpuryge kirgendile. Har biri keriliv kucynden tartıxan
saqlı bir kim qamcı vıa, kim sıvıy vıa maşokdaqıny vaşlyya
urıv, ozıv tevregendile.

Maşokdaqı qamcı tijgeni sajlı:

— Bij volama, sojmaqız, vij volama!—dev qıysıyıda
qalqanıynda:

— Hej itden tuvqan Xoça, vojunuñu vit kese, daqıda koremise anı vizge „vij“ volurqa umut etiv turqanıñ, ur adamıca vaşına ur!“—dev bir-birlerine alaj-alaj ajtım ura kirgendile da maşokdaqın „sozqandıla“.

Bir zamanda ulykny maşokdan alyv suvqa atarqa dev maşoknu vaşın aıv qarasala, vaş-veti qanna vojalıv, eki közy cartlav-cartlav alyna sıqıv, tili auzundan veri sıqıv, salıñıv, tişleri da tiline kiriv qarışıv turqan bir omaq kijimli adam ulyv turalı..

Xoça volmaqanıñ tapıv, har kim xanna ne ajtıvqlarıña saqıñıv volub, elge qajtqandıla.

SORUVUM BOŞALOQANDY DERME

Nasra Xoça elde afendile vla sırt kelişmegendi, alañ ajtxanlarıña qulaq salmaj, qarşıv volub çyrygendi. Bir kyn Xoça mezgit alyv vla ozuv vara turqanlaj, qartlanıv arasıñdan afendi tauş etiv, Nasra Xoçanıv saqıqandı.

Nasra Xoça:

— Ne derik ediñ?—dev sorqandı.

Afendi:

— Ne derikme dev'a, ne fitirini vermejse neda din tutmajsı, varında unıtxansa, axratda soruv alyñnan zamanda meni vek ariv esgerirse...—dev camlanqandı. Nasra Xoça olsaqat:

— Men ɵsem, meni bir esgi qavıvqa salıv qojuqız,— degendi.

— Nek?—dev sorqanlarıñda, alaqa çıavxa:

— Munkir-Nakirle kelsele: „meni qavıvıñ kɵrmejmısız, esgidi, meni soruvum ertde alyñnanıv derme da qojarma“—dev çoluna vurulub ketgendi.

EKISINI ARALARıNDAMA

Nasra Xoça çasaqan elde eki ullu vaj volqandıla. Bu eki vaj Nasra Xoçanıv, Nasra Xoça da alañ sırt kɵyuv volmaqandıla.

Nasra Xoça bu eki vajdan har çerde tarıvıv, alañ arıvıvqlarıñ, amanıvqlarıñ sanav çyrygenin bu eki vaj eşıtiv, Nasra Xoçaqa acıvlanqandıla.

Bir çolda Nasra Xoça oğamнь ozuv vara, eki vaj da oğamнь bir çapьndan munu tava kele turqanlarьn kөгendi da, çallarqа turaqlaқandь, alaj'a ala munu kөгyv:

— Alaj toxda!—dev qьsьrқandьla.

Nasra Xoça toxdaқandь, vu eki vaj eki çapьndan өre turuv, aralatyv usyne dunjanyv quјuv, asь sөzle sөleşgendile. Sonra vajlanyv biri qьza ketiv:

— Sen ne eşek tylse neda it tylse, ne zat esen da!—dev acuvlannanьnda, Nasra Xoça:

— Tyz ajtasьz, men eşek da, it da tylme, ekisini aralarьndama!—degendi.

SEN ALьRSA

Nasra Xoça oğamнь ketiv vara turqanlaj, vojununa zaп dev bir çumduruq tijgendi. Elgeniv qarasa, ol tanytaқan bir adam syeliv tura...

— Nek urasa? Ururqа ne işiң vardь?

— Bј... men seni şoxlarьmdan birine uşatyv urdum, kec meni, men tersme!—dev uјatly voluv sөleşgendi, alaj volsada Nasra Xoça vu adamнь tilegin qavyl etmej anyv sydge (maxkemege) bergendi. Maxkemedede syd etgen qadь ol adamь, şoxu volqandь. Xoça aңa tarьqьvnu ajtsa da, ol qulaqqa aймақandь.

Xoça da tөzyv qojmaj kyreşgendi. Qadь: „Ol seni urqanyv usyn bir som al da razь vol“ dev ol adamqа bir som tazir salqandь, axcasьn alьv kelsin dev tersni yјyne ijgendi da vьlaj vla işni voşarqа umut etgendi.

Nasra Xoça talaj saқatnyv saқlaқandь, ol adam kelme-gendi. Xoça işni aңlav, sydy vla ol adamнь tilleri bir volqanьn seziv, qьsьla varqandь da syd etgen qadьnyv vojununa keriliv zaп dev uruv:

— Meni saқlarqа zamanьm çoқdu, ol somnu andan sen alьrsa,—dev sьrьv ketgendi.

MEN DA AҢA BEREME

Nasra Xoça vla xan çolovcu volqandьla.

Sөzden sөz sьrқa ketiv, xan Nasra Xoçaqа:

— Xoça, men qul volsam, sen meni nellaj birge satьv

alır edin? Meni vaqamta ne verir edin?—dev sorqandı.
Nasra Xoça:

— Somçağım verir edim,—degendi.

— Da, xajırsız, somçağım quru belimde belivavım da vollarıdu da!..

— Da, men da som çarımın belivavıdı ucun vereme!

BETİNE BİR ÇUMUŞAQ TIJGENMI EDİ

Şıjıxta dev dunjapı aldaı ajlanıan vırev tıvev, Xoçaqa:

— Xoça! Sen nege çarajısa, qırqıq söz volıv bılgıne?..

— Sen'a? Aldavdan ıllu hınerıne varmıdı?

— Men aldamaıma, alaj desen, allaxxa assı volırsa, bıgece da kıkde ucıv ajlanıv keldıne.

Xoça:

— Şıjıx-şıjıx! Toxda, kıkge sıqıv vıra vııaj betıne bı çımuşaq zat tıjgenmi edı?

Şıjıx kesıne maxdandıgıv:

— Ajhaj-ajhaj tıjgen edı, sonra va?

Xoça:

— Ma, ol bıznı eşekne qıjruqu edı!

ETNİ İJİSİN SATXAN AXCANı TAŞUN ALİR

Bır çarlı adam işlegen çerınden ınırde yıjne qajta turıv oramda qatı çarıv çavqandı da qasıv bı et satıvcıne (qasav-sın) tıkenıne kırgendi.

Bı adam alajda ajaq usınde qoltıqıundan quru gırçnı sıqarıv aşaqandı da çavım toxdaqanında, ketıv tevregendi.

Et tıken tutxan bı adamnı çıvermeı vojıunına qadalıv:

— Axcanı vere var!—dev toxdaqandı.

— Ne axcanı, men senden çıq almadıım, menden ne ızleıse?

— Nek ızlemeıme, tıkenıme etımı ızısı vla gırçnıne aşav varasa da!..

Axıv vılanı işlerı Xoça sıdıny orıunına qalıv turqan bı kızıvde sıdge tışgendi.

Хоҗа иҗге қарақандь. Екisini да сорувларьн етгден сонра, тыкениге:

— Берлақ кел! — дев келтиргенди. Хурҗунундан ахса кi-
sesin сьдарагьв, сьдьгдатьв тыкениге:

— Қулақьнь җивуқ тут! — degendi. Тыкени қулақьн кi-
seni ахса таушона җивуқ тутув тьнлақандь.

Nasra Хоҗа:

— Ешитемисе? — дев сорқандь.

Тыкени:

— Ешитеме!

— Nedi ви тауш?

— Ахсап таушу.

— Найдa бар енди!..

— Хақьть верди!

— Ахсап таушун ал да бар!

— Ахсап таушу қалaj альнь?..

— Etni ijisin satxan ахсап таушун аль!..

Карау. 1762

QAJRЬ ҶАХАНИМGE СУЈSE DA KETSIN

Хоҗапь бир хан сујмегенди. Хоҗа да апы сьрт көгув
volmaj haman atajrьсьн қујив ајланнандь. Munu ешитив, хан
X җапь ол җахадан қоратьдьз дев вужуқ бергенди. Вужуқну
Хоҗақа билдиргенлеринде, Хоҗа:

— Ol ketsin, men ketallьq tylme! — degendi.

Polisijala:

— Хан қажрь кетерикди! — дев хьрҗьланнандьла.

— Qajrь җаханымге кетерик есе да кетсин, ол барқан
җеринде қулу-қаравашь вla бир ullu el воллуқду, мен'а қарт қа-
тньтнь көлтуғув қажсь тавни ваҗьна сьдарагьқта?..

„BULOҶANADЬ“ DEME, „UJALAMA“ DE

Бир мolla қавьрлақа кигив, ваҗьт етисге ијив җулуғенин
көгув, Хоҗа апа:

— Вьлај етив нек җуртисе им. Вьлај етисге нек саьппан-
ды? — degendi.

Molla:

— Bu qavьrlada adamlanь çatxanlarьn kəryv, çyregim avruv, kəlym vuloqanadь, alaqa vuşuvdan vaşьmь enişge tutama.

Nasra Xoça mollarь „qьjdьroqan“ səzyн uşatmaj, ol-saqat vьlaj ajtxandь:

— Oqaj oqaj, alaj deme, tyzyn ajt, vi adamlanь kə-bysy seni ətyryk dualarьnь, çaravsuz darmanlarьnь zaranь vьla əlyv ketgendile, ol iş esime tyşyv vaşьmь vi qavьrla-dan ujalqandan enişge tutama—de!

QALMAZ EDI

Nasra Xoça çaşaqan elde ulxuculuqy, ətyrykcylygy vьla „ajtьlv“ turqan bir starşına voloqandь. Starşına işi volub bir şaxarqa keliv, anda sav ьььqнь turub kelgendi. Bir kyn oramda Nasra Xoça vi starşınaqa çoluqub: „Ne var, ne çoq?“ dev xapar sorqandь. Starşına varьv kelgen çerinden xapar ajtьv aldav tevregendi:

— Ol şaxarda nele volmadьla! Biz varqan kyn bir yjge ot tyşyv adamlarь kyjyv əldyle, anь ikinci kynynde eki quturqan it tert adamnь qavdьla, ycuncy kyn yc adam suvqa ketdile, tertyncy kyn bir elli alьnьv altь adamnь əlyrdu, ve-şinci kyn bir ulla yj ojulub icindegi xalqнь vasdь, altьncь kyn suv qovub şaxarnь talaj yjyn eltdi, çetinci kyn bir ariv qьz tartma vьla kesi-kesin asьv əldy... Segizinci kyn viz da andan cьqьv qajtьv keldik—dev starşına Nasra Xoçanь kəzyne qarav, kesin gurvijan etiv toxdaqandь.

Bu səzlege tьnьlav turub, Xoça:

— Şukur bolsun, sizni alaj çenil qajtханьqьzqa, ansь anda endi bir ьььq tursaqьz, ol şaxarnь taş ysynde taş qalmaz edi!

HAR KYN BAJRAM BOLOJA EDI

Bir ac çyl Xoça ajlana varьv bir şaxarqa kirgendi. Kir-se, oramla ariv sibiriliv, xalq omaq kijiniv, aşarьq, icerik erkin təgylyv turqanьn kərgendi.

Ozuv barqan bievge:

— Sav qalıq, bizde xalq acdan öle turadı, sizde va aşarqıñ qalajıa atarqıa tavmaj quturasız, munu sevevi nedı?—dev sorıqandı.

— Da, vugyn vizni ulla vajram kynuvyzdy, har kim qarıvundan kelgeni etiv çarqlanadı, keflenedi, ansız bizde kynleni da sorma!

— Necik?

— Da, vajla qutursala da, çoqla, çarqla qıjnalıv çaşajdıla.

— Aj, anasız, har kyn vajram volub tursa edi, xalq qıjnalımaj çaşar edi.

KIJIMNI NE ETERIKSIZ

Hoçasız kövden veri asıralıv turqan bir semiz toqlusu volıqandı.

Arıbaz çaşla bir tilli volub keliv:

— Hoça „vugyn dunja, tavla axırat“ bu toqlunu ne eterikse, kesejik da aşav qalajıq,—degendile. Hoça razı volıqandı.

Çaşla toqlunu da alıv Hoçaqıa:

— Barajıq da köl çarqasında otıu şınqart etejik, kesiviz da bu çıl kyn çuvuna-çuvuna toqlunu alajda bişiriviz da damlı aşarvız,—dev elni qatında ulla kölny qatına çıqıqandıla.

Çaşla toqlunu kesiv, erlaj tuvıav qazanna salıv, tuvıvden da şınqartıv etiv, qımtıza volub çuvunurqıa ketgenlejerine, Hoça da alanı kijimlerin çıjıv, çovıvı etiv qazannı tuvıvde çana turqan otıa vasxandı.

Çaşla bir zamanda çuvunıv voşav qazan bişerge salıv ot orıvna kelgendile, kijinirge kijim izlev başlaqandıla, alaj volsada kişi kijimin tavmaqandı. Sonra Hoçaqıa ajlanıv:

— Hoça! kijimle qajdadıla?—dev sorıqandıla.

— Kujdyrgenme!

— Alaj degen nedı, telimise sen?—dev çaşla carlarqıa qalıqandıla.

— Alaj degen alajdı, bir sorajm sizge „tavla axırat volıv“ ese, sonra siz'a kijimleni ne etesiz da?

QOJUQUZ AQBLSBZ XAJVANDI

Bir kyp mezigte bir it kirgendi, anь eşitgen vla mol-lala savьv birer tajaq albь ol itni tyjv vaşlaqandьla. Xoça bu halnь көгүv, acuvlanьv:

— Qojuquz, aqьlsbьz xajvannь allaj bir qьjnamaqьz, ol biliv kirmegendi, ma meni көrcygyz, men arь өmyrde da kirmemi?—degendi.

BIR GUGURUK DA KEREK TYLMYDY

El çaşla Nasra Xoçanь aldarqa umutlu volub, bir-biri aralarьnda tillesgendile emda Xoçadan çaşьrtьn birer gакь albь xamamqa varqandьla. Xoçanь da eltgendile. Xamamqa kirgenden sonra birleri turub:

— Endi har kim birer gакь tavьqьz, gакь tabalma-qan xamamnь axcasьn төlerge vorcludu,—degendi. Olsaqt çaşla birer çerге cөгүv: gак-gак-gак—dev tauqlaca qan-qьldav birer gакь cьqarьv өрге turqandьla. Xoça bu halqa qarav, qalaj eterge vilmej, em axьbь qanat qaqan kivik etiv, gugurukca qьcьbьv tevregendi.

Nөgerleri mьna qarav:

— Ov, allajla nek eteze, tauqca qanqьldav gакь tav-saп'a sen da, çigit esen,—degenlerinde:

— Da, vьllaj bir tauqqa bir guguruk kerek tylmydy?—degendi.

ӨTYRYK ESE, SANA DA KӨR

Bir kypse çer-suv көre, Xoça turqan elge kelgendi.

Bu kypse kesin maxdav: „Meni bir vөlek soruvum var-dь da alaqa çuav etelgen adamqa men alqьn tyvemegenme“ dev sөleşgendi. Alajdaqьlanь biri:

— Da sen da vile volursa bir zatla, өзge va sen vizni Nasra Xoça vilmegenni tavьv soralmazqa volursa,—degendi.

Kypse virda uşatmaj, acuvlanьv: „Keltirigiz veri Xoça-qьznь, çuav etelmese, sonra aьvьbь volurqa çararsьz“—dev toxdaqanьnda, Nasra Xoçanь saqьbьv albь kelgendile.

Xoçaqa sorqandь:

— Xoça, çerni ortasь qalajьdь, vile esen?

Хоҗа ешегини арт ајақьн көргүзүв:

— Мені ешегимі бусақатда арт ајақь туроан җерди!

— Алајь җерни ортасы болқанын қайдан билесе?

— Инанмај есен, өлцелев көр да тыз болмаса, алај сө-
леширсе.

— Ахшъ, алај болсун, көкде nellaj бир җұлдуз варды?

— Ешегимі тыгу сақь бир.

— Қайдан билесе?

— Сөзүме инанмај есен, ешегимі тыгын да, җұлдузланы
да сана да көр.

— Бек ахшъ, мені сақалымда пенца тык варды?

— Мені ешегимі қујруқунда пенца вар есе, анца!

— Не вла вегитесе?

— Сақалыңдан бир тык, ешекни қујруқундан бир тык сь-
қарыв вар да тең таусулмаса, ајьв етерсе!

Бу сөзледен сонға күпсе җуавсыз болув қалқандь.

BU DA GITҒELIK ETEDI

Хоҗа тајмаздан җанында бир ullan ысақ җурутырге өс
болқандь, бир күн Хоҗаға:

— Хоҗа, би ысақны нек көлтурув ајланаса?—деп сор-
қандьла.

— Мен би ысақ вла китавланы халатларын җырама.

— Ыллaj ullan ысақ вла китавны халатын'а қалај җыраса,
мыңдан gitҒerek ысақ болса җарамаймыды?

— А, җохла, дин китавлада аллај халатла вардыла, аланы
җығыға тав би да gitҒelik etedi.

BU ALLAJ ADAMDЬ, KӨRDYGYZMU

Хоҗа җазаған elde ullan тыкен тутхан бир вай адам бол-
қандь.

Бир күн Nasra Хоҗа сав җылы узақьна қатыны да кеси
да ыслерин җаварға деп җылы туроан ахцаларын да алыв, би
тыкениге келгенди. Алаҗтай, церкесим дегенца учуз қумац-
ладан қатынына да, кесине да кижимликге ахцадан не сьқар-
ын тергев тыкениге бергенди, тыкени ахцаны ерлај јаҗцикге
салыв қумацланы кесив выклев вошақандь да, Хоҗаға: „вер

ахсаһь“ degendi da toxdaqandy. Хоҗа: „Berdim da, vusaqatda jaşcıkge saldьn“ dev kyreşgendi, alaj volqanььqqa tykenci eşek vuzqa trelgenca treliv, otkazнь uruv qojqan volmasa, сыrt qulaqьна almaqandy.

Alajda vaşxa adam volmaqandy, Nasra Хоҗа volmazьn bilgeninde, „xajьr volsun“ degendi da сыrqandy da ketgendi.

Bir кун Хоҗа уj allyнда өрге vla enişge varьv:

— Allah vusaqatda on somdan кем ахсаһь көкден atxanььqьна da almaz edim—dej turqanьn ol vaj tykenci eşitiv сыnarqqa, Хоҗаһь allyна esletmej хурчуньна tyjuv toquz somnu atxandy. Хоҗа sermev альв qarasa—toquz som.

— A, хурчуньна da bir somqqa tergev atxan volur, tamam on som—degendi da хурчуньна salqandy. Olsaqat tykenci çetiv:

— Ахсаһь veri ver!—dev vuvqandy.

— Meni senden ахса alqanьmьь vardь, sen telimi volqansa?

— Ol хурчун vla seni allyна ахсаһь сынар усун мен atxan edim, veri ver vusaqatdan!—dev kyreşgendi, alaj volsada Хоҗа verirge сыrt unamaqandy.

Tykenci ахсаһь davlav Хоҗаһь sydge bergendi. Po-westkala kelgendile. Хоҗа tykencige ajtxandy:

— Usym-vaşьm amandy, bir igi ава, eki çaһь curuq xavx versen, sydge varьv edim!—degendi.

Tykenci bergendi.

Ekisi da sydney allyнда davlaşxan zamanda, Хоҗа:

— Sydy, çaһьm, мен mьndan ахса almaqanьma, vu allaj osal adamdь, tav meni usymde авамь da davlar!—degenlej, olsaqat sekiriv turuv tykenci:

— Ajhaj, ава da menikidi, curuqla da menikiledile!—dev toxdaqandy.

Хоҗа:

— Ma, endi, çaһьm sydy, көrdynьmy, vu adam tav seni zatьнь davlarqqa da ujalmaz, vu allaj adamdь—degeninde, sydy, Хоҗаһь tyzge sanav, ахсаһь da, авань da, curuqlanь da Хоҗаqqa сыqatьv, „var rahat vol“ dev ijgendi.

BUSAQATDA KIRDI DA

Хоҗа кетив вага, җолда бир талaj тапъшына-җақрејине ту
begendi da:

— Keligiz, meni yjymy da bir тапъоъз, сылајым!—де:
аланъ алыв келив, уј алына җетгенлеј:

— Тохдаоъз, мен ујге бир киров сықажым,—дев ке
кирив кетгendi. Ујуне киров қатыпна харарнъ ајтхандъ. Ала
волқаньқоға қатып алақа ашатър затларъ волмақаньп билди
geninde, Хоҗа екinci ешикге сықыв қонақлақа көгунурге уја
льв, қатыпна:

— Бар, қатып, ол адамланъ „Хоҗа мында җоқду“ д
да ызларъна қайтар!—degendi.

Қатып да тerezeden veri қарав:

— Siz ne saqlajsyz, Хоҗа мында җоқду,— degendi.

— Да, тувра busaqatda vizni алывызда veri кирди да!—
дев қонақла ылај ајтыв davлашықа қалоқандыла.

Мунu ешитив, Хоҗа аланъ инандырама дев, тerezeden ва
шып қаратыв:

— Endi, nege davлашыв ырасыз, ујny art җанында ешиг
волув алајтын сықыв кетген ese va!—дев қысырқандъ.

ҘARTЫСЫН KESIME QOJ, ҘYN CACАРЫQMA

Хоҗа ващ-сақал җулывцыге кирив ващын җулытыв җартысын
җетерге җулывцы кесив Хоҗанъ ващын халек etgendi. Ҙулывц
har кесген җерине мамуқ җавышдыгъв вагъв агив Хоҗанъ ва
шып бир җартысъ қуру мамуқ җавышхан волув қалоқандъ. Му
nu көргени влa Хоҗа җулывцыге ајтхандъ:

— Endi sav vol, ващымъ җартысын алајлај қој!

— Nek?

— Да, җартысына сен мамуқ сасдын, endi бир җартыс
на da мен кесим җун cacарықта.

BIR SORSAŃ EDI VA

Хоҗа бир elge қонаққа вағандъ. Қонақвајь бир қыз
қанс адам волқанъ сеveбли җуқ ашатмај, sav кун влa кесен
Хоҗа аслај турқандъ.

Ekinci kyn, kynorta zamanda el icine сьѡѡв бир сьѡѡв-льв турѡан адамлаънъ қатына варѡандъ. Қараса, бир мolla avaz vere tura. Хоѡа да қулақ салъв тьѡѡлақандъ. Molla avaz vere keliv:

— Issa pajѡanvar kѡkge сьѡѡв ketgendi,—degendi.

Bu сѡzny ьъв vla Хоѡанъ қонақваъѡ турув:

— Afendi, sonra Issa pajѡanvar kѡkde ne аѡав ѡаѡайѡ да?—dev sorѡandъ.

Bu сѡzny еѡitgen vla Хоѡа da турув, алѡа сьѡѡв:

— Issanъ kѡkde ne аѡаѡаньнъ қайѡьсьн қоѡув, Хоѡа sav sutkanъ ѡerde ne аѡав-iciv ѡаѡаѡаньнъ бир sorsaъ edi va?—degendi.

AJЪВ SIZDE TYLDY, XANDADЪ

Nasra Хоѡанъ еѡegi kece vla kynne tas voluv қалѡандъ да ѡахар қоѡmaj Хоѡа еѡegin izlev ajlana volѡandъ.

Bu halda ajlana varъв бир vaѡxa ѡахardan kelgen бир adamѡa tyvegendi.

Ol adam Хоѡанъ ne ajlannanъndan, ne ѡyrygeninden хараr sorѡandъ. Хоѡа da еѡegin tas etiv izlej ajlannanънъ ajtxandъ.

Сonра ol adam cam eteri keliv:

— Da, Хоѡа, тиварек! Sen vьlajlada voѡ ajlanasa, seni еѡegin бир ullu ѡахарда қадъ voluv turadъ, sen anъ izlej esen агъ var,—degendi.

— Сонра аѡа ol dараѡанъ таварѡа kim voluѡxandъ eken?

— Ol ѡerde бир хан vardъ da ol kesi тьѡѡнъльв kѡryv еѡegini қадъѡа salѡandъ.

— Aj palat'a, vile edim, anъ қадъ volluѡun мен sezgen edim, мен quran oqusam, ol da eki қулақьн маѡа салъв ijiv тьѡѡlavcan edi, sonra vaѡьн eniѡge silke ketivcen edi. Мен anъ қадъ volluѡun andan da vilgen edim.

Bu сѡzleni ajтъв, Хоѡа ol adam yretgen ѡolnu tartъв haman еѡegi қадъ volѡan ѡerge ketgendi. Kѡв ѡol ѡyryv bek da қьjnalѡandan sonra ѡахарѡа ѡetiv, neden da алѡа қайѡь etiv ѡахарнъ қадъсьн izlegendi. Qадьнъ турѡан ѡerine бир kesek зьнтхъ da, бир noxda da алъв varѡandъ. Qадьнъ kѡrgenlej, еѡekni саѡьгьvcusuca, зьнтхьнъ kѡrgyzyv, ьѡara ete саѡьгьв vaѡlaқandъ.

Qadъ çuncuqandan ne aytъrn vilmej qarav turqandъ. bu halъnda Xoça varъv qadъnъ vaşъna eşegini noxdasъn sala tevregendi. Alajda adamla Xoçaqъ bu işni etdirmej tьjqandъla.

Xoça acuvlanъv:

— Meni eşegime davuquzmu vardъ, soru·oruv volmaqanlaj qolumdan eşegimi tartъv alъv qadъnъqqa salъrqa qajdan erkinlik tavxansъz!—dev ullu guruşxa eterge qaloqanъnda, adamlar:

— Biz seni eşegini da vilmejviz, tanъqan da etmejviz, viz kişini eşegin qadъqqa da salmaqanvъz, vizge voş guruşxa etme,—degenlerinde, Xoça tuşynnenca, vaşъn alъna iјiz bir kesek turqandan sonra:

— Kerti ajtasъz, sizni anda tersligigiz çoqdu, har terslikni vaşъ sizni xanъqъzde,—degendi.

ÇOQ ESELE ARTDAQъNA

Xoça ac voluv keliv qatъnъna ajtxandъ:

— Ol igi şavdalladan var ese, virqavdъrsan'a!

— Voşaloqandъla!

— Voşaloqanlarъ igi voldu, tişlerivizden voşaj edik, kesleri da aman şavdalla edile.

— A, kişi, men seni qajsъ sөzүne inanъrqa vilmejme.

— Şavdalla var esele—alqъnnъqqa, çoq esele—artdaqъqqa!..

OQAJ, CURUQ SATъVCULADAN

Xoçanъ daqъda vir talaj qartnъ virev qonaqqa saqrqandъ. Qonaqlanъ curuqlarъn-sarъqlarъn alъv asъraqan adam volmaqanъn көyuv, Xoça tas volurla dev qorquv, curuqlarъn teşiv, ariv qaqъtxa culqav qoltuquna urqandъ. Tevsige olaturuv aşaj turqan zamanlarъnda, adamlanъ viri Xoçanъ qoltuqunda qaqъt cъmalqanъn көyuv sorqandъ:

— Xoça! Qoltuqundaqъ ne eseda vir sьjъ kitav volur!

— Bek sьjъ kitavdъ.

— Neni xaqъndan sөleşedi?

— Çarъnъqqa...

— Kitav satъvculadanmъ alqansa?

— Oqaj, curuq satъvculadan.

BIZDEN ARTXA KELGENLE AŞARLA

Birev ozuv vara, Hoça kesini vacxasında gitçe-gitçe te-rekcikle ornata turqanь kəruv, Hoçaqa sorqandь:

— Hoça, vьla endi seni neңe çararьqдыла? Bu gitçecikle əsyv, çetiv aladan viz kəget aşarьncь da bir çaşaj varqa edik, voj, voj, voj, zaman'a! Çaşavdan qanarьq edik!..

— Neni gьryldav olturasa sen, allax usyn, bizden alqa ketgenle ornatxanь viz aşajvьz da, viz ornatxanlanь da biz-den sonra kellikle aşarla!—dev çuav bergendi.

ÇASDЬQLA BARDЬLA

Bir xan Hoçaqa vek acuvlanьdь, yjunde olturuv cь-dajalmaqan halqa çetgendi. Em axьr: „Hoçanь saqьrvь keligiz, men anь vetine bir tykyrejim“ dev adamla ijgendi. Adam'a varьv Hoçanь aьv kelgendile da xanь kesi turuvcu yjyne kijirgendile.

— Alaj toxda!—dev xan Hoçanь eşikden kirgen çerde toxdatxandь.

Hoçanь aьv syremde ullu orunduq, orunduqnu usyne çasdьqla ørge derici qalanьv, anь arь çanьda da xan oltura.

Xan Hoçanь vetine erşi tuqum qarav:

— Sen meni хаqьmdan çetgen çerinde atajrьsla salьv nek sələşese, seni men nenca səzyny eşitgenme, bir vaşxan volmaqan eşekse. Eşek vьla seni aranda ne vardь?—dev uruşxandь.

Hoça olsaqat ekisini ortalarьnda orunduqda çasdьqlanь varmaqь vьla kərgyzyv, ne kesekda kefin tyrlendirmej:

— Eşek vьla meni aramda va ma çasdьqla vardьla,—degendi.

KESIMDEN DA QUÇUROQA SANADЬM

Bir çolda Hoçaqa sorqandьla:

— Hoça, sen tuvqanь kesinden quçur adam kərgenmise?

Hoça:

— Mьndan alqa yjymy eşigin-terezesin çanьdan saldьra edim da, bir yj usdanь saqьrdьm. Bu adam eşikni keңligin, uzunluqun ølcelerge ne arşьn neda bir vaşxa zat almaj kelgen edi.

Qulacьn keriv eşikni kenligin өlceledi, qulacьn alaj kergenlej, өlcesini vuzulmaj varььна vytev aqььn ijiv, eki көzyn qollarьна qatdьoqanlaj tyken tava ketdi. Bu halda vara turqanlaj, alьnda qujunu көrmej cьoqььv qujuqa tyşdy, qujunu icinde da qollarьn kergenlej tura edi.

Xalq savьv cьoqarььqa kyreşgenlerinde:

— Çamaqat, qolumdan tutmaqьz, өlcesin vuzarsьz, saqalьmdan tutuv cьoqarььqьz!—dev qьcьra edi.

Men bu adamьn kesimden da quçuqqa sanadьm.

MEN QAQьT AŞARQJA ACьQ TYLME

Хоça çaşaqan çerde Bahir dev bir xan volqandь. Bu xan kyn saььn bir zat vla xalqнь qьjnav turqandь. Bir çolda bir qaum adamqja vu xan:

— Eki kynny icinde har kim biografijasьn çazьv maңa keltirsinle,—dev vujruq bergendi.

Bu vujruqni tolturuv, bir qaum çarьь biografijalarьn qaqьtlaqja çazьv keltirgendile.

Xan qarav atasьndan-anasьndan çarьььq vla ke!genleni bergen qaqьtlarьn har kimni kesine zor vla sajnatьv çutduruv tevregendi.

Хоça vu xararnь eşitgenlej, kesini biografijasьn хьcьnlaqja çazьv varqandь. Xan тьна qarav acuvlanьv:

— Sen biografijань nege uşaş zatxa çazqansa, meni ханьoqьт хурmetin etmej vu ne işindi!—dev acuvlanьndь.

Хоça:

— Da tyzdy, sen ullu adamsa, alaj volsada meni biografijamь oquqanlajьna maңa aşatььqsa, sonra men qaqьt aşarqja qalqanlaca alaj acьq adam tylme, aşasam da хьcьnlanьv aşajьm dev biografijamь хьcьnlaqja çazьv kelgenime,—dev çuav bergendi.

TALAJ ADAMOQJA AJTXANMA

Nasra Хоça kec ete bir şaxardan cьoqьv uьyne kele volqandь.

Adam çatьv voşarqja elni qьjььnda көpурge kirgendi. Qarasa, al çanьndan birev atьna qamci uruv, cьььldav kelge-

nin көргенди да erlaj көпур тувине kiriv kim volqanьna çaşьrtьn qaraqandь, qarasa—ol elni afendisi omaq volub ozub varqanьn көргенди.

Хоça ne saqьş etiv da afendini bu zamanda kesi çañьз qajьғ varqanьn vilalmaқandь. „Aravin qalajьqa, ne işge varadь eken“ dev qajьғь volqandь. Em axьғь cьdajalmaj, „men bu afendini qajьғ varqanьn vilmej qojmam“ dev ol da anь ьзьndan tevregendi.

Afendini qaraldьсьn көзыnden ьсхьндьрмаj, bu da varьв, ol da varьв, bir elge kirgendile.

Afendi elni qьjьғьnda bir arvazьqa vurulqandь da atьn da qantarьв bir yjny eşiklerin qaqqandь. Eşikle acьlqanlaj afendi mьllьk atьв yjge тьqlqandь emda zaң dev eşikleni etiv, qьльсьn salqandь. Хоça savьв keliv, terezegе qulaqьn salьв тьнлаqanьnda:

— Zor bla yjyme kirirge ne işin vardь, ket cьqda!— degen sөzle bla bir тьşьғьв qьсьғьq etiv uruşa turqanьn eşitgendi. Хоça bu sөzleden işni anьlav, talaj zamannь тьнлав afendi тьşьғьвоја zor etgenin bilgendi, em axьғь ьзьna ajlanьв, sekiriv afendini atьna minnendi da qajьғь elge kelgendi.

Atьn oғunna cьjьв, kesi da yjyme kiriv çatxandь. Ert-denblasьnda kьnorta namazнь көzyvynde meзgitni allь bla ozub varqanlaj, el cьjьльв turqanьn көргенди da Хоça el cьjьlqanna vurulub qaraqandь. Qarasa, adamlanь arasьnda afendini veti тьrnaq ьз volub, qanь qacьв olturub sөleşe turqanьn көргенди.

Afendi:

— Çamaqat, vizde entda uru çajьlqandь. Memь vьgece vavumdan atьmь aльв ketgendile. Sarь taң atxanь sorub tintiv kyreşiv ajlanama, atь cuvь da cьqmajdь. Bu at kimni qolunda tavьlsa, anь çamaqatнь allьna sojlandьғьв keserge kerekdi. Urunu toxdatьrqa vaşxa madar çoqdu. Har kim esinde tutuquz, vьgyn meni atьmь urlaqan tambla sizni ne halqa dojagьn vilemisiz. Varьвьз çajьльв urucunь тьvyn acarqa kerekviz!—dev sөleşgendi. Хоça qьсьла varьв afendige:

— Nege daur etese, atьn mendedi, verlik da tylme!— degendi.

— Alaj degen ne sөzdy, vusaqat kerti ajta esen, aльв kel, sonra көryşьrвьз!

Хоça atxa miniv aльв kelgendi. Afendi munь көргенlej.

— Seni vojnunu yzerge kerekdi, qart vory, vu nege uşaqan işdi!—dev quturub tevregendi.

— Boş qaşьnь-vaşьnь bir-birine tyjme, atnь verlik tylme!

— Atnь vermej, sen alaj ajьroqa ujalınajьmsa, qajdan tyşgendi vu at sana?

— Sen tьşьrvla vla qazavat etgen kece vu at maңa plenne tyşgendi!..

Afendi Xoçanь auzundan vu sözny eşitgenlej, eki közy çerge tigiliv, vaşьn enişge iživ, tyv erinin tişleri vla qavьv bir kesek ojlaşxandan sonra, Xoçanь arlaq aльv:

— Nasra Xoça! Sen elni icinde men bek syjgen adamlanь birise, avruң alsam, endi vu xararnь bir adamqa ajtma, at da seni volsun, varьda seni volsun, anь usyne da vugyn-den arь ajьgьlmaz şoxla volajьq, volsunmu?—dev çalьnñandь.

Munu vla Xoça atnь aльv yjyne ketgendi. Eki adam bir çerge varьv көrse, Xoça savьv vu xararnь ajьv tevregendi. Munu afendi eşitiv, bek acuvlannandь, amma qarьvu çoq. Xoçanь iş etiv izlev keliv kesine:

— Xoça, men saңa „bir adamqa ajtma“ dev nellaj bir tilegen edim, sen'a sav xalqqa xapar etiv qojqansa da!—degeninde:

— Tyzdy, sen maңa bir adamqa ajtma degen edin, men'a minden artьq adamqa ajtxan volurma, sen ajtxanьv eteme da!..—dev çuav bergendi.

BIZNI ŞAXARNЬ QAZLARЬ BIRER AJAQLьDьLA

Nasra Xoça bir onovcuqa qaz vişiriv aльv vara turqanlaj, tavaqdan qaznь bir ajaqь çerge tönerev tyşuv qalqandь.

Onovcu Xoçaqa sorqandь:

— Xoça, qaznь bir ajaqь qajda?

Xoça ne derge vilmej:

— Bizni şaxarnь qazlarь vьjьl birer ajaqlьdьla. Өtyryk ajta esem, majnama qaracь!—dev suv ьzьnda qazlanь көrgyzgendi. Ol көzyvcykde qazla kertida birer ajaqlarьnь usynde soluj volqandьla.

Ala da seirge qaraşьv turqanlaj, qazlanь bir çanlarьndan bir adam cьqьv, tajaq vla sermev qazlanь yrkьtgendi.

Qazla bir çanьna qacxandьla. Onovcu muьu көrgen vla:

— Хоҗа, қазлапъ бирер ајақларъ варадъ дев воҗ ајтаса да, мајна екиҗер ајақларъ варадъ да!

Хоҗа:

— О! адам алақа бергенца, тajaқпъ мен сана берсем. seni төрт ајақпн да волур едил!

SENI BAJTALLARЫN QALAJ TAŞLADЫLA

Nasra Хоҗа җаҗ сырувсу волoқандъ. Bir elni qojlarын kyterge җараҗыв, апы влa ваҗ кесиндиргенди.

Хоҗа сырувсулык етген елден җуз қысыгым узақлықда да бир прустов җаҗақандъ. Бу прустов бир җолда халққа не сьлтав влa җасақ салыққа билмеј, Хоҗа турқан җерге вьллај бир қақты ијгенди:

„Мени мында җуз хора вайталым, sizde—tavda бир мыздық аҗир киҗнегенінде, таҗлав-таҗлав ијгендиле. Бу хьјсавдан siz elge миң қој, еки җуз туар, җуз ат тазир салама, ус кунны icinde бу мalla келив мени қолумда волунмасала, ешитмедик демегиз!“

Бу оқурсуз қақтыпъ оқиқан влa elni veti-қаны қасыв. вuҗунқа-җылавоқа киргендиле. Хоҗа бу халққа қарав җыреги век қыјналқандъ.

Олсақат ел җыјылқандъ. Хоҗа халқыпъ алына сықыв:

— җатақат! Ушатақыз бу оновсуқа мallaпъ сырдырув мени җиверигиз,—дев tileгенди. Халқ разы волқандъ. Хоҗа екinci кунунде етillik мallaпъ алына сыгув җолқа сыққандъ.

җолда вагыв кирген ели саяп ајлапыв, ит волув җуқ қојмай қыгыв-қыгыв, оновсу волқан җахаққа җетгенди. Prustov бу харапы ешитив, билив турқандъ.

Хоҗа җахаққа киргенінде да, вьјақы итleni җајылыв қыгыв теврегенди. Em ахыгы, Хоҗақа бу затпы етдирмеј мыртазақ савыв тьјоқандыла, кесин да тутув, прустовни алына алыв келгендиле. Prustov Хоҗаны қарав көргенлеј, dunjаны қују ајтхандъ:

— Бу не иҗди, dunjаны итин өлтырув тарықдыгырқа, мени оновсу ветиме allај иҗле влa келив қараққа сана ким вужу қандъ? Не иҗиң варадъ? Итleni нек қыраса сен ит!?

— Prustov! Sen tyz ајтаса, алaј'a мени харагымы вилме сөлеҗесе... Sen тыпыласаң, мени итleni нек қырықанымы сеवेви

ajtajm: men qojcum. Bir çolda vilmej turqanlajma anda tavda meni qojlarğama çallı savxan edi da xaxaj-tuaj etiv, çallıнь ыьндан quvquп salıv төrt çanьта savdьm, qaradьm, vu men qьrqaп itleni vir ыьqarь ne qatьma kelmedi, neda „xav“ demedi. Ma vu xьsavdan, ojlaşdьm da, meni allaj vir kьnumde çaramaqaп itleni maпa ne xajьrь vardь dedim da qьrdьm!..

Bu sözlени eşitgeninde, prustov mьzьq tyvden ыьarmьş ete keliv, acuvlanьv, burununu ucu cygьndьrca qьzarьv, Xoçaqa:

— Etgen işin vek ullu vetsizlikdi! Bek ullu terslikdi. Dunjada volmaqanca telilik etgense. Seni aьvьna tybetirge, ol itleni qanьn seni kesinden alьrqa kerekdi. Endi antsьzly-qьndь ansь, seni qajda ese da virde qojlarьna vьru savxanьn mьnda itle qajdan villik edile!

Xoça:

— Da, sonra anda qajda ese da virde vir mьzьq açır kişnegenlikge seni mьnda xora vajtallarьn'a qalaj taşlaqaп volurla?

Bu söz vla Xoça prustovnu çuavsьz etiv, tazirge syrgen mallarьn da ыьna qajtarьv ketgendi.

EŞEKNI BAŞNDAN DA ULLU BOLLUQDU

Bir afendi eşek çua aşaj turqanlaj, Nasra Xoça usyne varqandь:

— Afendi, ne aşajsa, alañ adamqa ne xajьrlarь vardь?— dev sorqandь.

Afendi:

— Çavda vişgen çuala aşajma, vьla adamnь mьzьsьп esdyredile, vaşьn ullu etedile.

— Afendi! Sonra seni vaşьn eşekni vaşьndan da ullu bolluqdu.

KÖRGENBİZ DA QORQABİZ

Qьşньn qьjamyьnda vir vaj Xoçanь yjune saqьrv sorqandь:

— Xoça, vьlaj yjymy terezesinden xalqqa qarav turama da vьlaj vьjuquv, neden ese da qorqanca vaşьqьznь enişge tutuv alaj nek çyryjsyz?

— Da, qəşdə, qəjamətdə, suvuqdan qorqub çuryvuz, gireşiv qalsaq'la!..

— Suvuqnu va nesinden qorqasız, adam suvuqdan gireşemidi? Men virda qorqmaı turama da!..

— Da, sen suvuqdan quruşxan vaj kərmegense, amma biz suvuqdan quruşxan çarılıa kərgenbiz da qorqavız!..

...O QABNĖ BİŞİRLIKDİLE

Dunjaqa tənqəvlu bir əturykcy xalqnə auzuna qarətəvə xapar ajta turqanlaj, Nasra Xoça da aqəgn varqandə da tənlaqandə.

Əturykcy:

— Çamaqat! Biz çanənda təncləq esenlik volmasa vaşxa xapar çoqdu. Alaj'a xalqnə qəjnaqan bir zat vardə da, anə ajt desegiz, ajtajm!

— Ajt, marça, ajt!

— Biz çəşəqan elni oqarə çanənda bir qav vitgendi. Bu qav kynde kecede da toxdavsuz əsyv varadə. Em axəvə vusaqatda allaj ulla volqandə, kynny çarəqyn elge ijmeı kələkge etiv toxdaqandə. Ol xəysavdan elge qəş çavqan qarəntda çajnə axəvənda da erimejdi. Kyn sajnə xalq bu qavnə bir çanəndan kesiv vırer qazan aşləq aladyla, bu da tatəmajdə qav əsgenden-əsyv vugyn da vara turadə, bu işge xalq vək saqəşlədə.

Əturykcy bu xarəgnə ajtəv voşəqanlaj, Xoça da araqa kiriv, tət çanəna qarav, çamaqatnə vək ulla tamaşəqa qalqanəpnə kəyuv:

— Çamaqat! Endi bu qonaq sav volsun, keslerini çanəndan seir xapar ajtdə. Men da vıjursaqəz, vizni çanəvəzdan xapar ajtəvəqma!—degendi.

Çamaqat:

— Ajt, marça, ajt, ajhaj ajt!

— Da vaşxa ajtəvə çoqdu. Bizde da vusaqatda vək seirlik bir iş etiledi: dunjada em usda vaqərcəladan eki minne çuvuq vaqərcə çəjəlvə birini cəgyc tauşun biri eşitmeı, bir vırlərindən alaj kən-uzaq olturuşuv, bir mazallə qazan işlədile. Bu qazan endi kəvge varmaj vıterik volur?..

Хоҗа бу харарны ајтхан вла халқ век улли сеирге қал-
қандь. Амма ол өтыркы инам волмај, ығарьв, хьликге
етген қан вла Хоҗаға ајтхандь:

— Да sonra, Хоҗа, ол қазань не етерикдile да!

Хоҗа өтыркыну kesin қақыв:

— Ма, ол sizde битген қавнь бишirikдile!—дев җуав
бергенди.

SENDEN QARTLA BARDЫLA

Nasra Хоҗань җаҗ заманьнда бир җерде җарьм патсах
опов ваьна җань тышув, ана көв adam җььььь, алоьш ете
турқанларьна варқандь. Har җерден delegatla: оға сьнльла,
вајла, тылky tonlula, ysleri-вашларь җана, вirem-вirem сьқыв
tribunada алоьш ете kelgendile. Хоҗа да „meni ајтырьм vardь“
дев tribunaga cartlav minnendi. Ғарьм патсах munu усун-
ваьн җаратмај:

— Sen тыш да ket, ваьха qartьraқ adam, җьь senden
tamada volқанладан biri сьқыв сөлөшин, sen җаьса!—деге-
нинде: Хоҗа olsaқат:

— Да, иги киши, иш җаьда-qartда volmaz дев мен umut
eteme. Иш җаьда-qartда volsa, мен век syjerik edim. Alaj
ese sonra, sen да taxdandan тыш да, kesini орунуға бу
җьььнда senden tamadala, senden qartla көвдyle, алань
бирин minme qoj!—дев җуав etгенди.

ALALЫRMA

Bir vaj tykencini tykenin saqlav turқан бир saқ majmulu
volқандь.

Bir kyn Хоҗа tykencige ајтхандь:

— Tykenci, мен seni tykeninden qumacьнь urlarma!

— Ұrlajalmazsa, majmul seni eki да atlatmaz!

Bu ekisi өсешив, tykenci өсге көв axca salқандь. Хоҗа
бир kyn tykenne kiriv, majmulnu не etiv kyрешив җallatalma-
қандь. Majmulnu adam qolun-butun қалај etse alaj etiv
варқан қьььь volқандь.

Хоҗа ваьн қаььса, majmul да ваьн қаььь, qolun uvsa,
ol да qolun uva kelgendile да, Хоҗа eki qolu вла көзlerin

QUROJAQ-QUROJAQ KIJINIB KELIR EDIN

Bir çolda bir xan ganvojlary bla uvqa tevregendi, Xoça da ala bla tevregendi. Xan da negerleri da aytma atlaqa minnendile. Nasra Xoçaqa va bir osal aryq alaşany vergendile.

Вла uvqa ajlana uzaq çary varqandy, kynortadan inirge ыхыла qovarqan bir ulla çanur keliv vaşlaqandy.

Igi atlarь volqanla erlaj atlarьna qamcini çetdiriv, dump volub ketgendile, Nasra Xoça alaşany tyje qalqandy.

Sora volmazьn taьqanьnda, çanur çetgenlej usynde kijimlerin teşgendi da tyvune salьv çanur toxdaqьnsь turqandy. Çanur toxdaqanlaj, ariv qurqaq kijimlerin kijiv, salьv kyn da ajazьj xanna kelgendi. Xan seirsiniь:

— Bizni atlarьvьz da igile volqanlaj suv kьdьlaca çiviv alaj kelgenviz, sen vьlaj qurqaclaj qalaj qaldьn?—dev sorqandy. Nasra Xoça acuvun sezdirmej, quanc vet bla:

— Da vьllaj atь usynde adam çivijmidi, ol degen ne sьzdy!—degendi da qojqandy.

Bu söznü eşitgen vla xan „vu atxa menden vaşxanь mindirmegiz, kesim mine turluqma“ dev vujruq etgendi.

Ekinci çolda uvqa сыққанларьнда, хан ol atxa kesi miniv сыққандь, qajta turuv vьjaqьnlaj çanur qujuv vaşlaqандь. Igi atь volqanla çanur çetginci qutulqандьla, хан kucly çivigendi. Ujyne kelgendi da, Nasra Xoçaнь kesine saqьrtьv ajtxандь:

— Ajьv tylmydy sana, meni aldav çivitdin, cij teli, көr sen anь!

— Boş çanьna tijmesin, seni aqььп vaşьndanть qacxan edi, sen da meni kivik çanur çavqan zamanda kijmlerini ariv teşiv, tyvune saьv turuv, çanur toxdaqanlaj aьv kijin-sen, ujyne qurqaq-qurqaq kelir edin!—degendi.

QUTULUR MADAR BARMЬDЬ

Nasra Xoça vla çaşь vazardan elge qajtxan zamanda, çaşьп eşekge mindiriv kesi çajav kele volqандь. Çolda bir völek adam çoluqqандьla da:

— Ol çaşxa qara, kesi eşekge miniv, qart atasьп çajav çyrytedi!—dev хьlikge etgendile.

Çaş ujalьv eşekden tyşgendi da Xoça minnendi. Biraz varqandan sonra bir völek adam tybev:

— Vu çььнда kişі eşekge miniv savijni çajav vardь-гыть?—dev хьlikge etgendile.

Bu çol Nasra Xoça çaşьп da artьna mindiriv elni qьь-гьндan kirgendile. Savijle:

— Ov bir eşekge ekeven miniv varqanьa qara!—dev ьzlarьндan хьlikge eterge qalqандьla. Munu eşitgenlerinde, ekisi da eşekden tyşuv allarьna syuv vara turqanlaj, ekeven tybev:

— ььlaqа qara, eşek çyksyz çortuv varadь, vu ekisi da viquqа vulqana varadьla,—dev тьхьllav kylgendile.

Bu sözge Nasra Xoça taman guruşxa voluv:

— Kөremise, vu хalqнь tilinden qutulur madar varmьdь?—degendi.

BU OL ÇOLOJU UCSYN BOLSUN

Nasra Hoça çuvunıroja xamatoja varıandı. Xamamın qulluqları Hoçanın usy-vaş qolaj korynmeğini sevelli qajoj etmegendile sanıa da almaıandı, bir esgi vısdırın da veriv ıllu suvuq zalıa kijirgendile. Hoça çuvunıv voşav sıqıandı da, eki-uc qat arıq vaıa veriv ketgendı. Xamamda qulluq etgenle seir volıandı.

Daııda ekinci da Hoça xamatoja kelgendı. Bu çol Hoçaıa eslerin ıllu völv bir taza-çıl pomerge çıveriv, çuvındurıandı.

Nasra Hoça vı çol nek ese da xamam haııa sııarın çartıın uzatxandı. Munı vııaj nek etgenini sevelin sorıanlarında, Hoça çıavıa:

— Vı vergenim ol alıın çolda çuvınınamı vaııav bolsun, ol çol vergen axıam da vı çuvınınamı ucyn bolsun! —degendi.

BASXYS QAJDA DA SATYLR

Nasra Hoça vı mııık sarajıa vasxıs salıv vaşına ölev, daııda vasxısın alıv veri vı çanıa salıv terek vasıııa tıııııı da almala çulıa vaşııııı. Vı közyvde terekleni iesi salııııı da Hoçanın usıne kelgendı da qalııııı.

Terekleni iesi Hoçaıa:

— Sen kimse, ne ajlanasa mında?—dev sorıandı.

Nasra Hoça:

— Sen'a kimse?

— Men terekleni iesime!

— Men da vasxısın iesime!

— Sonra vasxısın nelikge alıv ajlanasa?!

— Satııan eteme.

— Vıııaj saıa vazartı volıııııı, mında vasxıs satıııııı mıııııı?

— Ne telise sen, mıvarek, vasxısıa satııııııı encı vazartı voladı, vasxıs qajda da satııııııı!

MENI QAT'NYM MENDEN DA AQYLLY

Turkestanda Tejmur dev bir asxaq xan volqandy. Muni 500-den artyq qat'ny volqanlaj, daqyda ariv t'şy'ny k'ergenin vujruq etiv keltirtiv, ekinci kunynde q'ysdav ijiv turqandy. Çar'braq ellileni q'zlar'na etgen zoru ellege k'ev çajlmas'ny dev, q'oşuluv voşaqanlaj, çallatlar'na (palaciar'na) vaş'ny kesdirtiv, uzaq çar' eldirtiv, anda çerge vasdyt'ny turqandy.

„Q'nyr iş q'rq çydan soqra volsa da vilinir“ degenlej, vi xan'ny etgen zorluqlar'ny xalqqa viliniv, an'ny at'ny esgerilgen çerde xalq'ny t'ovve tygy k'eltyrylyuv, alaj erişi k'oryuv „ol zalim, ol qan'ny“ degenden vaşxa at'ny da ajtmaj azarlav turqandy.

Vi xan varqan şaxar'nda, elinde vylaj çar'braq qaumdan „işekli“ adamlar'ny saq'rt'ny: „Men terslikcimemi, oqese tyzlykcyumemi?“—dev soruv „terslikcise“ degenni da, „tyzlykcyse“ degenni da vaş'ny kesdirtiv turqandy.

Bir çolda xan Nasra Xoça çaşaqan çerge keliv, adamlar'qa bir-bir saq'rt'ny v'jaq'ny soruvlar'ny veriv, eki çuav'ny

qajsın da bolsın ajtxanlaj vaşların kesdiriv tevregendi. Bir kün Nasra Hoçañ saqırtxandı. Nasra Hoça qatınna keliv xararın ajtv:

— Topal Tejmur meni da saqırtadı, ana varama, tuz ғырғынны орунuna ullan almal alyv varırm edim?—dev sorqapında, qatın.

— Oqaj, alma eltme, inçir elt!—degendi. Hoça vaşna bir majmezny da vajlav, calma etiv, inçirle da alyv, bir egyzge da çer salıv miniv, salıv asxaq xanın alyna varqandı, salam beriv toxdaqandı.

Xanın kulyry da kelgendi, alaj bolsada xın-xını etiv:

— Bu egyzge da miniv nek ajlanasa, meni alyma çajav kelalmajmısa, neva da at vla kelsen'a, eşek kivikse! Vıaj calmadan tutuv tyjdyryge kerekdi seni,—dev çekirgendi.

Hoça çanıdan tynylyv, „maña voluru da meni kiviklege volqan zat tylmydy“ dev kesin çuncutmaj çer vla vıaj ajtxandı:

Qajr varıv qutulajıq, ajt, seni çavluqundan.

Egyz tavsaq da min şukur, ma seni savluqundan.

Bu xalqın kör, qan suv çıvad anı vetin, çajaqın.

Çarın xalqın çanı savdan sojad zulmun, tajaqın!

dev çerlaqapında, Tejmurge em acıv emda seir volqandı. Em axırın xan ınna da:

— Men tyzlykcy meni, oqese terslikcimemi?—dev sorqandı.

Nasra Hoça:

— Sen tyzlykcy da terslikci da tylse, xalqqa azavxa verilgen birse!—dev çıav etgendi.

Ol kün alajda seirge qaraqan xalq kör volqapın emda Hoçañ ajtxanların syjıv turqanların seveli xan Hoçaqa çıq eterge ol birikgen, qan vizulıv turqan xalqdan qorıv, „subaj“ vla varqandı. Hoçañ Tejmur inçirlerin acıvılav, Hoçañ vaşna-vaşna beriv:

— Men sen qart voryden it adam körmegenme, sen aqılsız tylse, itse ansı,—dev sölşgendi.

Hoça:

— Menden da meni qatınm aqıllıdı, ansı men saña ullan aımalan alyv keliv versem, meni vıgyn teşilmegen çerim qalmaz edi!..

BASXALBQLARЪ OLDU

Birevlen Nasra Xoçaqa çoluqqandъ da:

— Nasra Xoça, dunjada sen bilgenden, afendi vla qasavcъnъ arasъnda ne vaşxalbq vardъ?—dev sorıqandъ. Nasra Xoça көv saqъş etiv turmaj:

— Başxalbqlarъ oldu, qasavcъ хajvanlanъ em aloъnъ ɵltiredi da terilerin alaj aladъ, afendi va adamlanъ terilerin aladъ da keslerin alaj ɵltiredi!—degendi.

BUJURUQUZ KIJIMLE

Sъj-sъr volqan bir çerge Nasra Xoça osal kijiniv varqandъ da, kişi san etiv, qulaqqa alъv, ne „yjge kir“ demegendi neda kesi kirgeninden sonra da maçal tevsiге olturtmaqandъla.

Bu halqa acuvlanъv, eşikge cъqъv yj artъnda qaşvaçoqa kiriv Xoça artmaqlarъndan igi kijimlerin kijgendi da kelgendi. Ucy-vaşъ igi көгynneninde, Xoçanъ eki qoltuqundan ekevlen kiriv yjge eltiv, vajla, afendile olturqan maçal tevsiге olturtxandъla.

— Bujuruquz, Xoça, marçal!—dev acъq volub sɵleşgenlerinde, Xoçaqa aur tijiv:

— Bujuruquz kijimle!—dev avasъn, vɵrkyn tevsiге tartxandъ. Alaj nek ajtxanъn sorıqlarъnda, Xoça xarağъn anъlatъv, meni kesime хurmet etilmej, kijimlerim ucyn etile ese, vujursunla kijimle!—degendi.

QADЪ ARIVLARQJA TЪJЪNŞLBDЪ

Bir kyn bir it bir-birlerine tuvra eki yjny arasъ oramqa kir etgendi. Oramnъ eki çanъndaqъ yjleden eki qatъn cъqъv: „Seni yjне çuvuqdu, sen arivla!“ „Oqaj, seni yjне çuvuqdu, sen arivlarqa kerekse“—dev bir-birlerine iliniv volmaqanlarъ qalmaj uruşxandъla. Iş maxkemege tuşyv, eki qatъn da qadъnъ allъna varqandъla.

Ol kyn Xoça da neden varqan ese da anda volqandъ.

Qadъ qatъnlanъ tarъqъvlarъna tъcъlav, ыşarmъş etgendi da sonra osmaqlav Xoçaqa:

— Хоҷа! Бу даvну сен syzerge ҷаравлуду, марҷа, бир syd et!—degendi.

Nasra Хоҷа sekiriv turuv:

— Oram bu қатъланъ бирини да enci mylky tyldy, ol қъралъ-elni ortada oрамъдъ, qadъ da қърал adamъдъ, ol хъйсавдан ol kirni da, meni ақълъм вля, qadъ arivlarоа тълънълъдъ,—degendi.

TYZ SYD ETMESEN

Nasra Хоҷанъ бир tykenci вля ишî-davлақанъ volub maxkemege varқандъ. Em ақълъ Nasra Хоҷа davun аjtxандъ да artъна турқандъ. Ekinci tykenci сөлешîv tevregendi.

Махкемeci qadъ tykencini сөзыне айлъгълъв esin берîв, анъ tyzsynnen vet körgyзgeninde, Nasra Хоҷанъ қанъ vuzulub, „вълъақълъ tykenci onlav kete шojdu“ dev qadъоа ҷашртън temircilev хурҷунun qaqъв körgyзgendi.

Qadъ „Nasra Хоҷа køv ulxu verlik volub хурҷунun анъ усун qaqа volur“ dev ҷыregî alajқа inанъв, sydney Nasra Хоҷақа хайр volurlaj etgendi. Nasra Хоҷа сьқмај artxa қалъв qadъоа:

— Sen meni ишîми vыгун маңа ҷаравлу etmesen edi, seni вашъна ma bu таş вляuruv төнeretirik edim!—dev хурҷунundan бир mazallъ таşнъ сьқаръв körgyзgendi.

SEN DA INANMA

Nasra Хоҷа амвал (ҷык køltyryvcy-taşьvcu) volub ҷыргыgen zamanьнда, бир алъш-berîшci, jascik вля бир mijala sautnu алъв keliv:

— Nasra Хоҷа, sen bu jascikni køltyryv meni tykenime бир eltsen edi, саңа dunjada киши вилmegен yc kerti zat аjтър edim degendi. Nasra Хоҷа да „ho“ dev razъ volub, jascik вля mijala sautlanъ сьртъна køltyryv, tykencini ьзъндан tevregendi. Biraz varқандан sonra Nasra Хоҷа: „Ol yc kerti zatнъ аjта var!“ degendi. Tykenci аjтърв ваşлақандъ:

— Sana birev: „Toқluқdan ese аслъқ игиди“ dese, inanma,—degendi.

Nasra Xoça:

— Mardasъz tyz sөzdy,—degenди.

Ekincisi:

— Saņa birev: „Çajav çyryv at vla çyrygenden igidi“ dese, ana da inanma,—degeninde, Xoça bu sөzge da qol sa-
льв razъ volqandy.

Nasra Xoça:

— Qajda ycyncysyn da ajtъ!—degeninde:

— „Amballadan sьjъ zat çoqdu, alada da Xoçadan teli vardъ“ desele, ana da inanma,—dev tykenci anъ ajtъrqa, Xoça imvaşьnda jaşikni „zarq“ dev çerge uruv:

— Saņa munu icinde sautla sьpmaqandyла dev birev ant etse, sen da inanma!—dev beriv ketgendi.

TAVXAN ZAMANьNDA

El icinde xalq çьjъльв sөleşe turqanlajlarьna, Nasra Xoça da varъv qoşulqandy. Sөzden-sөz sьrqa ketiv, birevlen birevge:

— Aşь ne zamanda aşajдыла eken?—dev sorqandy.

Nasra Xoça uruv aralarьna kiriv:

— Baj bolsa—syjgen zamanьnda, çarъ bolsa—tavxan zamanьnda aşajдыла!—degenди.

BIR SOMQJA SATARMA

Bir kyn Nasra Xoçanъ eşegi tas volqandy. Sav kynny ertdenden inirge derici elni icinde bir oram, bir tьqьrьq qojmaj kiriv, çer tenteriv izlev ajlannandy, alaj volqanlyqqa talvalmaqandy. Kyn vatxandy, ariv kөz vajlannady. Nasra Xoça da arъv-talъv keliv, eşik allьnda olturuv, acuvlanъv vьlaj ajtxandy:

— Toxda seni, eşek, allax, sen eşegimi bu çol tavдыrsaң, men anъ tambla oquna bazarqa sьrqaгъv bir somqja satmaj qojmaz edim!..

Nasra Xoça alaj ajtъv voşarqa eşegi oquv arvazqa kelgendi. Eşekni kelgenin kөrgeninden sonra Xoça antьna soquranaraq da volqandy, alaj bolsada ertdenvla ertde turuv, bir çivni alъv bir usu vla eşegini vojьnundan, bir usu vla da

bir kişdikni vojunundan taqıv, vazarqa syruv varqandь. Alıv-
cu keliv:

— Eşekni vaqasь nedi?—dev sorqandь.

— Eşekni vek ucuz vereme, alıvqa.

— Da ne dejse, ajt!

— Çanьz bir som deyme!

Bu sözden sonra, alıvcu eşekni vaqasьn xırçınundan
sьqarav, Xoçaqa somnu uzatxandь. Xoça:

— Eşekni vaqasь somdu, alaj'a bu kişdikni da anь vir-
gesine satama, alıv esen ekisin da virgelej alıvsa!

— Da kişdigine va ne dejse?

— Kişdikni vaqasь toquz tymen vla veş somdu.

Alıvcu bu sözny eşitgenden sonra bir-bir Xoçanь qa-
tьndan casьqandьla, Xoça da inirge deri turuv eşegin kişi al-
maj yjune qajtьv kelgendi. Uj alıvda tьrxьkga olturuv:

— Kөremise, alıx, men seni aldamaqanьma sav bazar
xalqь şaqatdь, inirge derici ajlandьrdьm, kişi almadь,—de-
gendi.

SIZNIKI SьQOQAN BASXьC VLA

Din kitablada: „musulmanlanь rajqanvarь Muxammat көkny
tөrtuncy qatьna sьqoqandь, krisdenleni rajqanvarь Issa көkny
çetinci qatьna sьqoqandь...“dev ötyryk çomaqla çazьlvdьla.

Bir kyn uc-tөrt vavas (popla) Nasra Xoçaqa tyvev:

— Sana bir işekii zatьvьz vardь da anь soruqa kelgen-
biz!—degendile. Xoça da „soruquz“, degendi.

— Sizni rajqanvarьqьz көkny төrtuncy qatьna qalaj
sьqoqandь, ne vla sьqoqandь?

Xoça çuavxa:

— Sizni rajqanvarьqьz көkny çeti qatьna sьqoqan vas-
xьc vla sьqoqandь,—dev bu çalqan ötyryk çomaqlanь virine
da inanmaqanьn bildiriv, vavaslanь da çuavsьz etiv ijgendi.

EŞITMEDİM DEME

Bir kece tyşynde Nasra Xoçanь xonşu qatьnla төgeregin
alьv, bir tьşьgvnu көrgyzyv: „Biz bu ariv tьşьgvnu sana
vek tьjьnşь көre edik, munu almaj madarьn çoqdu, ne tu-

qum çanьndan da vu seni yj eterik edi“ dev vuvqandьla Nasra Xoça bir zamanda ujanьv qatьnna:

— Qatьn, oj çaman quçur adamsa sen, tur yjyne, xon şu qatьnla meni zor vla yjlendire ajlanadьla, alanь ajtьv toxdatьr madar et, ansь qolundan meni qoratьrьqlarьn vildim, artda eşitmedim deme!—degendi.

BIR ESIRGENDEN ALOJANMA

Nasra Xoça da bir nøgeri da kece çassь zaman ozqandan sonra bir çerden kele volqandьla. El meзgitni arvazьna kirgenlejlerine, esiriv çerge tønerev sarxь bir çanьna, tajaqь bir çanьna qoltuqundan kitavlarь da bir çanьna atьlvь, cасьlvь turqan virevge tyvegendile. Kece asь qaranь volqanьnv sevевinden vu adamnv tanьjalmaqandьla. Nasra Xoça esirgenni sarxьn da, tajaqьn da, avasьn da, kitavlarьn da çьjьv alqandь da yjyne kelgendi.

Ekinci kynynde Nasra Xoçaqьa bir iş cьqьv, afendini avasьn da, sarxьn da kijiv, tajaqьn da qoluna alьv afendige kelgendi. Kelse, afendini yjyne talaj adam çьjьlvь tura. Afendi Xoçanь usynde kijimleni kørgenlej, kørlerine qan savьv, acuvlanьv:

— Meni urlanьan kijimlerim sana qajdan cьqqandьla, qart vøry kivik endi qavxьn kijim kijerge tyzelivmi ajlanasa! Busaqatdan teşiv ol avanь da, ol sarxьn da vьlajqьa sal, sonra ekiviz kørüşyrvuz,—dev sekiriv ørge qovxandь.

Nasra Xoça kefin ne azda, vuzmaj:

— Savьr vol, afendi, kijimle manь qalaj tyşgenin ajtajьm!..

Alajda adamla da tьnlavnu ijiv, vu ekisini seirlerine qaraj volqandьla.

Nasra Xoça:

— Tynene bir nøgerim da men da savanlaqьa mal kirmesin dev qarav, çassь artьnda yjge qajtьv kele, cасьv-aşьv tozurav, auzundan silegejleri kele meзgit allьnda tønerev turqan virevny usyne tyvedik da qaldьq, ol esirgen bir zatьn vilmej avun da çivitiv, sarxь da bir çanьna tønerev çata edi. Ne eterik edim, men almasam da virev allьq edi, meni davum çoqdu, çanьm, kijimle senikile esele, ol çivgil tartьv çatxan da sen edin esen, kim oqaj dejdi,—dev Xoça avasьn teşiv tevregenlej, afendi qolun silkiiv:

— Oqaj-oqaj, menikile tyldyle, men çarıqlan etgenme, kes, Xoça, marça!—dev ariv ajtъv aşırqandъ.

MENİ QЪMBZAMB AJLANDЪRLBQ EDİN

Nasra Xoça bir kyvyr satъvcunu tykenini allъ vla bazarda ozuv vara, tykenci allъna съqъv:

— Nasra Xoça, bu alamat kyvyrleden al, voşalъv qaldыla, ekinci dunjada vllaj kyvyr izlev da tavalmazsa!—dev qadalqandъ.

Nasra Xoça:

— Sonra men kyvurny ne eterikme, neme çararъqдъ?

Tykenci:

— İcine kijimlerini salъrsa!

Nasra Xoçanъ usyndegileden vaşxa kijimi tuvqanъ da volmaqanъnv seveviden: Nasra Xoça.

— Aj çaman aqылъsa! Meni kijimlerini kyvyrge çыjdъrvъ, elni arasъnda qъmbzamb ajlandъrlbq edin!

SEN BİR KESEK ÇYZE BILEMİSE

Nasra Xoçanъ elde bir tijrede eki xoşu qъz syjgendile. Vılanъ virini atъ Gokga, virini atъ da Asij volqandъ.

Bu eki qъz iclerinden har biri „Xoça andan ese meni bek syje volur“ dev unut etiv turqandыla.

Nasra Xoça va çyreginden Asij degen qъznъ syjgendi. Alaj'a sөleşgende, ekisin da syjeme dev qoja volqandъ. Bir kyn bu eki qъz kyn turuşxa olturub bir-birleri vla „Xoça meni bek syjedi dev biri,“ „oqaj, meni bek syjedi“ dev da biri davlaşa turqanlajlarъna Xoça salqandъ da yslerine varqandъ, qъzla sekiriv öre-öre qovub, Nasra Xoçanъ ekisi da eki vileginden tutub, ortalarъna olturtxandыla. Xoça:

— Ne uşaq etesiz qъzla?

Qъzla:

— Senden ne çaşъrvъ, Xoça, seni usynden davlaşa turavъz, endi qojarъq tylvuz, ajt, qajsъvbъznъ bek syjese!

Xoça:

— Ekigizni da syjeme, teң syjeme,—dev kyreşgendi, alaj volqanъqja qъzla unamaqandыla.

ЇЫRLAJ-ЇЫRLAJ IZLER

Bir olda ханнь еҫеги тас волаңандь. Ань излерге сық-
қан адамла, Хоҫаға:

— Хоҫа, биз бу ҫапына қарајьқ, сен да ол қулаққа бир
қара,—дегэндиле да кетгэндиле.

Хоҫа бир сегет қулаққа кирив, ҫьрлај-ҫьрлај ајланнапына
бирев тывегенди:

— Хоҫа, не ајланаса?

— Ханнь еҫегин излејме.

— Да еҫек излеген сеніса алај ҫьрлајть излејди?

— Бирев биревнү еҫегин ҫьрлај-ҫьрлај излер...

MEN DA MINALMADЪM

Їьылақан ҫерде қартла һар ким кесини атха-емилікке ми-
нерге усдальқларьндан сөлеҫе келгэндиле да сөзнү Nasra Хо-
ҫа алқандь:

— Men askerde ајланнан заманьмда, бир командирни
бир оқурсуз тајран вайталъ вар еди. Бу вайтал сий есирік во-
лув кішینی қатына қојмай еди.

Bir кын командирле келив, көзүв-көзүв минерге умут
етив кыреҫдиле, алај волаңаньқоға бир сынаръ да миналмадь.
Сонға мен велімде велівавуми қаты тартъв, екі ҫенімі сы-
нақа дері артына етив, екі етегімі да веліме қажьгъв, вьлај
ајақтыъ тув дегінци өзениге салъв, кесімі қанік кивік қат-
дыгъв секирдим да...—дегенлеј, ол кын алајда қарав турқан
адамладан бирі келгенди.

1 Nasra Хоҫа сөзнү узмеј:

— Men da minalmadъm!—дегенди.

TUZELLIGIN BILIB KYLESE

Nasra Хоҫа афендиге фитирин вермегенди, афенди да кын
сајьн келив виварға қалъв турқандь. Бир кын Nasra Хоҫа те-
резеден қарав, вьјақты афендини кеде турқаньн көгүв, қаты-
пына:

— Қатын! Вьјақтыланъ бирі кедеди, „фитир верлігізні ве-
рігіз“ дев виварьқды, сен сық да ҫуав ет, мен көгүннүк
тылме!—дегенди.

Qatъnъ afendi eşikge çeterge terezeni acъv:

— Kim kerekdi? Xoça mъnda çoqdu!—degendi.

Afendini qanъ vuzulub, eki qaşъ bir-birine çete tyjyubъ, oqursuz qan alqandъ:

— Sizge kyn saъnъ bir keleviz, ujalъrqa kereksiz, fitirigizni berlikmisiz? Oqese çuma kyn sizni vetigizni qaraltъrlaj sëleşiriviznimi saqlajsъz, bu ne işdi!!!—dev afendi Xoçanъ qatъnъna acuvlanъv qarav toxdaqandъ.

Xoçanъ qatъnъ:

— Berlikviz, ajhaj verlikviz, Xoça tambladan vaşlav yjy-vuzny çanъna calman işletirikdi, elni qojlarъ alajtъn ozqan zamanda qavъrqlarъn calmanqa ыşъrъqдыla, aladan calmanqa iliniv talaj çyn qallъqды, ol çynny aльв ijirlikme da vazarqa eltiv satъv sana fitirivizni berlikviz, viz sizge сьqarъq zatnъ kesivizge qaldъrъrqa izlemejbiz,—dev çuav vergendi.

Afendi Xoçanъ qatъnъnъ bu sөzlerine tъnъlav turub, vь-ladan fitir сьqmazlъrъn seziv, bir çanъna qarav ыşarqandъ. Xoça afendini ыşarmъş etgenin yjden qarav eslegeninde, са-въv keliv, terezeden qatъnъnъ sьrtъna qavlanъv:

— Aj ansъz, vetin kөгeriv öle edin da, işin tyzelligin bilgeninde va, ыşarasa!—degendi.

NUQSAMLЫQ QADЫNЪ ULXUCU QOLUNDADЫ

Şariqat syd etivcy bir ulxucu qadъ voloqandъ. Bu qadъ ulxu keltirmegen adamnъ işine qararqa unamaj turoqandъ. Nasra Xoçanъ bir işi volub anъ usynden qaqъtъna ol qadъ qol salъrqa kerek voloqandъ. Nasra Xoça qaqъtнъ qadъqa çiveriv sav eki yc ajnъ saqlaоqandъ, alaj voloqanъrqa qaqъtнъ ыъna alalmaoqandъ. Sonra çyrygen adamladan ajtdъrъv tevregendi, alaj'a andan da fajda сьqmaoqandъ. Qadъ Xoçanъ qaqъtъna qol salъv ijmegendi. Em axъrъ Xoça işni nek сьrtalъv turqanъnъ sevevin seziv, qadъqa kesi tevregendi.

Bir ulla qoşunnu veline derici saz topraq valъrнъ qujoqandъ, anъ usyne da val qujub qadъqa aльв kelgendi. Qadъ Xoçanъ qoşunun kөгren vla inaqlav, kesi turqan yjge kijiriv ariv ajtxandъ emda olsaoqatdan qaqъtъna da qol salъv veriv aşъrоqandъ.

Nasra Хоҗа кетгенти. Bir кун қадьоҗа даоҗда қайдан есе да вивевлен улхуоҗа сьт вашь алев келгенти. Қадь Хоҗа келтирген қошунну бир ваъхаоҗа қотарев, келген сьт вашьев қошунна қујама дев қараса, қошунну вашьев бир қат җавхан-дан қалқань саз валсьқ... Муну вьлај кӛрген вьла қадь асун-дан не етерин билмеј, мьртзаоҗев саоҗртев:

— Бар, марҗа, не мадар, не хьјла вьла да вольсун, Nasra Хоҗань мапа саоҗрев алев җенил кел!—дев ијгенти.

Қадьев мьртзаоҗев Хоҗаоҗа келив:

— Nasra Хоҗа, сени қаоҗьтнда бир улли нуқсамьқ кетгенти, кел да қадьоҗа тьзетме қој, кесини да сана ајтвьрқла-гь вардь,—дегенінде, Nasra Хоҗа:

— Мени қаоҗьтмь ол җазмаоҗандь, ол җараҗдьрмаоҗандь, нуқсамьқ мени қаоҗьтнда тьлдь, нуқсамьқ қадьев улху-оҗа уренчен қолундадь!—дев мьртзаоҗев қайтарев ијгенти.

АНА СОРУОҒУЗ

Bir кун Nasra Хоҗа да, талай халқ да ел ичинде орамда ушақ ете воьқандьла. Сӛзден сӛз сьоҗа кетгенти да, адамла-нвь бириси Nasra Хоҗаоҗа:

— Аравин, Хоҗа, қаннвь қаллај татьви воладь екен, тать-мь воладь, оҗесе татьвсузми воладь?—дев сорқандь.

Bu кӛзьуде елде бир улли вай, җер иеси (помешик) ълыв ань ълывун алев озив вара воьқандьла. Nasra Хоҗа ълывкнь кӛргьзьув:

— Siz, җохла, ань вь варқандан соруоғуз! Ол ъмуғу қан исив җаҗаоҗандь, қаннвь татьви тать вьла татьвсуз воьқанн ол билликди!—дегенти.

OL ZAMANDA MEN DA QAJTARЬRMA

Bir җолда Nasra Хоҗа да қатнвь да бир елге кетив қайт-ханларьнда, ујлерини ешиги везгисинден қоварьлев урланвь кетив турқаннвьна келгенти. Nasra Хоҗаоҗа вь зат аур тийив, век мьдах воьқандь. Bir кун Nasra Хоҗа орамнвь кетив вара, афендиге тьвгенти:

— Хоҗа, қайгьса?

— Ішим вардь!

- Alaj bolsada?
- Yjyme eşik işletirge usda izlej varama!
- Esgi yjyne eşik işletmej endige deri turqanmedin?
- Oqaj, urlav ketgendile.
- Alaj degen nedi?
- Alajdı!..
- Aj gjaurla degin, allax azavьn versin!..
- Allax anь qajdan billikdi kim volqanьn?
- Allax'a koredi kimni qalaj atlaqanьn...

Bu sözden sonra Nasra Xoça inirde keliv mezigitni eşigin qovargьv, keltiryv tevregenlej, ol vьjaqь afendi koryv:

— Xoça, nedi bu etgeniң, allaxnь yjyny eşigin aьv vargьra ujalmajmьsa?

— Meni eşigimi qovarqanьn allax viledi dejse da, amanьqьsьla vьla tilin bir etiv, korgen zatьn ajtmaj nek turadь, keltirtsin eşigimi, aьr eşigin!..

MENI QOJUQUZ DA PILLINI QOLUN TUTUQUZ

Bir хань көв pilleri volqandь.

Vьlanь birin Nasra Xoça turqan elge asьragьra-vaqarqьra ijgendi. Bu pil mardanь tььnda xatalь pil volqanь sevevli, ellileni vaxxalarьna, savanlarьna, tereklerine kiriv telev, aьav uatьv çer vьla teң etiv savlaj elni tarьqdьrьra qalqandь. Elni mylkune bu qadar sьraflьq sala turqanlaj da bir adam çuq ajtьra, ol oqaj esen vaxxadan, savandan qьsdarqь madar-tavmaj qorqub turqandь.

Bir çolda elni çarьlarь çьjьlv elni starşinasьn da allarьna salьv ханна kelgendile.

Tarьqьv pilni qajtartьra-qoratdьrьra umut etgendile. Çьjьlv keliv xalq хань arvazьnda toxdaqandь da starşinaqь:

— Sen var, хань pili vizge salьv turqan xatasьn anьlat da tile, pilni ne qoratsьn neda ьzьndan kesini erkinligi vьla bir tьjar-çьjar, qarar adam salsьn,—dev ijgendile.

Starşina ханна kirgendi da ханна vetsiniv vьlaj ajtxandь:

— Ханьvьz, çanьvьz, seni bir çuaş pilni viz eldedi, хalisi-qьlьqь adam kivikdi, aqьlьdan öledi, viz anь asьragьra vek da syjeviz, alaj bolsada çanьz kesi volqanь sevevli eri-

gedi, əksyz qozuca тьдах volub turadъ, madarъn var ese, ana nəgerlik ətərgə endi bir tişi pil da çibert!—dev tilegendi.

Xan starşınanъ bu səzy ucyn ulla razъ volub, ana savqala da verdirtiv, ol pilgə nəgergə bir tişi pil da ijdirtirgə ajtъv aşьrқandъ.

Starşına ellilege va:

— Xanna ajtdъm, pilni qoratъьq volurla,—degendi da qojқandъ.

Усунcy kynynde elge bir tişi pil da kelgendi. Munu kərgen vla el ariv savdan əlgəndile, çarъla çььььь starşına-qa atajььsia qujub tevregenlerinde, Nasra Xoça:

— Meni çiverigiz ханна, men varajъm,—degendi.

Xalq razъ volқandъ, em axъь Nasra Xoça varъv ханна ajtxandъ:

— Meni ellile çivergendile. Saңa tilekleri vardъ. Ellile: var ханна dev meni ijgendile. Bizni kəzyvuzny acъv turқan pilni tişi nəgeri kelgenli starşına vavuna çььььь kəzyvuzge kərgyzmejdi, xalqda çyrygen xaparqa kəre, starşına tişi pilni xalqъn kəzynden taşada erkek pilgə qoşub taşatъn buaz etdiriv, taşatъn qozlatъьq, valasъn kesine qъmarqa dev umutludu dejdile, viz erigiv əleviz, pilni vavdan tauşun eşitsek, kyn kərməj, kəzlevden suv icmej vorvajььz volub turқanъna bek qъjnalavъz, madarъn var ese, vizge da bir pil çiber, alaj tyl ese, starşınaqa onovuңu et, ma, ханъььz, elliləni saңa tilekleri budu!—degendi.

Xoçanъ auzundan bu səzləni eşitgen vla хan sekiriv əre turub:

— Alaj degen ne səzdy, men anъ keliv vьlajda tylky kivik ьşarқanъndan da ol starşınanъ bir muratъ volқanъn seziv işekli volқan edim, ol it kivik kesine qavxъn pil tyşyryrgə umut etiv ajlannan kəreme, alaj ese ne elni kəzyne, ne starşınanъ kəzyne kərgyzmem men ol pilleni! Siz pil kəremi kelgensiz, busaқatdan eki pilni da veri keltirigiz, starşınanъ da ol elden qъsdajma!—dev olsaқat pilleni ьzlarъna keltirtgendi.

Nasra Xoça işni vьlaj tolturқanъna хalq keliv qolun tutarqa qalқanlarъnda:

— Çamaқat, men çuқqa da ketmejme, sizni vla qalama, meni qojuқuz da pilleni qolun tutuқuz, starşınanъ qolun tutuқuz, ala ketgen etedile!—degendi.

ERİNİ BİR KÖR

Narsa Xoçanь qatьnь kɵzleri qartьqьnda azoqandьla, ekili kɵyь vařlaqandьla.

Bir kьn Nasra Xoça varьv vazardan bir xarьvз альв уjь-не kelgeninde, qatьnь kɵyь ekili kɵyьv:

— A, kişi, vizni kimiviz vardь, sen eki xarьvзnь birden almaj, bir xarьvз alsaq, ekivizge volmajь edi?—degenди.

Daqьda Nasra Xoça xarьvзnь kesiv ekisi da aşaj tevre-genlejerine, qatьnь:—A, kişi, seni qatьndaqь qart'a kimdi, men sizni vla virge olturuv aşarlaj meni alaj adevsizgemi sa-najsa?—degeninde, Nasra Xoça:

— Qatьn, уjьnу icinde neni ekili kɵrsen da, erini birli kɵyьrge kerekse!—degenди.

SABIJNI DA ÇUQLATЬR

Bir kece Nasra Xoçanь saviji çьlav çuqlarqьa unamaj ha-man tьnьsьz eterge qalqanьnda, qatьnь Xoçaqьa ajtxandь:

— Bu savijge ne voldu ese da vilmejme, ne etiv da çьlaqanьn toxdatьv kɵzьn çuquqьa ijalmajma. Qojunuma alsam, unamajdь, veşikge salsam, vьtьn vek çьlajdь. Turuv sen da bir qarasan'a, bir madar et, veşikden al, ala vla sala eki vilegim talьv ariv tovluq boldula!

Nasra Xoça sekiriv turuv „toxda men anь çuqlatьr ma-dar tavajьm“ dev tavxadan bir melte tьřьь kitavьn альв keliv:

— Ma, qatьn, bu kitavьn savijni allьna tut da çapraqla-гьn acьv avdura tevre!

Qatьnь Xoça seleke etiv ajtadь degen kɵlge varьv, da-qьda acuvlanьv:

— Men qьjnaloqan oqaj ɵsem da saqa ne lazim, san eterik tylse, qajdan volsa da bir taza tьřььv keltirlikse da varьnda unuturuqsa. Ařarьq çoq, icerik çoq, men mьnda sav otuz çьnь casьmь vь уjge sivirtki etiv turdum, meni savij-im kivik, seni da savijindi, sen da qarasaq, seirmidi? Maqa mьsxьl etiv turasa endi alajьmьdь?

Nasra Xoça:

— Men kerti naqьrdasьz ajtama, nek mьsxьllajma, ça-пьm, qatь seleşiv çьyregimi avrutxanьndan ne cьqarьqьdь!

Bu sөzden sonra qatъnъ çımuşav:

— Bu ne kitavdъ? Nege çaragъqdъ sonra?

Хоça:

— Тъна, мен саңа ајтажъм, ем алоън не волопанън вил да ајтырнъ алaj ајтырса, бу kitav бирунну kitavdъ, аъна „quran“ dejdile, afendi munu oquv tevregenlej, xalq da mez gitde çuqlav vaşlajdъ, qartlanъ çuqlatxan kitav, savijni çuqlatmaj bir madarъ volluq tyldy!—degendi.

BEŞ QЪSЪRЪMOJA ÇЪLV QALAJ BARDЪ DA

Nasra Хоçанъ хонşularындан бир qaum kişi, Хоçанъ не etiv da өcge тыşурув keslerin сылатыrlaj бир хъјла tavarqa tilleşgendile.

Bir inirde Nasra Хоçанъ алына tyvegendile da kişileni biri aјtxандъ:

— Nasra Хоça! Seni viz kerti adamъoъnъ сыnar усун, çuqqa qallaj бир сынъoъанънъ, anda tözumlylygун qalaj voloqanъn bilirge syjув бир iş tavxanvъz, sen анъ etalsan, viz саңа өc salavъz—aldъn, alaj etalmasaң'a, sen da vizni varъvъznъ da бир сыларqa vorclu vol!—degendi.

— Da ne zatdъ, meni qolumdan kelmezlik ne iş ese da aјtyoъz, мен da alaj çuav verirme!

— Aјtsaq-qalsaq da анъ hazna adam etalyrlaj iş tyldy!

— Бир aјtyoъz munu, бир eşitejik!

— Sөz усун, vygece elden veş qъsъrъm uzaqlыqqa qъjъrъna сыoъv, ne ot voloqan çerge varmaj, ne бир ыşьqqa qъsъlmaj tanna deri turalmazsa dejviz, „oqaj tururma“ dej esen ma sen, ma viz, өcny aldъn, alaj'a vileviz, sen etalyr iş tyldy vu!..

Nasra Хоça erişiv qъzvъ:

— Tururma, aјhaj tururma!—dev sөz bergendi emda avasъn усуне qavlav, elni qъjъrъna сыoъv ketiv таңа derici turоандъ.

Ertdevlasъnda Хоçанъ бирунu suvuqdan көgeriv elge kele turоanlaj, ol өceşgen kişile алына сыqоандъла da sorоандъла:

— Хоça, turaldъntъ?

— Turaldъm, aјhaj, turaldъm!

— Ne var, ne çoq, vekmi suvuq edi?

— Suvuq edi, bir zat da kərmedim! Birda vek qarap kece edi çapız elni qıyırında bir ujsykden saraq çarq saraq edi, ansı!..

Хоҗа вѡлај ајтханлај, кишileni biri:

— А... Хоҗа, сөзүну туталмақанса, ишнi вuzув дојоанса да! Biz sen ne azda ot çыьvnu kərmej turuрa kerekse degen edik, sen'a yjde çанпан сьрақнь tuvрасьндан қарав çыьпв turқанса, hajda, şoxum, өсge tyşdyn, vizni сыла,—dev toxдоқансь, қалоқан кишile da „alajь alaj!“ dev Хоҗань аузундан сөзүп сьрақоа дојтаоандьла.

Иңиринде сылапнрға Хоҗань ујуне келгендile.

Хоҗа қазан қайнатьр қайдоға киргенди, вѡла va аш више volur, kele volur, dev кесени tuvra arасына дериси сақлақандьла, аш келмегенди. Em ахьгь турив Хоҗа қазань қа-

лај қайната ese da қарајьр, вѡлај bir nek кесикди бу dev турив вагьв қарасала, Хоҗа уј артында вакхата terekni bir mijik vitақьна қазань тақьв, тувунден da bir çav сьрақсьр çана тура!..

— Хоџа, не етесе?

— Qazan qajnatalmaj kyreşeme!

— Ajyne vu сырақ qazannъ qalaj qajnatъr, bir çыlnъ tursa da qajnatxan oqaj, çыlnъr ыşan da etmez!

— A-a-a, kesigiz ajtxannъ kesigiz ne çenil unutasъz, vu qazan vla сырақnъ arasъ veş arşyn da çoqdu, sonra elni qъjъ-rynъda terezede çarъqъ сырақan сырақ meni veş qъсыгъm uzaqlыqda qalaj çыlnъtxan volur edi da?

MEN DA ORAZA TUTMAQANLADANMA

Nasra Хоџа bir кyn vazarqа enneninde, bir ermenli qanannъ usyne olturuv et aşaj turqanъn көryv, sөleşmej-sөz ajtmaj varъv qatъna сөгyuv, uzalъv etden aşav tevregendi. Ermenli Хоџанъ vu işine seirsiniв:

— Qart, sen musulman tylmyse, ermen kesgenni aşav!..

— Da sen'a busaqatda ermen orazanъ көzyvynde et nek aşajsa?

— Men ermenlileni oraza tutmaqanlarъndanma.

— Sen ermenlileni oraza tutmaqanlarъndan volqanъn kivik, men da musulmanlanъ millet ajrъlыq tutmaqanlarъndanma!

MENI SЫRTЪMA

Tөrt-veş nøgeri vla Nasra Хоџа ajlana, çer, suv көre, bir elge varqandъla. Bir ыjъqqa çuvuq zamannъ elde turuv, bir inirde ыzlarъna ajlana tevregenlerinde, çaşla qajdan ese da urlav alъv eki maşok budaj, bir kesek val, bir toqlu keltirgendile da, kim neni көltyryrge kerek volqanъndan sөleşiv ajtxandъla:

— Unnu meni sыrtъma!

— Bir maşoknu da meni sыrtъma!

— Toqlunu meni sыrtъma!

— Valnъ da meni sыrtъma!..

Çaşla ыlaj ajtv көltyryşuv tevregenlejlerine, Nasra Хоџа qarav turuv uşatmaj:

— Biz ыlajdan сыръv vu işle xalqqa ajqaq volqanlaj, har ne aman sөz, kir at var ese, ol da meni sыrtъma!—dengendi.

Nasra Xoça çaş volub, medirsede oquqan zamanında, bir kyn birevlen afendige tabaq vla хьсьнла аьв kelgendi. Afendi bir aşьqьş iş сьqьв арь tevrengendi da, хьсьнладан kişi aşamasьn, dev tavxaqa saldırtьв:

— Soxdala! Bu хьсьнлаqa kişi tijmegiz, вьлапь meni syjmegeп bir çavum ijgendi, iclerine ölyr ot qujuв keltirgendile, siz aladan aşav qьrьlsaqьz, mençe sizni amaltьn аьв kelirin biligiz, ахьгь çапьндан tojmaqan вьлаqa tijmesin, bir taqьjqadan ozmaj ölykdy,—dev сьqьв ketgendi.

Nasra Xoça bu sözlede bir хьjla volqanьn seziv, afendi ketgenlej oqupa: „Barьв tavxadан tabaqь аьв keligiz, çaş-la“ dev qalqan soxdalanь da саqьгьв хьсьнлань араqa salqандь. Qalqanla aşarqa qorquв:

— Oqaj, ket, viz ölyr otlu хantьn aşav тьnkаjьrqa tansьq tyl-byz, kerek tyldy,—dev unamaj da tevrengendile, alaj volsada, Xoça:

— Inanmaqьz afendini sözyne, хьjlaqa ajtxандь,—dev aşaj vaşlaqanьnda, qalqanla da qoşulub хьсьнлань voşaqандьla.

„Endi afendi kelse вьjaqь tajaqьn uatхьпсь tyjerikdi, qalaj eterikviz, ne ajтьгьqvьz“ dev soxdacьqla qajqьь volqандьla. Nasra Xoça:

— Qorqmaqьz, men аnа sьltav tavdьm,—dev afendini bir vek syjgen qamiş qalamьn аьв, belinden eki сьндьгьв, хьсьнла kelgen tabaqь usyne salqандь.

Вьла вьлаj etiv turqanlajlarьna, afendi keliv kirgendi da, qarasa—qalamь belinden eki сьпьв, tabaqda хьсьнла da voşalьв tura. Afendini көzlerine qan savьв:

— Kim etgendi вьлаj?—dev sorqандь.

Nasra Xoça çьlav вьлаj ajtxандь:

— Men qalamь аьв çaza turqanlajьma сьндьрдьm da qojdum. Çonarqa-çamarqa kyreşdim, volmadь. „Endi men afendini vetine qalaj qarajьm“ dev kesimi ölyryrge umut etdim. Barьв qujuqa sekiriv ketejim dev аqььma alaj tyşьv tevreğim, alaj volqanььqqa хalq suv аlqan çапьz qujuvu da murdar etiv qojarma da сьnar meni amaltьn savlaj el suvsuz qalьв qьjьnьq cegerle dev, ölyr otlu хьсьнлань aşadьm, nasьв хurt-dаgьm volur edi, ölmej qaldьm!

Afendi çuavsьz volub, Xoçanь bu sьltav quraşdırtanьna acuvdan көzleri tabaqqa qatьв qalqандь.

TAV AJTXANЬСА ETER

Bir kyn virevlen Nasra Xoçaqa oramda tybegendi da:

— Nasra Xoça! Men seni vla uşaq eterge bir vek syjeme, kel meni yjyme varajьq, vir kesek olturuvuz, tuz vla gьr-цьпть da көyrse!—dev yjyne aьv varqandь. Tav ajtxanьса, Nasra Xoçanь aььна tuz vla partyx gьrьп salqandь.

Bu көzyvde terezeden bir sadaqacь qarav, sadaqa tilerge qalqandь.

Uj iesi sadaqacьqa acuvlanьv:

— Ket vezdirdin, vusaqat turuv iegilerini uatьrma!—degeninde da, sadaqacь keterge unamaqanьна qarav, Nasra Xoça terezени асьv sadaqacьqa:

— Ket, qarnaşьm, kerti ajtadь, sen munu qalqanlaca umut etme, ne ajtsa anь eterine işeksiz vol!—degenди.

SEN BьLLAJ HALOJA TYŞGENSE

Bir şaxarda prustov voluv turqan bir onovcunu bir sajaq osal qatьnь volqandь. Bu qatьn ne ajtsa, prustov andan cьqmaj, qulluqqa adam sallьq volsa da, qatьnь ajtxan adamнь salьv, qatьnь ne azda uşatmaqan adamнь qulluqdan qьsdav turqandь. Ol şaxarnь vazarьна elleden ysleri-vaşlarь aman, çarь ellile varqanьn bu qatьn terezeden qarav көrse:

— Ol çartь qalpaq, çьrmac xalqнь meni көzyme көrgzymegiz!—dev ajtsa, eri olsaqat birer sьltav vla ellileni tyjdyryv, tutduruv, tutmaqqa salьv, vazardan cacьv turqandь.

Уsy-vaşь cьььraqan, cьrajь erkişi көrse, anь erine ajtьv qaqьtьcьqa, çumuşcuqa neda bir vaşxa zatxa aldьrvьv, anь vla çuvuqluq etiv, erikgenden sonra qьsdatьv turqandь. Qatьnнь bu xalilerin bir adam auzundan cьqarsa, anь eşitiv sydsyz, çolsuz tutduruv, өltyrtyv turqandь.

Erini artьqььqьnь usyne da, qatьnьndan da bu zorluqnu көrgen xalq bir-biri aralarьnda tajmazdan tarьqьv çaşaqandь-la. Bu zatla varьda Nasra Xoçaqa eşitilgeninde, Nasra Xoça ajdaq etiv alanь xalqqa vergen qьjьnьqlarьn ajtьv ajlanьnь prustovnu qatьnьна eşitilgenди. Qatьn da erine ajtьv, Xoçanь sydge caqьrtxandь. Xapar elge çajььv ol kyn Xoçaqa syd etilligin eşitgen vla көv xalq keliv, syd yjny aььна cьjьl-qandьla.

Prustov vla qatъnъ da kelgendile.

Nasra Xoça kesini usyne eşegini çerin salъv, vaşъna da noxda kijdiriv, sъrtъna da qatъnъn mindiriv, noxdanъ usun da qatъnъna tutduruv tѳrt ajaqlanъv syd etillik yjny allъna kelgendi da alajda toxdav, eşekca yc kere oquqandъ. Xalq seir-tamaşaqа qarav turqanlaj, prustov da, qatъnъ da daurqа сьqоqандьla da Xoçanъ etiv turqanъna qarav seir volqандьla, prustov keliv:

— Xoça, vьlaj nek etese, sen eşekmi volqansa, vaşъna noxda da saldъrъv, qatъnъnъ da usyne mindiriv, vi işni eterge ьjъqmajmъsa?—degeninde, Xoça çuav vergendi:

— Aha! Endi sen kesinъ tyşyndynmy, viz prostoj xalq-вьz, viz ne etsek da vара varъ... men qatъnъna noxdanъ tutduruv usyme mindirgenlikge, xalqnъ işin qatъşdъrmajma... A sen! Ma sen vi xalqа tyşgense da, kesini çygenini kesin asъrъ voşlav çygenini vi sajaqqa tutduruv xalqnъ qanъn vutynda vek icese, saңa kesini volumuңu eskertirge dev etemel!..

TOBLADAN QORQUB BU DA VЬLAJ BOLDU

Nasra Xoçaqа oramda bir esgi meзgitni qatъnda bir ѳtyrykcy tyvev, askerden xapar aјta kelgendi da:

— Hej şoxum, anda işleni qoj sen, vizni askerde em vaş tulpar men edim, komanda etgen da men edim.

Anda ol qazavatnъ qoj sen, veş min çyz adamnъ allъn quru kesim tьja edim... Anda ol tovlarъm'a!.. Vьlaj gyryldev xavanъ, tenizni vulkan saјqаqanca saјqav-qatъşdъrъv ol tov oqlа ozuv tevresele...—dev qollarъn kѳltyryv kѳkge qaraqanlaj, ѳtyrykcyны kѳzleri meзgitni avarqа çetiv turqan cirik-gampil minarasъna ilinъeninde:

— Bu minara vьlaj nek volqандъ?—dev Xoçaqа vurulqандъ.

Xoça:

— Ol sen atxan tovlanъ çelinden volqандъ!—degendi.

BѳRKUM XANDAN SAVOQADъ

Bir kyn bazarda bir aльş-verişci Nasra Xoçaqа ijirilgen çyn qъvva satxандъ. Xoça qъvvanъ yjyne aльv keliv qarasa, icinde bir ulla taşъ...

Barişnik Xoçaпь alaj aldaв ketgenine Xoça vek seirsinnen-di, alaj volqanььqqa eterge madar tavmaqandь.

Bir kып Nasra Xoça aşarqa dev bir stolowajaqa varqandь, varsa—ana qьvvanь satxan barişnik da anda tura.

Nasra Xoça çaşьrtьп stolowajacььqqa toquz-on kere aşarьna cььqarььq axcanь bir çolqa bergendi.

Nasra Xoça stolowajaqa kirgeni saььп aşav, axca vermej vьrkып aььv, ces veriv, cььqьv ketiv turqanьп ol barişnik kьre da seir vola turqandь.

Bir çolda Nasra Xoça kiriv aşav, axca vermej, vьrkып aььv, ces veriv ketgeninde, ol barişnik sorqandь:

— Nasra Xoça! Sen пенca kirseң da, aşaqanьna axca veriv kьrmejme, vьrkыпu aььv, ces veriv, cььqьv ketese, munu sььltavu qalaj ese da bir ajt!

Xoça:

— Da, xajьrsьz, vilmejmise? Meni vьrkыпu allaj ьşanь var-dь, vi vьrk maпa xandan savqadь, anь kьrgьzgen çerimde men-den axca aьььqqa bir tykenni neda stolowajanь erkinligi çoqdu.

— Kertimi ajtasa?

— Kerti ajtama!

— Satmajmьsa vi vьrkыпu?

— Da vaqasьп tavsam, satarqa da volurma!

— Ne dejse vaqasьna, ajt!

Barişnik ullu qьzьv, Xoça da vaqalandьььv, em axьь es-gi vьrkып kemsiz ullu vaqaja satxandь.

TAV BOŞ ÇUVUQLUQUM DA ÇOQDU

Nasra Xoça çaşaqan şaxarqa uzaq çarьтп eki afendi qonaqqa keliv kece qalььqqa Nasra Xoçaпь izlev tevregendile. Nasra Xoça vaşxaladan xararnь eşitiv-biliv çallasa da, qonaqla izlev tavxandьla. Birleri:

— Nasra Xoça, viz qonaqlavьz, „qonaq allaxнь qona-qььdь“ dejdile, ertdenli izlejviz, sen vizden nek qacasa?—dev afendi tylkьca ьşarqandь.

Nasra Xoça:

— Allaxнь qonaqь esegiz, siz'a allaxнь yjynden nek qacasьz, majnama arь varsaqьz'a, men bir çarь, meni allax vьla qarnaşьььm-egeçligim, tav bir boş çuvuqluqum da çoqdu, —dev meзgitni kьrgьzьv ketgendi.

TUVRAB ÇULDUZLA ETEDILE

İnir ala ньорьха халг сьжыьв, көкде айн, кунну, çulduzlanь хагьндан ушаг ете туроанлажларьна, Nasra Хоça усьiereine вароандь. Adamlanь biri:

— Nasra Хоça! I-i-i çanь aj сьгса, esgi aj qajгь ketedi anь ne etedile?—dev soroандь.

Nasra Хоça çuавха:

— Çanь aj сьгса, esgi ajнь tuvрав çulduzla etedile!—degendi.

ICLERIN TЬSLARЬNA AJLANDЬROQANDЬLA

Өmyrynde meзgit-minara көrmegen bir adam bla Nasra Хоça ketiv vara туроанлаж, ol adam minaralanь varmaqь bla көrgyзyв:

— Хоça! Bьla, vu çiti vaşla neledile, nege çarajdьla?—dev soroандь.

N. Хоça:

— Nege çарақанларьн мен da vilalmajma tejri, ajtalmam!..

— Qalaj ajtalmajsa, vьlanь ne voloқанларьн sen da ajtalmasaң, kim ajtalьг?..

Qonaq qadalqандь, em axьгь Nasra Хоça:

— Bьla esgi qujula edile, suvlarь quгuv voş voloқанларьнда, kevdirir ycyn iclerin tьslarьна ajlandьroqандьla,—dev çuав etgendi.

QUJRUC UZAQDA TYLDY

Çaңurlu, vatmaqь bir kynde Nasra Хоça eşegin satar innetli volub vazarqa tevretgendi. Çolda vara turub Nasra Хоçanь көzleri eşegini qujruқuna ilinnendile, qarasa, vatmaqь qatьv, caqmaq volub tura. Хоça vu halнь uşatmaj hajda çyregi çьпнальгқа qalqандь, „vazar malқа qarav vu qujruқnu көrsele, eşegin kirlidi“ dev almazla dev, virda tьncльқ tavmazqa qalqanьнда, em axьгь eşekni qujruқun artьndan kesiv, usynde maşokga salьv, vu halьнда vazarqa syгuv varqандь. Sonra bir aьvcu eşekni aьгқа keliv qujruқun көrgeninde:

— Aj anasъnъ va, bu igi ešekni qujruqu volmaqanъ qalaj amandъ, ansъ men munu almaj сьrt qojmaz edim!—dev qajqъgъv sөleşgendi, Nasra Хоça:

— Sen kerti allyq esen kel, vaqasъna çараssaq, qujruq uzaqda tyldy!—dev çuav etgendi.

DUNJA KӨRE СЪQOJANMA

„Ахьрат vardъ, adam өlgenden соңра tiriledi, anda mun-kar-nakir dev eki mөlek soruv etedile“ zat dev alaj-alaj öty-ryk ajtъvlaqa, afendileni allaj avazlarъna Хоçанъ çyregi inam volmaqandъ. Ol bu tuqum din sandъraqlaqa mъsxъl көz-den kylyv turqandъ. Adam alanъ qalaj etiv sъnasъn dev ojlaşa turqandъ. Bir kyn хонşularындан bir-eki sav çaşnъ саqъgъv:

— Маңа bir qавыг qазыqъz,—dev tilegendi.

Bu çaşla da razъ voluv, Nasra Хоçаqa çol çаньnda qавыг qazqандыла.

Хоça ertdenvla vek ertde qовув, varъv çaşlanъ virge-sine allyv qавыгъna kiriv kesin vasdъrtxandъ. Tilev qавыгъnъ ysy syremde dunjaqa qaraj tururqa bir теşik qojdurtxandъ.

Bir kesekden qавыгъna ucuv keliv bir гыльn-quş qonnan-dъ. Munu көрув, Хоça qолun аqъгъn теşikden сьqаргъv ser-megendi da quşnu ajaqъндан tutxandъ. Quş ьсхьnalмаj, Хоça da ijmej qanatlarъn qaqъv dъgalas ete, тьpъrdaj turqan-laj, çolnu төвен çаньндан çykly ulovlanъ syruv çolovcula сьqоqандыла. Aur çykly atla, eşekle, qadъrla çolnu ysynde quşnu qanатъ тьpъrdaj turqanъn көрув, haman бирер çаръ yrкув, çyklerin da ojuv халекге tevregendile.

Çolovcula bu halqa seir voluv, bu ne zatdъ, dev savъv kelsele, bir qol теşikden veri сьqъv, quşnu ajaqlarъna qada-льv тура. Tartxандыла da quşnu da alqандыла, qолnu iesin da tartъv сьqарqандыла.

Хоçаqa: „Nek etgense vьllajla“—dev sorqanlarында:

— Men qавыг аhьlладанма,—degendi. Анъ vla vaşъn allygъna umut etgendi. Amma çolovcula acuv volqanъ vla:

— Ma saңa qавыг аhьl!—dev qaqъna vaşlaqандыла da Хо-çанъ көзун-qaşъn qan çuqu etgendile.

Ol kyn'a elde Nasra Хоça өlgendi, vasdъгьlqandъ,—dev xapar ullu...

Erini-vurunu qan çuqulaj Xoça salqandь da elge kelgendi.
Sav xalq: „Nasra Xoça axьratdan qovuv kelgendi, xara sorajьq“ dev mezgit allьna çьjььv, Xoçanь da caqьrtxandьla, Birleri turuv:

— Xoça ne kərdyn, ne var, ne çoq?—dev sorqandь.

Nasra Xoça:

— Çamaqat! Çolovculanь ulovlarьn yrkыtmegenne bir zat da çoqdu!—değendi.

MEN DA ANA SAQЫŞ ETE TURA EDIM

Nasra Xoça kəgetge əс volqandь. Kesini teregi volmaqanьnь sevebinden çьdajalmaj, bir kece virevny tereklerine kiriv, maşok vla bir alma çьjқandь. Ol da maşoknu vaşьn qьsarqа auzvavun vьlaj alqanlaj, artьndan terekleni iesi şьqьrtsьz kelgendi da Xoçanь sermev çaqasьndan vuvuv:

— Sen kimse, ne ajlanasa mьnda?—dev sorqandь.

— Men çolovcuma, xarağьmь ajtajьm: tynene, inir ala seni tereklerini çanь vla çoltun aşьqьş ketiv vara turqanlajьma bir qatь çel uruv meni veri atьv ijdi. Meni gьnaхьm çoqdu!

— Xajьr, vi çapraqlanь, vutaqlanь vьlaj kim uatdь?

— Alanь va çel meni terekge keltiriv vergeninde, men da sьvdьrььv, ol vutaqdan da, vi vutaqdan da tutama de da uzala, qoluma tyşgenni qьsa da qьrqa, dьgalas vla uatьv tyşygenme!..

— Xajьr, da vi almalanь va vьlaj kelev maşokga kim çьjқandь da?..

— Anь va... vusaqatсьqda men da anь saqьş ete tura edim!

ANь QOJUQUZ DA ANA ŞUKUR ETIGIZ

Çuma kyn çamaqat mezgitge çьjььv namaznь voşь turqanlaj, kecigerek da voluv Nasra Xoça çetgendi da kişge tьnьlamaj, namazьn da etmej, terezeden tьşьna-arbazo qavrav haman: „Şukur, şukur“ derge qaloqandь.

Çamaqat namaznı voşav dua ete tevregen zamanda, afendi aravsa oqub:

— Bizni soqur, asxaq etmegen allaxxa şukur degiz!— dev sëleşe başlaqlaj, Nasra Xoça sekiriv turub:

— Oj, afendi, toxdaqız, allax soqur asxaq da etedi, anı qojuqız da (varmaq vıa terezeni kergyzyv) arı qaracıqız, ol tyeni koremisiz, ma anı qanatlar vılmaqanına şukur etigiz, anı ol qanat vılsa edi, ucıv keliv yjlerigizni vaşına qonama dev ojuv-ojuv salır edi,—degendi.

QAJOJIRMAZ, ANI DA BER

Nasra Xoça çuqlav turqlaj, tyşynde birev anı toquz som axsa vergenca volqandı. Alaj'a Nasra Xoça:

— On som çetdirmesen, allıq tylme!—dev alıqıa unamaqandı.

Bir kesekden Nasra Xoça ujanqandı, sekiriv turub, orunduqda olturub qarasa, yj ici qararı, kişida çoq, som oqaj, karek vergen da kormegendi.

Olmaqat vaşın çasdıqıa salıv, kózlerin çumıv, qolun uzatıv:

— Ber, qajojırmaz, toquz somnu da alajın!—dev qıcsıqandı.

OL SİQQAN NE EDİ EKEN

Xalqnı oquıv alıv, urıv, çegiv ne tavxan artıqlıqları etiv turqlaj bir vij volqandı. Bu vij çaşaj turıv kynleden bir kynde alınqan etgendi. Adamla keliv Xoçaqa:

— Xoça! Eşitdinmi xararı, xalqnı qarıv iciv turıvcı vij alınqandı!—dev xarar ajtxandıla.

— Qalaj alınqandı?

— Alınqan qalaj alınadı, teli volıv vaşından aqlıv qalmaq sıqqandı!..

— Asdo, men anı vaşında aqlıv kormegen edim, aravın ol sıqqan'a ne zat edi eken?

ВЫЛАЈ TUTUB TURUQUZ

Nasra Xoça vla bir cinownikni aralarında ullu dav сы-
оув, Хоқань sydge vergendi. Syd qarav Хоқань tutmaq azav-
xa vujurqандь. Хоça vu харарнь ешитгенлей, ol elden bir
ваşxa elge qасьв çолқа сырқандь. Хоқань alaj qасхань
seziv, ьзындан мьртazaqla quva tevregendile.

Хоça bir zamanda es etiv ьзына qараqандь. Qarasa ar-
тындан bir syryv мьртazaq syryv çetiv kele turqanларьн кө-
рув, çolnu tarьнда bir gampil qajaqa сыртьн tirev toxdaqan-
дь. Birazdan мьртazaqla Хоçaqa çetiv:

— Sen kimse, vьlaj arь bir adam ozuv көrmedinmi?—
dev sorqандьla.

— Busaqatda vьlajdan arь taşajдь, oi qьjьn tyldy, anь
çeteriksiz. Amma qara valax ma vьlajdan ozmaqlьqдь. Qaja-
пь сыртьмь trev men tutub turama ansь, ojuluv vasьв qoja-
рьqдь!

— Da qalaj volsun, endi ne madar?

— Siz vьlaj keliv vu qajanь сыртьqьzнь trev kyçly
tutuquz da avdurmaj turuquz, men erlej bir tirev madar
etejim. Ijiv qojuv kesigizni vasдыртьв xalek etdirirsiz, saq vo-
luquz! Мьртazaqla сыртларьн trev qajaqa çавьşxандьla, Хоça
da haman qасьв qutulqандь. Мьртazaqla qajaqa qadalqanlaj
keç voluv, көз vajlanцьнсь turqандьla, alaj'a kişi da alaqa
tirev keltirmezin eslev, qajadan bir-bir aьjьгьлв çallaqандьla.

QЫJNALSAM DA ORUNUNA SALDЫM

Aj çarьq kecede Nasra Xoça celek vla suv aьlьrqa ar-
vazda qujuqa kelgendi.

Qarav aьпь suratьн qujunu icinde (suvda) көryv, keç
kesine „aj çazyq'a, ne terenlikge тыşgense!“ dev çyregi qьj-
nalqандь.

Soьra celegin qujunu icine çьçьm vla salьndьгьв, aьqa
ilinnen volur degen zamanda, haman qara mьлькнь salьв
tartxандь.

Celekni icine suv toluv сыqa kelgendi da qujunu tamaqьн-
da aqaclaqa iliniv toxdaqандь. Хоça anь da qaramaj, kyç etiv
ajaqlарьн tirev tarta ketiv çьçьmнь yzgendile da çьçьm yzyl-

geni bla Хоҗа җыраылыв ketiv сыртындан тышгени, қарав көк-
де айнъ eslegenlej:

— Ыһь... қыжалған да etdim, alaj bolsada айнъ ornuna
saldым,—degendi.

BIZNI BERI KӨCYRMEJ MISIZ

Kece Nasra Хоҗаны уйне urucula kirgendile. Nasra Хоҗа
вланъ kelgenlerin emda уйнде volqанын җылыв ketiv tev-
regenlerin vile turqanlajына bir җуq ajtmaqандъ.

Urucula сырқанлај, бу да аланы ызларындан kesi җатхан
төшегин җувураның да көлтугыв сырқандъ. Ala да vara, бу
да vara, ala да vara, бу да vara, em ахыгъ urucula elni тө-
вен қырында bir ујге kirgendile, бу да varыв ol ујну vo-
saqasындан ағы kirir onov etgenlej, uruculanъ biri көгув,
тына ајланъ:

— Sen kimse, saña тында ne vardы?—dev sorqандъ.

Nasra Хоҗа қызмај. acuvlanmaj:

— Da, siz meni veri көcyrmeјmisiz?—degendi.

BEK IGI SЫLTAVDU

Nasra Хоҗаны bir хatersiz хоңсусу ешik алына keliv, җив
xavx tilegendi.

Nasra Хоҗа ујге kiriv ketiv, bir kesek turqandan sonra
сырқандъ da:

— Ғивни уsyne ашық җајқандыла, вош tyldy,—degendi.

Хоңсусу тину sözyne kylyв:

— Хоҗа, җивге va qalaj ашық җајадыла? Ol'a nege uшаqan
sыltavdu?—degeninde Хоҗа:

— Şoxum, vermezge syjseñ, ашық оqaj таръ da җајыладъ,—
degendi.

BILIB SALQANDЫЛА

Nasra Хоҗа җоловси volub bir elni қырындан kirgendi.
Bek suvsav volqandan bir ујну арвазына qajтыв, „suв
icirigiz“ dev tilegendi. Adamlаны biri:

— Sautubuz çoqdu, ansъ majna wөгede suv!—dev ar-
vazda ici suvdan tolu wөгeni körgyзgendi. Хоça qarav ty-
vynde teşigine aqac cyj salъnъv turqanъn koryv, aqac cyj-
ny cъqarъv suv icerge umutlu voluv, auzun teşikge tuvra
eltiv cyjny veri cъqarqanlaj, suv ғыldav vetine kyçly ur-
qandъ. Nasra Хоça bu işge qarav acuvlanъv:

— Seni vylaj adevsiz cъqarъnъ usyn urqan volurla bu
cyjny,—degendi.

SOL AJAQЪMЪ ABDEZI ÇOQDU

Ojид namazoqa varqan çerlerinde Nasra Хоçанъ sol aja-
qъ qanaqandъ da sonra qaz kivik bir ajaqъnъ usynde өre
turuv, namaz qъlvъ vaşlaqandъ.

— Хоça, vylajla nek etese, eki ajaqъnъ usyne mini-
aturalmajmъsa?—dev sorqandъla.

Хоça:

— Sol ajaqъmъ abdezi çoqdu!—dev çuav bergendi.

BU BOŞLANSA

Nasra Хоçанъ eki tanasъ volqandъ, vylanъ biri qalaj ese
da orundan cъqъv ketgendi da Хоça izlev ajlanъv tanasъn
tavmaqandъ. Sonra qajtъv keliv vavda tananъ haman tyjyv
vaşlaqandъ. Хоçaqa:

— Хоça, bu gynaxsъz tananъ va nek tyjese?—dev sor-
qanlarъnda:

— Bu vsъnsa, andan da vek qacar, tyjyv tatъvun bil-
dirirge kerekdi,—degendi.

MAŃA KEREK TYLDY

Bir molla bir çolda avaz vere keliv:

— Har adam vygece eki reket namaz qъlvъ, afendige
zekatъn-fitirin veriв çatsa, allax aхъratda ol adamqa allaj ullu
hur qъzla verir, alanъ ajaqlarъ çerde, vaşlarъ көkge çete vol-
luqdu—degenin eşitiv, Nasra Хоça өre turqandъ da:

— Afendi, men ol reketleni qızla oqaj demeyme, amma ol qızla mana kerek tyldyle!

— Nek? Alaj ne usyn ajtasa?

— Da, ol qızny vaşy qojunumda turqanlaj ajaqlarından xaratym vollar tyldy, andan ese qart qatyn bla qojuz meni!..

AX, ÇAŞLYQ

Nasra Xoça bir çarğ varlyq volub arvazda atxa minerge silkiniv kyreşgendi-kyreşgendi, amma minalmaqandy. Мына ылыояв:

— Ax, anasyn çaşlyqa, çaş zamanym, qanıç zamanym qajr ketdi?—dev sölşgendi, sonra tögeregine qarav kişi bolmaqanyn körgeninde, kesi-kesine:

— Aj seni, oqese... çaşlyqynda da asyğ qolajly zat tyl edin!—degendi.

NE BAŞXALYOJY BARDY

Bir kere Nasra Xoçany terilte ketiv sydge çaloqan şaqatxa eltgendile.

Davlarğ vudaj urlannann usynden volqandy.

Sydyny allynda Nasra Xoça çanylyv „vudaj“ derini orununa „arpa“ dev dav ajtxandy.

Syd voşalqandan sonra Xoçany çaloqan şaqatxa eltgen adam:

— Xoça, eşigimi çavyv qojduñ da! Budaj derini orununa arpa dev, işni sezdirdiñ—dev övgelegendi.

— Çaloqan şaqatxa varqandan sonra, syjse vudaj, syjse arpa bolsun, ne vaşxasv bardy!—degendi.

QALOQAN XALQ NE ETER

Bir mollany axcasv kölge tyşgendi, molla tajaqv bla haman köny suvun arğ-veri qatyşdyra turqanyn köryv, Xoça mollaqa:

— Alaj etiv nek turasa?—dev sorqandy.

Molla:

-- Ахсам тығғенди, kim bilsin tajaqъты ucuna çавьшьв сьоqаръты дев ete turama!

Хоça:

— Siz, mollala, ылај telilikle etgen zamanda, sizden onlu qadъla, myxdyle qallaj zatla ete volurla?

HAR NENI DA ET ALESE

Bazardan Nasra Хоça et аьв keliv qatъпъна:

— Мындан ne tuqum аш eterge volur?—dev sorqандъ.

Qatъпъ:

— Ne tuqum da volur!..

Хоça:

— Alese varъn da et!

BIR ÇANЪNA AVUB KETER

Nasra Хоçaqа:

— Хоça, ertdenъla volqanlaj ылај qarav, ынав tursan, bu adamlanъ kimi агъ, kimi veri ылај nek çyryjdyle?—dev sorqандъla.

Хоça:

— Adamla varъda bir çarъ varъv tursala, çerni bir çanъ aur volub avub keterge vollarъdu, andan ese alaj çyryrge kerekdile.

MEN DA ANЪ SATARQJA KELTIRMEDIM

Nasra Хоça eşegin satarqja bazarqja syrgendi.

Аьвсцла keliv eşekni çыьн bilir ycyn tişine qararqja umut etsele da, eşek qavarqja, tavanlarqja qalъv, kişini qatъna qojmaqандъ.

Аьвсцланъ biri:

— Bu eşekni kişi alamъdъ, qыьqсыздан tişine qararqja da qojmajdъ sonra!

Хоça:

— Men da anъ satarqja dev keltirmegenme, meni ne azav segiv turqanъты халq көрсун дев keltirgenme,—degendi.

QALAJNDA DA BOLUQUZ

Bir qaumla afendige:

— Arabin, afendi, aјъv etme sorqanъvъzqa, ɵlykny vas-dыrыqqa aļъv varqan zamanda şeriqat vla sal aqasнь qajsъ řaњnda, qalajъnda varыqqa tьjnřlyдь?—dev sorqandъla.

Afendi saqalъn sыlaj, kɵzlerin kɵkge qaratъv qalaj aldaв çuav eterge cemerlev icinde saqыřxa kirgenlej, Xoça:

— Icinde varmaqъz ansъ, qalajъnda da varыqъz!—de-gendi.

ENTDA QЫLBQMЪ ETGENSE

Nasra Xoça bazardan bir eşek satъv aļъv, vojunundan uzun şiv vla taqъv çivni da sozub ucundan tutub yjyne kele turqanlaj, çolda bir vɵlek şaş tilleşiv, biri eşekni vařъndan çivni sьdqarъv, kesini vařъna salъv Xoçaњ ыъndan kelgendi.

Bir şaş da eşekni aļъv ketgendi.

Arvazъna kirgeninden sonra, Xoça ыъna aјlanъv qaşa-sa: eşekni oruluna bir adam şivge taqыļъv tura. Nasra Xoça adamњ qatъna keliv seirsinin:

— Sen kimse, eşek ne boldu?—dev sorqandъ.

— Men adamma, anam maņa uruşuv: „Seni eşek volub kɵrejim“ dev qarqaraqanъnda, eşek volqan edim. Endi seni qoluna tyşgenlej, řaњdan adam boldum, bereket versin!..

Xoça:

— Bar, qora, vu çoldan sonra anaњ acuvlandыrъv aman qыļq ete turma!—dev vařъndan çivni aļъv ijgendi.

Bu sɵz vla adam ketgendi. Ekinci kыn Xoça ertdenni bazarda vьjaqъ eşekni satъla aјlanqanъn kɵyuv, aqыrъn qыsъ-la varъv, eşekni qulaqъna:

— Aj gјaur adevsiz, entda vьjaqъ sen aman qыļqъmъ etgense?—dev řыvьrdaqandъ.

ЇOLOVCULUQDA

Xoça uzaq çolovcu volur muratda eşegine miniv çolqa sьdqandъ. Alaj volqanыqqa ne kyreşiv eşegin kesi aјtxan çoltun eltalmaqandъ, eşek kesi syjgen řarъ aļъv tevregendi.

Ceget caulladan da ɵtuv, bir talaqa cыraqqa Хоҗааа eki aqac ete turqan adam tybev:

— Хоҗа, qajrы varasa?—dev sorqandy.

Хоҗа:

— Eşekni kefi tartxan җары varama!—dev җуав bergendi.

SENI SAV QALOJANЫNA ҒЫLAJMA

Uşxuvurqa Хоҗаны qатын җорпа etgendi da issilej tev-sige salqandy. Har kimden alqa kesi colpu vla virni urtlajma dev auzu kyçly kyjgendi, alaj volsada ыjыоыв Хоҗааа bildirmegendi. Qатынын көzlerinden җыламуqla аqvв-аqvв varqанын көрув, Хоҗа:

— А, qатын, nek җылаjsa, ne volqandy?—dev sorqandy.

Qатынын Хоҗа vla naqырda eteri keliv:

— Anam xariv җорпаны век syjyvcen edi da, ol esime tyşyв җылаjma!—degendi.

Bu sözny ызь vla Хоҗа da colpu vla bir җорпаны көltyгүв urtlaqandy, auzu kyjyв, haman dьgalasxa qalqandy, көzlerinden җыламуqla төneregendile. Qатын munu eslev:

— А, kişi, sana va ne boldu, nek җылаjsa?— dev sorqandy.

— Ol igi anaң ɵlүв, sen sav qalqанына җылаjma,—dev ыҗарqandy.

NEGE SORUB TURASA

Хоҗа yjyne vara, хонşularындан biri tybev:

— Bygece sizni yjde ol topuldaqan tauşla ne edile, Хоҗа?—dev sorqandy.

— Boş... alaj qатын асuvланы мені авата bir-eki җум-duruqny verdi ansь, җуqda җоq edi.

— Хоҗа! Yjyne, quru аваны adam qalaj urur?!

— Qoj munu nesin sorub turasa, icinde men da var edim!

SYJSEM DA AJЫBЫ ҒOQDU

Хоҗа җаҗааан elde bir ullu vaj, qьzqanc, adam volqandy. Ғалыларына it tegenede аş verdiriv, алааа ајааы; qаşық-ны җууыdyryрге көзы qыjmaj turqandy.

Ceget caulladan da ɵyυv, bir talaqa cыararqa Xoçaqa eki aqac ete turqan adam tyvev:

— Xoça, qajrь varasa?—dev sorqandy.

Xoça:

— Eşekni kefi tartxan çarь varama!—dev çuav bergendi.

SENI SAV QALOQANЬNA ÇЫLAJMA

Uşxuvurqa Xoçanь qatьnь şorpa etgendi da issilej tev-sige salqandy. Har kimden alqa kesi colpu bla birni urtlajma dev auzu kyçly kyjgendi, alaj bolsada ыjьqьv Xoçaqa bildirmegendi. Qatьnьnь көzlerinden çыlamuqla aqьv-aqьv varqanьn көryv, Xoça:

— A, qatьn, nek çыajsa, ne volqandy?—dev sorqandy.

Qatьnьnь Xoça bla naqьrda eteri keliv:

— Anam xariv şorpanь vek syjvycen edi da, ol esime tyşyv çыajma!—degendi.

Bu sözny ызь bla Xoça da colpu bla bir şorpanь көltyryv urtlaqandy, auzu kyjyv, haman dьgalasxa qalqandy, көzlerinden çыlamuqla төneregendile. Qatьnь munu eslev:

— A, kişi, sana va ne voldu, nek çыajsa?—dev sorqandy.

— Ol igi anaң ɵlyv, sen sav qalqanьna çыajma,—dev ыşarqandy.

NEGE SORUB TURASA

Xoça yjyne vara, xoşularьndan biri tyvev:

— Bygece sizni yjde ol topuldaqan tauşla ne edile, Xoça?—dev sorqandy.

— Boş... alaj qatьn acuvlanьv meni avama bir-eki çum-duruqni verdi ansь, çuqda çoq edi.

— Xoça! Yjyne, quru avanь adam qalaj urur?!

— Qoj munu nesin sorub turasa, icinde men da var edim!

SYJSEM DA AJЬЬ ÇOQDU

Xoça çaşaqan elde bir ulla vaj, qьzqanc, adam volqandy. Çalьclarьna it tегenede aş verdiriv, alaqa ajaqny; qaşьqny çyrytdyryrge көzy qьmaj turqandy.

Bu vaj bir çolda Xoçaqa tybev:

— Nasra Xoça, axsanь sen da syjemise?—dev sorqandь.

Xoça çuavxa:

— Adamнь qьzqanc, osal adamlaqа çalyньc etmegeni ysyn syjsem da aььvь çoqdu!—degendi.

SONRA KIŞDIG'A QAJDADЬ

Xoça eki gyrenke et aььv keliv qatьnya хьсьn eterge vujurqandь. Qatьnь хьсьn qajqьqа kirginci, etni kişdik qo-ratxandь.

Inirde Xoça:

— Qatьn, хьсьn etdinmi?

— Oqaj, etni kişdik aşaqandь!

Bu sözny eşitgeni vla Xoça bir kişdikni tutub keliv, vaz-manьa salьv cekgendi da, kişdik tamam eki gyrenke tart-xandь.

Nasra Xoça bu işge seirsiniьv kesi-kesine:

— Endi bu eki gyrenkeni kişdik tarta ese, et qajdadь da, ne va bu aurluq etniki ese, sonra kişdig'a qajdadь?—dev saqьşxa qalqandь.

BIR KERE TYZYNE DA BIR VARAJьM

Nasra Xoça çaş zamanьnda vьlaj et degen zatьnь tyz tersine etiv, vьlajьn var desen, anь tersine vaгьv turqandь. Xoçanь atasь anь bu qььoьn biliv, bir zatnь etdirirge syjse, „etme“ dev etdirtiv, etdirmezge syjse va „et“ dev etdirtmej turqandь.

Bir kyn Xoça da atasь da, tirmenden ulov vla un kel-tire, çolda bir suvqa çetgendile.

Xoçanь atasь ajtxandь:

— Xoça, çaşьm, men oqarlaqda taş көcyvden өtejim, sen eşekni suvnu saьь vla өtdyrme da tereni vla өtdyr!

Xoça ojlaşxandь da: „Men quruda atam ajtxannь tersine vaгьv turama, bir kere tyzyne da bir varajьm“ dev eşekni eltiv suvnu em teren çerine urub, çygyn da kesin da көmө-ylge көmgendi.

BEŞİM BARDI

Nasra Xoça asıraq volub, vadañ qolu bla uvucuna alıv auzuna vışduqlaj turqanına vırev kelıv sorqandı:

— Xoça, vadañ veş varmaqıñ da vıtevden tıqıv alaj nek aşajsa?

Xoça:

— Meni altı varmaqım çoqdu, veşim vardi!

SÖZYME TİNYLAMAZ

Nasra Xoça çaşaqan elni starşınası bla Xoça har quru uruşub, davlaşıv turqandıla. Kynleden bir kyn bu starşına elgendi.

Vadırtıq eltgen kızıvde Xoçanı sağırtandıla:

— Kel, Nasra Xoça, marça, talqan oquması vollaq tyldı!—dev Xoçanı çanazıq tartarıq umut etgendile.

Xoça kefin vızmaj:

— Oqaj, ol meni bla davlılaj qalqandı, ekıvız çav edik, men ana talqan oquqtanırtıq, sözyme tınylamaz!—dev qoqandı.

SÖQARTXANDAN İGI DARMAN ÇOQDU

Bir sıymegen adamı alına tyvev, Nasra Xoçaqı:

— Nasra Xoça! Sen bılgenden kızı avrıvıq em igi darman nedı?—dev sorqandı.

Nasra Xoça:

— Mından alıq meni tışım avrıqtanında, sıqtarıv ox etdir-dile, sıqtartxandan igi darman çoqdu!—degendi.

QACAN BERİRSE QAJDAM

Nasra Xoça bı kın cegetden qozla çıvıv kelıv vazarıq sıqtarqandı. Kız vort etıvcı vırevlen kelıv:

— Xoça, art vortxa bı kesek qoz versen'a!—dev tilegendi.

— Ne eterikse?

— Qozla bla, orazama, auz acarıq edim!

— Bu ne orazadı?

— Ketgen ҫыдан қалқан төлев orазамды. Bu adam ötyryk sözly, kesi da vorcxa қыпн adam volqanьп Хоҫа билі, берmezge syjyв:

— Ket, ҫаньт, ket! Allahнь vorcun ылај кесигив төлеген, мені vorcumu, kim bilsin, ne zamanлаја eltirse!..

QABXANDAN DA OZAR

Хоҫань уjunу альнда еки savij ајлана келив, даур-syjyв etiv, tyjyҫ сьарқандыла.

Даурја Хоҫа да сьарқандь. Savijle Хоҫань көрген владавларьн ајытырја апа тарьқыв теvregendile.

Biri:

— Хоҫа, бу мені қулақьтмь қавхандь,—дев тарьқандь.

Ekincisi da:

— Aldajды, мен қавтақанма, кеси-кесин қавхандь,—деgenди.

Bu söz вla ekisi davqа kirgen zamanda, Хоҫа:

— Тохдақьз, мен vusaqat сьарқым,—дев yjge kiriv, adam kesi қулақьн кеси қавальқьтмьдь дев сьнав теvregendi. Başьн енише ијив, қулақьн аузу тава tartьв, sozuv kyreҫe turqanлај, бир ајақь yj tyvunde uru qazyлаqаnнa тајьв сьарьқандь. Betin сьдырқандь, ваşьн теşgendi.

Bu halda savijlege сьарьв qarasa, вьјақь savijle davnuв қьзьvunda. Savijleni biri:

— Endi, Хоҫа, бу маңа „kesi қулақьн кеси қавхандь“ dejdi, adam kesini қулақьн кеси қавальқьтмь?—дев sorqanьнда, Хоҫа:

— Qavar, valam, qavar, qavxanнь qој tav сьарьльв ваşьн da теşer!—дев ҫуав etgendi.

OJNAROJA СЬОЈАР

Nasra Хоҫань қатынь icli voluv, savij таварја avгив ҫatхандь. Alaj'a тавалмај көв қьјналқандь.

Қатынла харарнь Хоҫаја ајтханларьнда, Хоҫа:

— Тохдақьз, мен ань амальн vileme!—дев ketiv tykenden tyрly-tyрly ojunла, gokgala альв келив, қатыньнь қатына salқандь.

— Хоҗа, вьла пелериндйле, вьлань вьлај нек етесе?—дев сорҗандьла.

Хоҗа:

— Savij tylmydy, вьлань көрсе, ојнарҗа сьҗар да келир!

QATЬN SEN DA TYZSE

Хоҗа қаллајла есе да sydyny орунuna қальв бир аз заман-пнь турҗандь.

Мьна бир кун бир-бири җақаларьндан тутув, еки давсу давларьн ајтырҗа келгендйле. Бу еки давсу sydy волҗан yjge кйрив, дав ајтыв ваьлақандьла.

Биринци көв тарьҗьвля ајтхандан сонра Хоҗақа:

— Men tyzme da оқаж!—дегенти. Хоҗа да:

— Tyzse, җаньм, tyzse!—дев җуав бергенти. Екинци давсу да кесини давуn ајтхандан сонра Хоҗақа:

— Оқаж, Хоҗа tyzme da ha?—дев сорҗандь.

Хоҗа мьна да:

— Tyzse, җаньм, ајһаж tyzse!—дев җуав бергенти.

Хоҗа еки давсуқа да бу халйли „tyzse“ дев җуав бергенйн еьитив турув, қатьнь да аладан сонра келив:

— Хоҗа, сен еки җавну екисине да „tyzse“ дев нек ваьдьн. Dunjada allaj syd volатьдь?—дев қадалҗаньнда, Хоҗа җуавха:

— Qatьn sen da tyzse!—дегенти.

QALOҗANЬ QALAJ TYRLENDI

Бир җолда Nasra Хоҗань еьегини ваььндан похдасьн ур-лақандьла. Бир-еки кунден сонра Хоҗа похдасьн бир ваьха еьекни ваььнда көгүв:

— Asdoprilla, бу еьекни ваьь, похдась визни еьек вол-сун, сонра қалҗан тырсуну, териси ва қалаж вля тырлени да?—дев кылдыргенти.

AT TYL QUŞ DA ҒETMEZ EDI

Хоҗа at савдырҗан җерге өгызге минив ваьҗаньнда, халқ төрт җаньндан кылрге, хьликге етерге қалҗандьла.

Birevlen:

— Хоҗа, ыллај затха җенил ајақлы хажван керекди, бу аур өгызге минив не етесе?

Nasra Хоҗа:

— Е-е-е җохум, мен муну он җыл мьндан алқа бир савхань көргенме да, ат тыл қуш да җетmez еди!—дегendi.

SEN DA TYSYRMEJ AJTSAŇ EDI VA

Nasra Хоҗа оновcula турқан бир мижик ујге кеси қулли-қи вля минив vara турқанлај, васхьспнь тувыnden бир тауш ешит-гendi. Ајланьв қарақаньнда, тувынде бир адам енишге туш дев ьшан etgenin көрүв, ьзьна ајланьв васхьсдан тушгendi.

Barsa—бир sadaqacь: „Ij, allax razььoьь усун бир sadaqa бер“—dev tilegendi.

Хоҗа:

— Kel өрге!—dev сьoььв теvregendi, sadaqacь да ьзьн-дан сьqoььндь. Васхьспнь ваььна өrlegenden sonra:

— Bar endi, sana берirlaj затьм җоqду,— degendi.

Sadaqacь:

— Da, meni бу qadar мижикге sozmaj sadaqa берме-зини тувынде ајтсан еди va!

Хоҗа:

— Da, sen sadaqa izlegenini meni енишге тувыне тысьr-меј ваььнда турқанлајьта ајтсан еди va!

INANMAJSA

Хоҗадан хоншларьнь biri ешegin хавх tileј kelgendi.

Хоҗа:

— Ešegim мьнда җоqду!—dev берmegendi. Бу sözny ајтханлај ешек vavда оqиrqa qalqoььндь.

Хоншусу:

— Хоҗа, sen җоqду deјse, ешек vavда турқанлај!—dev Хоҗань ијалььrqa тьrмашхандь.

Хоҗа:

— Menica aq saqallьнь sözyne inanmajsa da, ешекни тау-шана inanasa, sen не tuqum adamsa?

SEN BILMEJSE, AUZUNU QBS

Хоҗа бир җолда инегин сатарға умут етив вазарға елгенди, амма саталмај қайтв келе турғанлај, савдыгерциleden biri тувев:

— Бер инекни, мен век җеңил сатајым,—дев ызына қайтарғандь.

Ekisida vazarға varғандьла. Bu adam:

— Inek vuaz, sytly inekdi, qarьnynda altь ajьq vuzovu vardь,—дев қысыгьв инекни қарав-қарааьнысь ваға satxандь.

Bir kyn Хоҗаны қызын tileј kelecile kelgendile. Хоҗаны ақылына инекни satxan кишини сөзleri тушув, kelecilege:

— Қызыгьв semiz қыздь, qarьnynda altь ajьq valasь da vardь!—дев maxdaoғандь.

Bu sөzleni eшитgenlej, kelecile kylyv, bir-bir сығьв ketgendile. Qatьn җетив ala сыққанлај:

— Teli-xonta! Bu sөzlerin'a nege uшаған sөzledile!—дев qadalғандь. Хоҗа kefin vuzmaj, kesin tyzge sanav:

— Qatьn, sen vilmegen zatьnа auzunu җetdirme. Ol sөzle volmasala edi, vizni vazarda inegivizni киши алmaz edi. Bu sөzle bla қызыгьвны да алырла!—деgenди.

OL KESINI AJЬЫN BILEDI

Nasra Хоҗаны vacxasьна bir eгыз kirgendi. Хоҗа eгызny tyjув қысдарға tajaq izlev kelginci, eгыз сығьв veriv ketgendi. Ekinци kynunde җoltun ozuv varған bir arvada eгызny тапыв, savьв ызыndan җетив, tyjув tevregendi.

Iesi:

— Ғапым, sen telimi volқansa, eгызny nek tyjese?—degeninde, Хоҗа:

— Sen тынс tur, ol kesini ajьын kesi bileди!—degenди.

KIMGE DA KӨRYN

Nasra Хоҗаны tijresi-xonшusu җылыв keneш voluv, Хоҗа-қа qatьn алырға onov etgendile. Alaj'a, kesine җиқ bildirmeј, bir-ekileri varьв bir tul qatьnна sөz tausuv kelgendile. Qatьn eriши qatьn volқандь. Iш vьlajоға kirgenden sonra Хоҗаға aјtxандьла. Хоҗа da oқaj demeј, qatьnнь keltiriv Хоҗаны yjune salқандьла.

Ertidenblasında Хоça ујден сьрѣв теvregen' zamanda, қатынь Хоçаны тохдатыв сорқандь:

— А, киши, endi men seni çuvuqlarынь тапмајма, vil-meјme, sen ajt, kimgе көrynejim, kimgе көrynjeјim?

Хоça арам-қарам etmej:

— Kimgе көrynsең da көryн, маңа көryнme ansь!— degendi.

ВУТУНДА ҚЫҒХА БЕК ИГИДИ

Bajladan viri-bir çerde ullu уј salдырқандь. Bu adam Хоçаны қонаққа садырқандь, Хоçақа теvsi keliv сьјланғандь, сеleşе, ушақ ete keliv virleri:

— Хоça, бу уј қығхатыв игиди, çajқатыв игиди?—dev sorқандь.

Хоça viraz садырғ etgenden сонра:

— Қығха игиди!

— Nek dejse?

— Nek dejme dev, söz ycyn, vizni ујny bir terezesi vla bir çапыз еşiғи vardь, viz қығда ol еşik vla terezени etsek, ујуvуз çыль volub, zauq eteviz. Bu ујny va yc-tөrt еşiғи, to-қуз-on terezesi vardь, vылань varында etsegiz, қығ sizni ују-гуз viznikinden da çыль volluқду.

Bu хьјsavдан қарасақ, бу уј çajдан ese қығха игиди.

MEN DA TAS BOLUR EDIM

Хоça vir çolda еşegin tas etgendi. Кyn узуну izlegendi, тавтақандь. Қатынь, хонşularь қоşулub izlegendile, тавта-қандыла.

Сонра Хоça vetin сьлав, haman şukur eterge қалқандь.

— Хоça, alaj nek etese?—dev sorқандыла.

— Şukur bolsun degiz, men еşekni usynde volмақа-пыта, ansь men da tas volur edim,—degendi.

AQЫЛМА КЕЛГЕННИ ETDIM

Хоҗаны еки мужузы да җаја волуб бир қарт өгузы вол-
қандь. Хоҗа апы көргени саяп:

— Ај анасьны, ол еки мужуну арасына олтуруб бир җо-
ловсулуққа җыққа едим,—деп суқлана турқандь. Бир кун
өгузнү җатып турқанып көгүв, вагьв еки мужуну арасына
олтурاما дегенлеј, өгуз вағып silkiv, Хоҗаны атып iҗгенінде,
Хоҗа җартлав узаққа туғув җықылқандь.

Хоҗаны көлу ketiv арвазда җықылыв турқанына җатып
савыв келив, вағында олтуруб җылај вағлақандь. Хоҗа есин җы-
лыв, вағып көлтугүв:

— Қој, қатып, җылама, кертиди бир кесек қыналдым, ам-
ма көлуме келгени да етдим!—дегенди.

ЇАЈНЬ АРАЅНДАВЪЗ

Bir adam Хоџа вѻа сам етери келив:

— Хоџа, sende nenca saqatdъ?—dev sorqandъ.

Хоџа да анъ selekesin seziv:

— Bir џанъз saqatъm vardъ!—degendi.

— Oqaj, alaj demeyme, nencaqa kelgendi?

-- Ус tymenne.

— Oqaj, анъ sormajma, busaqatda viz ne zamandavъz.

— Їајнъ arasъnda!

ТАННЬ АТХАНЪН БИЛГЕН

Хоџа vazarqa bir guguruk сьqarqandъ. Їolda kesi-kesine:

„Bu хажваннъ ajaqlarъn vajlav, azavъn veriv varqandan ese, voqlav allyma syrejim“ dev џerge voqlaqandъ. Guguruk џolnu varmaj, haman arъ-veri џallarqa qalqandъ. Ol zamanda Nasra Хоџа bir tajaqnъ da vojununa salъv, guguruknu ьzъndan vьlaj ajtъv syrgendi:

— Aj gjaur, kecenі arasъnda tanнъ atarъn viliv qъsъrsa da, ullu џolqa kesini tyzetiv vara vilmejsе!

BIRIN KEM BERIGIZ

Хоџа on soqur џolovcunu birer somqa suvnu bir џанъdan birsi џанъna keltуrv etdyryge dev џaraqlandъ. Ъlanъ virem-virem keltуrv toquzun suvnu arъ џанъna сьqarqandъ, onuncularъn qalaj ese da suvnu ortasъnda џьqъv ijgendi. Negerleri bu halъn kergen vѻa Хоџаqa acuvlana, evgelegen sьzle ajta vaqlaqandъla. Хоџа џuavxa:

— Birigiz сьqъldъ ese, endi anda ne zarar vardъ, bir somnu kem verirsiz, bitdi, ketdi ossalam!—degendi.

QOZLAQAN ӨLSE SEIRMIDI

Nasra Хоџа хоншularъnъ birinden bir qazannъ alъv хавх tuta turqandъ da sonra bir kyn icine da bir gitџe qazancъq salъv, iesine eltgendi da vergendi.

Iesi:

— Bu qazanсың'a ne zatdy!—degendi.

Хоҗа:

— Qazanьыз qozlaqan etgendi.

Qazanь iesi eki qazanь da bek 'quanьь aloqandy. Bir azdan daqьda bir kyn Хоҗа qazanь хавх dev альв iesine eltmej qoьqandy.

Iesi keliv, Хоҗань ешigin qaьы: „Qazanь беригиз“, degeninde, Nasra Хоҗа:

— Qazanьыз олгendi, ваьыыз sav bolsun!—degendi.

Iesi seirsiniв:

— Qazan qalaj өledi!—dev soroqanьnda, Nasra Хоҗа:

— Qozlaqan qazan өlse, seirmi etese?—dev җуав берgendi.

ANDAN SAҢA NE BARDь

Birev, Хоҗань imваьына qaьы:

— Хоҗа, көremise, vөrekle альв varadya!—degendi.

— Andan maңa ne fajda?

— Sizge eltedile.

— Sonra sana ne fajda?

ЫҢь ENDI QUŞXA UŞADьN

Хоҗа otunна varoqan җerinde bir uzun ajaqь cille tutxandy. Tөгeregine ajlanьь qarav, quşnu har neşi da ariv, amma birda ajaqlarьнь alaj caqij işlennenin җaratmaoqandy. Elte varьь сьdajalmaj eki ajaqьнь vazuklarьndaп balta vla uruv uzyv, cilleni qazьq usyne saloqandy da:

— ЫҢь, endi biraz quşxa uşadьn!—degendi.

ICI DA ҘAZьLMAOQANDь

Bir җerde kelin kelgenin, ulla toj-ojun, artьqьszda сььсьра, сььslav ulla volqanьнь Хоҗаqа ешитdirgendile. Nasra Хоҗа „caqьrььq volurla“ dev umut ete da turqandy, alaj vol-sada caqьrьlmazьn vilgendi.

Хоџа еки кyнден вери да асырақ турқаны себевли ашық-вишиқ етiв, бир вош қақтынь да вош конwertge салыв, һамап келин келген җерге савыв вақандь.

— Не хара, Хоџа? Нек гузаваса?—дев сорқандыла.

— Ужну иесине қақты алыв келгенме!—дев қақтынь ашық-вишиқ бир halда ужну иесине узатыв кеси да ерлај ујге киров теви сиге олтурқандь. Ужну иеси конwertge адрес җазылмақаны көрүв:

— Хоџа, муну тырна җиқ җазылмақандь да!—дегенинде.

— Бек ашық-вишиқ келгенин себевинден тырна оқай ичине да җазылмақандь,—дев җуав етгени.

ALYŞ-BERİŞGE ÜRENEME

Хоџа вазарда бир гакгынь он карекге алыв, он карекге сатарға қалқандь.

Баришникле көрүв:

— Вылај нек етесе?—дев сорқанларнда:

— Siz menden ylgy alyqyz, men xalal alyş-berişge yreneme!—dev çuav bergendi.

БЫЛАЈ BOLLUQ ESE, ÇUQDA OQAJ

Хоҗа бир җел кун тyege минив җолға атланнандь. Җолда ас волув аузупа қувут ата, ань да җел учура да ала да кете варқаньн бир қаумла еслев:

— Хоҗа, ашақаньн неди?—dev сорқандьла. Хоҗа:

— Былај боллуқ есе, җуқта оқаж!

MENI KYCUM ALOŖЫNCA TURADЬ

Xalq җылықан җерде har kim kesini qarъvundan-kycyn-den сөз асьв сөлеşe kelgendile da, Хоҗа секирив турув айтхандь:

— Җатақат, мені қарт волақаньма қарамақыз, мені кycym тырленмеј алақьн җағ заманьндаса турадь!

— Qajdan bilese?

— Meni yjymy қатында бир ullu тағ вардь да, мен ань җағ заманьнда да келтыралмај edim, entda келтыралмајма, andan bileme!

MUJUZLERI BARMЬ EDI

Nasra Хоҗа ertdenden инирге derici yzmej ишев турқан adam волақандь. Ol иште tamam агьв, talьв keliv җатхань сайьн ol arvazda mezgitge минив муқазин ertden namazға azan қьсьгьв, Nasra Хоҗань җуқусундан вөлүв турқандь. Nasra Хоҗа talaj kere муқазинне oramда тувев: „Meni җуқусуз etese, toxda, men seni тынс тохдатьрма“ dej турқандь, alaj волақанььрға муқазин вутуп асьв қьсьгььрға қалқандь.

Bir ertdenvla муқазин tamaқьн вошлав қьсьгьра турқан-лај, Хоҗа elgeniv ијаннандь, acuv волув, baltasьн қолуна алыв, minaraға сьрқандь, муқазин vla alajда daur-syjur волақандьла, муқазинни аузу ot сақьв Хоҗаға тajaқь vla kerilgenlej, Хоҗа valta vla urқандь да муқазинни војунун тысьртгенди, ваşьн алыв yjde маşokга салқандь.

ADAM BİR SÖZDE TURUROJA KEREKDI

Nasra Хоҗаһа таһышларындан бирев тывев:

— Хоҗа, сана пенса җыл болду?—деп сороғандь. Хоҗа да:

— Eki җырма җыл!—деп җауап етгени.

Munu bla qalqandy. Toғuz-on җыл ketgenden sonra вь-жағь адам qalaj ese da Хоҗаға тывев:

— Хоҗа, entda savmusa, xariv, пенса җыл болду екен сана?—деп сороғандь. Nasra Хоҗа көв сағьш ете турмај:

— Eki җырма!—деп җауап етгени.

— Aјune, Хоҗа, alaj degen nedi, men мындан toғuz-on җылнь алға сана тывев сороғанында да, „eki җырма“ degen edin, entda alaj aјtasa, бу qalaj volur?

— Qalaj vollarqudu, tyzdy, җoxum, adam bir sözde tururoja kerekdi.

ӨЛҮМДЕН QACADЬ

Хоҗа бир кун tykenden qozla альв, тағ usyne сальв, тағ bla uruv uata kelgenlej, бир qoz тағнь tyvunden cartlav ketgendi.

Хоҗа qoznu artындан qarav:

— Seir tylymydy, qoz da өlymden qaca bileди,—дегени.

MUNU DA AŞAR

Nasra Хоҗа бир җолда vazardan харвьз альв kelgendi da: — Qatьn, munu inir uşxuvurda aşatьrsa, asьrav qoj,—деп qatьпна veriv, kesi oramqа сьоьв ketgendi. Inirde Хоҗаға харвьз qalmaj voşalьв turqанына kelgendi. Ekinсi җолда da alaj etiv, Хоҗаға харвьз ylyş qalmaj turqанына keliv, qatьпна sorqandy:

— Qatьn, menne харвьз җetdirmeј nek qojasьz?

— Kimge da җetmeјdi, бир kişdik tyzelgendi da альв ketedi.

Хоҗа бу sözny eşitgen bla valtalarьn альв, kuvyrge сальв kiritin etgenin qatьнь көryv: „Ne etese?“ деп sorqandy.

Nasra Хоҗа:

ÇARTЫSЬ KESI ÇYLYNYB EDI

Хоҗа ваş-сақал җылуvcyге кирив ваşып җылытгенти. Җылуvcy бошақанларында, җагым вақасып сьқагьв бериге турақлақандь. Хоҗаны ваşь ва қаşха волқандь.

Җылуvcy:

— Хоҗа, җагым вақасып нек вересе, толусу вля вер!

— Мени ваşыть җартысь кеси аллына җылынывды.

TUTUB BOŞAQANMA

Bir molla bir kyn avaz vere keliv:

— Аşура kynleni birini orazасы eki айлъқ orazadan сылбьдь, вu kynlede oraza tutuқуз,—дегенти.

Хоҗа муну ешитив, аşура kynleni биринде kynортақа деричи oraza tutхандь.

Ораза ажда аşав айланнандь. Муну көргенле:

— Хоҗа, сен oraza tutмайтмыса?

— Мен аşура айлъ kynlerini биринде җагым kynny oraza tutub sav айлъ valаһындан қutulқанма.

ҚЫРҚ АУЗУМ ÇОҚДУ

Bir alim Хоҗаға keliv:

— Қырқ soruvum vardь, аланы сана sorайтм, сен kertida Хоҗа esen, вагьна da бирден җуав ver!—дегенти. Хоҗа айтхандь:

— Вагьнада бирден җуав бериге мени қырқ аузум җоқду.

MEN KESIM MINÑEN EŞEKNI SANAMAJMA

Хоҗа тоқузунцулары волуб, бир қаум adam otunна tevregendile. Otunна har adam ваşьна бирер ешек eltgendile. Ешек-лени тоқузун да Хоҗаны аллына etiv нөгерлери:

— Сен syr da vara tur, viz ызындан җетејик,—дегениде da kesleri ne ese da artха қалқандыла.

Nasra Хоҗа kesini еşегине минив, қалқанланы аллына syr-gendi. Vara турқанлај ne ese da esine туşув, ешек-лени сана-

qandъ da varъda segiz volqandъ, sekiriv eşeginden tuşuv
tört çapъna qarav, veri ajlanъv sanasa, eşekle toquz!

— Нъ, varъda turadъla—dev rahat volub, eşegine mi-
niv çoluna atlannandъ. Vara turqanlaj daqъda sanaqandъ,
eşekleni sanъ vijaqъnlaj segiz volqanъn koryv, vaş tykleri
ørge turub, eşeginden tuşuv, tört çapъna eşek izlev savxandъ,
amma çuqda kormegendi. Qajtv keliv sanasa—eşekle va-
rъda tura. „Нъ, tura şojdula“ dev daqъda eşegine miniv ço-
luna atlannandъ.

Eşekde vara turqanlaj daqъda sanav eşekleni sanъ se-
giz volqanъn korgeninde, tamam aqъlyndan cъarqъa çetiv,
eşeginden tuşuv: „Bir eşek çetmejdî“ dev cъlaj turqanlajъ-
na nogerleri kelgendiie.

— Ne voldu, Xoça, sana?

— Eşekleni biri çoqdu!

Varъda qajşъ volub sanaqandъla da eşekleni toquzu
da tura.

Daqъda Xoça da eşegine miniv atlannandъla. Xoça cъ-
dajalmaj dъqъda sanav eşekle segiz volqanъn koryv:

— Toxdaqыз, bir kerekdi,—dev qьсығандь.

Nögerleri toxdav sanaqandyла da eşekleni toquz etgendile.

Em ахьгь Хоға kesi minnen eşekni sanaqа unutup, ojun-
tu andan сығараны аьлатхандьла.

BIR ÇUQU DA TÖGÜLMEGEN EDI

Хоға vazarqa satama dev bir teşikli maşoknu сығар-
қандь.

Adamla:

— Хоға, мында myrzev toxdарьғ tyldy, bu teşikli ma-
şoknu kim allyqды, воş keltirgense ansь!—degenlerinde:

— Oqaj, teşik volqanььqqa bir vyrtyk da aqmajды, anam
vusaqatda çynyn qotarqanьnda qarav turdum, teşiklerinden
bir usdukgusu da aqmaqan edi,—degendi.

SENI ANAÑ DA СЫРТ САВИЈІ ВОЛМАҚАНМЫДЫ

Bir çañ kelin Хоғаға keliv:

— Хоға, savijim çoqdu, qaratonma, maңa bir darman
bir madar etsen'a!—dev tilegendi.

Хоға kesin kertda usda көгыземе dev:

— Qьзым, seni anañ da сырт saviji volmaqanмы edi?
—dev sorqандь.

ANDAN ESE QЫРЫЛЫВ KETGENI IGIDI

Muslimanla saqal çylytmegen bir zamanda, Хоға saqa-
лы har ьььqdan çylytyrge qalqандь. Bir çolda:

— Хоға, sen kesin qartaja tevregen bir esli qart, sa-
qалынь воşлав өсmeге qojmaj, çylytyv mölekleni ujalары
nek cacдыраса?—degendile.

— Mölek meni өmyrymde saqалына, vaşьна mindirgenni
qoj, yjyne qonaq etiv da көrmegenme, sonra meni saqальмда
mölekni ne işi vardь, qoraqanларь igidi!—dev çuav bergendi.

ENDI TABDŲOŲZ

Bir qaum savij ajaqların bir-birlerine calıŝdıgıv, suvqa salıv davlaşa turqanlajlarına, Hoça yslerine varqandı. Biri ajtxandı:

— Endi ajaqlarvızın qalaj tavargıvız, qatıŝdıgıqanvız da qojqanvız?

Ekinci savij:

— Men ajta edim da sizge, endi ajaqlarvız varıda bir-birlerine qatıŝdıla da qaldıla.

Hoça vılap qatlarına kelgenlejine, savijle:

— Hoça! Hoça! Bizni ajaqlarvız qatıŝxandıla da bir-birinden ajıgıv tapıjalmaj turavız, sen bir ajıgıv versen'a marça!—dev osmaqlaqandıla.

— Men sizni ajaqlarvızın vek çenil tavdırajım,—dev bir sipi sıvıq vıla Hoça savijleni sırtlarına tartıv tevregendi. Savijle qısqırdan alıv, birer çarı turıv qacxandıla, Hoça vı halqa qarav:

— Endi ajaqlarvızın tavdıoız da!

MENI TYJERLE, SENI SYJERLE

Tapıŝladan biri keliv, Hoçadan eşegin xavx tilegendi. Hoça olsaqat turıv:

— Varıv eşekge bir sorajım, razı vılsa, verime,—dev bavqa kiriv ketgendi da birazdan keliv:

— Eşekge sordum da unamajdı; „sen meni xalqqa veriv ajlandıgıvıcu vılsan, em seni syjerle emda meni tyjerle“ dejdi,—dev çuav bergendi.

TYZYN DA TABMAZSA

Nasra Hoçaqa:

— Maıylajın qalajındadı?—dev sorqandıla.

Nasra Hoça çelkesin kergyzgendi.

— Xajırsız, Hoça, tuvra tersin kergyzese da!

— Bir zatın tersin tavmasan, tyzyn da tavmazsa!

BAŞ BARMƏ EDİ

Bir çolda Xoça və bir cinovnik bəy uvoqa sərquandya. Bir bəy vılapn alları və qasv bir teşikge kirgendi. Xoçanı nəgeri da bəyünü ızndan qıvıv varıv, belinden oqarısnı teşikge tıqıv kirirge umutlu volqandı. Xoça seirsini, saqlav qarav turqandı. Bir zamanda onovcını qımtıldaıqanı toxdaıqandı da qalqandı.

Em axıv Xoça keliv adamnı ajaqılandan tartıv verı sərquarsa, vaş yzılv ketiv, kesi da ılıv tura. Saqıslı volub eige kelgendi da ılıgenni qatınlıa varıv sorqandı:

— Qatın, mından sərqa turıv seni erini vaş barmı edi, oqese çorqedi?

MEN DA ANA QARAJMA

Bir kın Xoça və bir nəgeri kəpyrden ılıv vara, nəgeri:

— Xoça, ol savaqlaqa qara!—dev varmaqın tutıv, suvnu kərgyzgendi.

Xoça da kəzlerin çandırvıv, ol adamnı varmaqına qaradı.

— Meni varmaqımda ne vardı, anı qoj da kəlge qara!

— Da, sen maña varmaqını tutdun, men da ana qarajma!

OL KELMEJ ESE, MEN BARAMA

Xoça vıjaqı qajdan esine tışgen ese da bir kın:

— Rajqanvar volqanma!—degendi da turqandı.

Xalq kılıv sorqandı:

— Rajqanvarlıqın ne və begitese?

— Tavın, taşın, terekni ızara etiv saqırsam, qatıma keltireme!

— Saqır alese, ma ol allıvızda terekni kellik ese, kərejik.

Xoça ızara etiv terekni saqırdandı, amma terek kesi oqaj, çarqaj da qımtıldaıqandı.

Xoça olsaqat kışige qaramaj, sekiriv turıv, terek tava ketiv tevregendi. Xalq mını kılıv:

— Хоҗа, җајғъ варага, терекни саҗғъ да келтир!—деген-
леринде:

— Мен терекеге варама, менде улуу көлүлүк җоҗду, ол
мана келмеј есе да, мен ана варајым,—дегенди.

SEN BЫLAJDA TUR

Nasra Хоҗаға вивевлен җолда түвев:

— Sen җигит есен, мені алдасъ, мені өтурымде адам
алдатарандъ!—деп қадалқандъ.

Хоҗа:

— Aldarma, махданма!

Ol adam:

— Tejri aldaқаннь қатына да вартмаса, қалај алдарық
есен да, ма бир көрејим!

— Alajmьдъ?

— Ajhaj, alajdъ!

— Toxda alese, мені алдавсу қавсықым ујде қалқандъ,
вусақат алыв җетејим, атма сен ылај тур, кетме!..

Bu söz ыла Хоҗа кетгенди. Keledi җоқ, keledi җоқ, sav
веҗ-алты сақатнь ол адам алайда сақлақандъ. Sonra бираз-
дан Хоҗаны алдав кетгені җарқ деп есине түсув, турув мь-
дах-мьдах җолуна атланқандъ.

ҢYREGIGIZDE NE VARЫN BILEME

Хоҗа ылақъ бир кун „мен җыҗхта“ дерге волқандъ.
Bir qaum халқ Хоҗаны бу сөзун ешитив сорқандыла:

— Хоҗа, җыҗхылықна вегимин вартмьдъ?

— Ahaj vardъ!

— Nedi?

— Har kimni җyreginde ne volқаньн vileme.

— Bizni җyregivizde ne vardъ, vile esen, ajt!

— Sizni varьнда җyregigizde vusaқatda: мені җыҗхы-
лым өтурыкды деген бир ішеклик vardъ.

UJALЫB BUQUNŃANMA

Кесе, халқ җатыв воҗақандан сонра, Хоҗапы уйне уруcula киргендиль. Хоҗа уруculаны киргенлерин билген вля варыв ешйк артында вуқуннанды.

Уруcula хавчык излев, tintiv, қарав кырегендиль, алма Хоҗапы уйнде қолқа аллық зат тавмај сықыв теvрегендиль. Бирлері артхарақ қалыв, қолу вля узалыв җуқ излей варқанлај, қолу бир адамқа тижгенди да сезгекленив:

— Бу kimди, ne etese вляјда?—дев сорқанды.

Хоҗа:

— Менме, siz meni уйымде бир җуқ тавмај сықыв варқанарызқа ујалқандан ешйк артына кирив турاما!—дегенди.

ЁУJNY ICI QARAŃY BOLOQANЬ UCYN BЬLAJDA IZLEJME

Хоҗа neге ese да саарышы вольув, бир җолда уйнде қолундан җузыгун сықарада сала, вулҗуј турқанлајына қолундан тышув төнерегенди да, җузык тас волоқанды. Хоҗа җузыкны муххуз, қарапы ујде излегенди излегенди, тавмақанды. Сонра ешйкге сықыв арвазда излей ваҗлақанды. Хоншүларыннан бири Хоҗаны ne затны ese да излегенин көрив:

— Хоҗа, арвазда ne излейсе?—дев сорқанды.

— Ғузык.

— Қайда тышыргенсе?

— Ујде!

— Сонра арвазқа сықыв izlemeј ујде izlesen'a!

— Ујде қараңды, көрмејме, ань усун вляјда җағарыққа сықыв izlejme.

BU ADAM KELIB QALMASA

Хоҗақа узақ җерден бир қонақ келгенди. Харар ајтыша келив, ол қонақ:

— Bizde бир вај бир уј ишLETEDI, eni җуз аршып, воју җуз вля сыҗырма аршып volady,—дев харар ајтханды.

Хоҗа:

— Bizni elde bir yj işlenedi da, eni veş min arşın, voju—degenlej, ol elde çaşaqaq adamları birı tov dev eşikden tuşgendi.

Хоға харағын кесмеј:

— Ol yjny voju çырма arşın voladı,—degenди.

— Хоға, alaj degenin nedi, ol ne tuqum yjdy, eni voju-na kelişmegen?

— Bu adam keliv kirmese, men anь vojun enine kelişdiriv ajтырғ edim!

MEN KESIM'A KIMME DA

Хоқань yjunden avasь urlanandь.

Bir kyn oramнь ketiv varqanlaj, urlanqan avasьn birevny usynde kergendi da vьlaj ajtxandь:

— Товасда, endi ol kişi men volajьm, sonra men kesim'a kimme da?!

ÇUQUMU IZLEJME

Хоға bir çolda kece arasьna derici ne kyreşiv çuqlajalmaqandь. Qatьнь munu eslev: „Çuquq qasьv ete volursa, ne ese da çuqlajalmajsa kişi?“ degeninde, Nasra Хоға orundan qoviv, oramqa сьрльв vara turqanlajьna, birev tybev:

— Ne ajlanasa, Хоға bu zamanda?—dev sorqandь. Хоға:

— Çuquq qasxandь da anь izlej ajlanama!—dev çuav bergendi.

BU ÇOLTUN BARьVCAN EDILE

Nasra Хоға terekge erlev, bir quv vutaqнь allьna olturiv artьndan kese turqanьn birev kergendi da, Хоғаqa:

— Сьрлььrsa, Хоға, alaj кесме!—dev kyreşgendi. Хоға qulaqqa almaj kese kelgendi da em axьгь vutaq da, Хоға terekden qьгьльв tuşgendile. Хоға olsaqat sekiriv qoviv, adamнь vьzьndan çetiv ajtxandь:

— Sen meni terekden çырыльгъмъ bilgen, qacan ölygymy da bilese, hajda ajt!—degendi da suvuqandy. Bu adam vaşyn alyqqa kyreşse da, alalmaj em axyry:

— Seni açalyñ otunna varьв аqасха yc valta urqanlaj çeterikdi, ajaqlarьв-qollarьв suvuqanlaj ölgenini bil,—degendi da ketgendi.

Ekinci kyn Xoça, ol ajtxansa, otunna varьв аqасха yc kere valta urqanlaj, sermev qolu vla butun, ajaqьв tutuv көrgendi da, qьşьвda ariv vuz taşca volub turqanьв көryv endi „öldym“ dev çырыlqandy. Xoça yjune kelmegeninde, adamla izlej varqandyла da Xoçanьв cegetde çerge avnav turqanlaj tavxandyла. Sal аqасха salьв elni qьşьвна keltirgendile.

Elni icine kirgen çerde çol talaj vutaqqa ажьыlqanьв sevевinden, adamla Xoçanьв yjune qajsь çol vla varьвльqьв usynden söz volub davlaşxandyла. Vьлanь vьlaj davlaşxanla-

гын ешитгенінде, Хоҗа сал ақарда сьдарај ваьп келтугуб
адамлаға:

— Мен сав заманда бу җолтун вагьвсан edik!—дегенди.

ТАВ ШКОЛОҒА ДА ВАРЬВ

Хоҗаға алған қатынарь усунсу аьпа қозлаб улап тав-
хандь. Улап тувоғань ешитгенлей, Хоҗа савьв тукенне вагьв
қалам, тедер, мерекев дағьда ала кивик талај затнь алқандь
да келгенди.

Хоҗаға сорқандьла:

— Ғань тувоған савијге вьла неге керекдиль, нек аь-
қаса?

— Тоғуз аьп усге туьсүрген савиј, енди ус кьндер
школға вагьв да теврер!..

NE ETERIMI BILEME

Хоџа бир елге қонаққа барғанда, ел җаһла Хоџаны еҗегини дорвасын алыв җаһғандыла.

Хоџа дорвасын сорув, излев кыреҗгенти, алај болғанлыққа тавтақанды, елни җыһв:

— Дорвань тавсақыз тавьқыз, алај болмаса да не етерими мен кесим билеме!—дев сөлеҗгенти.

Бу сөзден савлај ел қорққанды, вьјақь Хоџа визге бир ојун етмесин дев вағда җыһыв излев, дорвань тавыв келтиргендile. Биревлен Хоџаға сорқанды:

— Хоџа, дорвань тавмасақ, не етерик едиң?

— Ујувызде бир есги маҗок вар еди да аны тигив дорва етерик едим.

DAMLь ETIB AŞAJ BILLIK TYLSE

Хоџа ет алыв келе, биревлен җолуқув:

— Хоџа, етни қалај виҗирликсе?—дев сорқанды.

- Çoruqu qalaj ese alaj!..
- Oqaj, tatlı aş ete villikmise?
- Billik tylme.
- Men ajtajьтть?

— Ajtma da çazьv ver, ansь unutuv qojarьqma!

Bu adam etni qalaj vişirilligin qaqьtxa çazьv, Xoçaqja bergendi. Etni aьlv keliv, eşik aьlvnda vaqanada cyjge taq-qanlaj, olsaqatda bir qarqja ucuv keliv, etni koltыrgendi da ketgendi. Xoça munu koryuv, qarqanь ьzьndan:

— Boş, etni aьlv vaqanьloryьda virda maxdanma, damьv etiv aşaj villik tylse, qaqьt mende qalqandy!—degendi.

MISIRGE VARьR QARьVUM ÇOQDU

Birevlen keliv Xoçadan:

— Mana, Misirge ijerik edim, bir qaqьt çazsa'а!—dev tilegendi.

Xoça:

— Misirge varьr qarьvum çoqdu!..

— Ajuьe, Xoça, men sana Misirge var demejme, bir qaqьt çaz dev tilejme!

— Meni qaqьtьтть, хатьтть anda oqujallьq adam çoqdu, çazqanьтть kesim varьv oquqja kerek vollarьqma, anь ucun ajtama,—degendi.

MENI UJUME DA BIR KELIR EDI

Xoşularьndan biri keliv Xoçaqja:

— Xoça, ol qatьnьn seni necik aman kalakdь, ol kirmegen bir yj qalmaj ajlanadь,—dev til etgendi.

Xoça:

— Ajtxanьn tyz ese, ol meni yjume da ajlana keliv bir kirir edi,—dev çuav bergendi.

MAQьZ AXCA

Xoça çaş zamanьnda ketiv vara, oramьnь bir çanьnda tiziliv oltuqjan uc soqur sadaqacьqja tyvegendi.

Xurçununa qolun salьv, silkiv axcalarьn zьqьrdatxandy emda ala tava ajlanьv:

— Ma, axsa alyqyz!—dev çuq vermej ketgendi. Uç soqur da qolların uzatıv qalqandı, ol arlaq keterge soqurla bir-birleri vla:

— Saña verdi, sen aldıñ, çaşırasa!—dev uruşa-davlaşa qalqandı.

AJHAJDA SAVANCS

Хоҗаға sorқанды:

— Patcaхты ulludu, oqese savансыты ulludu?

— Ajhajda savансы ulludu! Savансы myrzev syryv vermese, patcaх acdan da ɵlyr!

KYNDEN ESE AJ XAJRLYDY

Хоҗаға:

— Nasra Хоҗа! Ajты хайрлыды, кунты хайрлыды?—dev sorқанды.

— Кун кундуз сырадъ, аны қаранылыны keterirge fajdasъ volmajды, aj kece сырдыв çарыханъ усун кунден ese көв да хайрлыды!—degendi.

QYJNALMAQYBZ, SAV BOLUQYUZ

Хоҗаны қатыны аврив çатханды да:

— Bar, Хоҗа, velim bir aman canca vaşladъ, doktornu keltir!—dev ijgendi.

Хоҗа avbazdan tygel taşajdyнсъ, қатыны дадыда ызыдан қысыгъ Хоҗаны қайтарқанды.

— Nek қысыраса?

— Сансханым тохдады, endi doktornu сақырма dev қысығам.

Хоҗа vi sözny eşitgen vla da toxdamaj, doktorqa ketgendi. Barыv doktornu eşikge қаратыv ajtxанды:

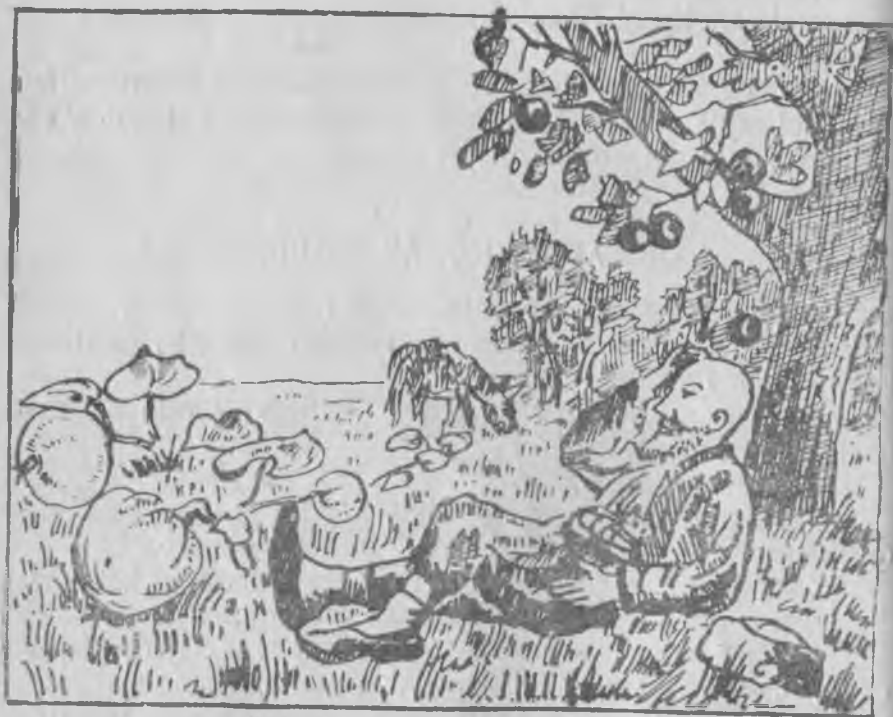
— Қатыным сансхысы tutхан edi da seni сақыра сықпан edim. Қатын ызыдан қысыгъ, сансханым тохдақанын, seni сақырыға керек volmaqанын ajtdы. Men da saña bildirirge keldim, sav vol, endi keliv қыjnalma!

MENI ANDA İŞİM ÇOQDU

Bir kün Xoçanь уjne ot туşув, кужув ваşлақандь. Бу харарнь келів пьорьда олтурив турқанлај Хоçақа ајтхандьла. Хоçа сырт қулаққа алмај, çуавха ылај ајтв қојқандь:
— Уjny icinde meni işim çoqdu: ekimiz yleşgenbiz da ujny ic qajorьсь qatьnьma, eşikde işleribiz mana çetgendi. Men anь işine qatьşьrьq tylme.

KӨZ-QAŞ QALMAZ EDI

Хоçа вla bir пөгери ајлана вагьв, bir көв тerekлеге кирgendile. Terekleni туvunde сыртларьндан çатьв, бир-бирлерине:
— Bu qoz terek, бу алма, ol da kertme terek, aj ana-сьпнь va tereklede алма, kertme bitgenca, хагьвз-хаун битсе edi, qalaj igi vollaruq edi,—dev sөleşgendile.

Bu көzyvde Хоçань ваşьна тerekден биралма туşув тиğendi. Olsaқat Хоçань veti-qutu ketiv, sekiriv turdu emda пөгерине қарав:

— Това де, бу тereklede alma-kertme vitgenca xarvъz, xauu vitse, mende qaş-köz qalmaz edi,—degendi.

OTUNDAN

Хоџа otunna bir qalъn cegetge ketgendi. Aqacda bir игi çilekle көгyв alаnъ qava turqanlaj, oqаръ çаnъndan bir аju аnъ тава kele turqanъn eslegendi da qorquv bir terekni vaşъna өrlegendi. Аju da ol terekni tyvune çatъv, axşamqa deri turqандъ. Аju axşam volqanlaj terekge өrlej tevregendi. Аju өрге сыqa varqanъ sajn, Хоџа da өrgeden-өрге сыqa varqандъ. Terekden yzuv аlv, аju kertme аşaj kelgendi da al ajaqъn өрге tutxандъ. Хоџа munu „sen da аlv kertmeleni nek аşamajsa“ degenne eltiv, ol qorquv turqanъ vla:

— Аşamajma!—dev ullu tauş vla qъсыгъv иjgendi.

Bilmej turqanlaj bu асъ tauşnu eşitgenlej, аju kesin terekni vaşъndan atxандъ da ici vuzuluv өlgendi.

Хоџа аjunу terisin sojub, vojununa көltуryv, maxdanъv elni icin çыгъv yjyne kelgendi.

NE SÖZ BARDЪ

Bahir dev bir xan vla Хоџа сыrt bir-birin көгyв volmaqандъla.

Xannъ ajaqъ asxaq volqандъ.

Beş çyzden artыq qul, allaj bir da qaravaş çege volqандъ.

Bu хannъ Cingiz dev bir өzyry (zamestiteli) da volqандъ. Хоџанъ vutyn ызlav, qanъn iciv turqan bu Cingiz degen vla аnъ mьrtazaqlаръ volqандъla.

Хоџа taşada хannъ qullаръna tyvесе, хannъ amanlaj turqандъ. Bir çolda хannъ qullаръndan bir qaumqa tyvev, uşaq ete kelgendi da, alаnъ bir аnъсыzларъ хannъ çaqlav sөleşgendi.

Хоџа acuvlannandan ne аjтырqa vilmej:

— Seni imаnъn-dinin varmъdъ?—dev uruşxандъ.

— Bardъ, senden ese meni imаnъm игidi.

— Nedi, ol игi imаnъnъ bir аjt!

— Imаnъm Bahir хannъ imаnъdъ!

Хоџа vaş enişge qarav, acuv voluv toxdaqандъ. Хоџанъ nөgeri mьxьllav:

— Muni rajqanvargın da bir sorsaң'a axırda da!—değendi. Xoça mьъq tuvunden ьşarьv:

— Neni sorluqsa, imañь topal Bahir volqanнь rajqanvargь Cingiz vollaruna ne işegin vardь!

АНЬ ТАУСУ ERTDENBLA СЬОЈАР

Xoça vla nøgeri kecge qalьv yjge kele, oramda urucula bir eşikni qadavun kese turqanlajlarьna yslerine varqandьla. Çuqda ajtmaqandьla da ozqandьla. Nøgeri:

— Xoça, tauşun сьqarmaj ol qadavnu qalaj keseledile eken?

— Qajqьrma sen, anь tauşu ertdenbla сьqar!

ТОЈОЈАНЬ VLA QЫJNAMAJьM

Xoçanь eşegin vøry aşav vьlaj aьььloqanlaj, usyne varqandь. Amma olsaqat olturuv qalqan volmasa, ne qьsьrьv quvqun etmegendi neda quvmaqandь. Xoçaqda sorqandьla.

— Alaj nek etese?

— Qoj çazьqнь tojolanьndan sonra qьjnamajьm.

BIRIN BIRINI XAQьNA TIJME

Xoçaqda sydylyk qalqan bir køzyvde eki davcu kelgendile. Vьlanь birisi dav ajtxanьnda, vьlaj ajtxandь:

— Men kece kesi yjumde çatьv çuqlav turqanlaj, tuşymde vu keliv çyz somumu zьььr-zьььr etdiriv aььv ketdi. Endi andan veri talaj zaman ozsa da, qajtarьv vermejti.

Xoça vu davqa tьььlav seir volqandь. Ol birinden çyz som aььv, tabaqqda qujduruv dьььrdatьv, davcuqa ajlanьv:

— Men vilgen vla vu senden axca almaqandь, axcanь tauşun aloqandь. Sen da vu axcalanь tauşlarьn al da ket. Ekinci bir-birini xaqьna tije turmaqьz!—dev aşьroqandь.

BER, MEN DA BIR KERE ÖLEJİM

Birev Xoçanı qonaqqa sağırdandı da Xoçanı da kesini da allına ajran saldıandı. Amma kesi ulla colırunı aıv, Xoçadı şaj qaşırnı tutdırdandı. Ujny iesi har urtlaqanı sajn „voj allax öldüm“ dev alaj ajtırda qaldandı.

Amma Xoça ajranıa çıq asıv etalmaqandı. Sonra em axıgь volmaqanında:

— Alan! Berci men da ol qaşırı bla vir kere vir ölejim!— dev qolundan colırunı aıv ajranıa çaraşandı.

SIZDEN TELI KÖRDÜM ESE

Eki xonşu kyn allı bla ekisi da uj allarına sıdıv qolların çajıv dua ete turqanlarına, Xoça uslerine vardıandı da qılaqıl salıv tıpladıandı. Biri:

— Allah, sen maña min qoj ver!
Ekincisi da kəkge qolların çajıv:

— Allah, maña da miň wory ber, anь miň qojun qyrdyryq!—dey sölüşgenlerin eşitgendi.

Bu sözny usynden ol eki hoşu bir-birlerine sawxandyda da hajda çaqalaşyryq, hajda tyjysyrgе qaloqandyda.

Hoça orcaqa saww kyresgendi, bir-birlerine qarşyşw qaloqanlaryň sebewinden alyryryq qarşy çetmegendi.

Aryw tamat ahyryna çetgeninde, acywdan eşegini usynde qawсырны алыw keliv uzynuna çaryw:

— Men da munuca çarylajym, sizden teli adam kordym ese,—degendi.

CEGIB NEK AŞAMAJMA

Hoça tykenden xurmala satyş alqandy da yjyne keltiriv aşaqan zamanda cegiv aşarqa qaloqandy. Munu eslegen adam-ladan birev:

— Hoça, xurmalaryň aşaqan zamanda kesek-kesek wolyw nege cegese?

— Tykenci maña alqan zamanda cegiv bergendi sonra men aşıqan zamanda cegiv nek aşamajma!..

NÖGERI BOLOJANŇŇ BILMEDİM

Hoça qavırlanъ ici vla ozuv vara, bir it bir tykencinъ qavırgъnъ qatъnda cögelev turqanъn көrgendi. Taş atъv „hirrr!“ dev kyreşgendi, amma it хыгъldav turqan volmasa, keterge unamaqandъ. Hoça kesin ajъvıyoa sanav, vıaj ajъv ketgendi:

— Kesmekligigizni tilejme, men çanъısdım, sen ol adamnъ nөgeri volqanъnъ bilmej edim.

KESİNİKİN KESİN AŞASAŇ'A

Hoça bir nөgeri vla çolovculuqqa sırdıandъ. Azъqqa toxdaqan zamanda, Hoça gırgъnъnъ enci alъv, enci aşav vaşlaqandъ. Nөgeri mъna:

— Hoça, kelsen'a virge olturuv aşajıq!

— Bir хыjlan çoq ese, kesini gırgъnъnъ kesin olturuv aşasaŇ'a!

BILIRGE SUJUV

Hoçanъ Şaxıtm dev bir adamqa verligi volqandъ. Axcasъ çoq көzyvde Hoça Şaxıtmqa tuvejme dev qorqıqandan çallav ajlanandъ.

Bir kın oramnъ öрге çol salъv Hoça rahat ketiv vara, Şaxıtm Hoçanъ allъna sırdıandъ da qalqandъ. Anъ көrgenlej, Hoça çenil-çenil atlav, Şaxıtmnъ allъna varъv:

— Alan, sen Şaxıtm degenni көremise? Savmudu eken?— dev anъ tapъmaqanca etiv kesin-kesine sorqandъ.

Şaxıtm:

— Kөreme, nek izlej edin?

— Meni anъ verligim varđ, busaqatda axcam volmaqan көzyvde tuvev qalır dev qorquv sorama!

BIR KESEK ET QALSA

Nasra Xoça bazardan et alьv kelgendi. Alaj bolsada qatьnьp yjde tavmaqandь da olturub, ot etiv, kesi etni bişiriv vaşlaqandь. Bu kəzyvde xoşularьndan bir qaum çaş keliv qazandan bireri birer kesek et alьv kərgen sьltav bla aşaj tevregendile.

Birleri ajtxandь:

— Aj anasьnь va, bu etni tuzu çoqdu ansь, qalaj igi vollaq edi.

Ekincileri da qazandan bir kesek etni sьqarьv alьv, qava-qava:

— Alanla, bu etge bir kesek sirkesuv qoşarqə ne bek kerek edi, igi vollaq edi!

Ucuncyləri da uzalьv qazandan bir ulla kesekni alьv:

— Siz vilmejsiz, bu etge bir kesek şeker atьlsa, çaman igi vollaq edi.

Xoça vьla vьlaj ete qazannь icinde et qojmaj voşarьqlarьn biliv, erlej qazannь sьnçьrdan alьv, gəzenne salьv sьqьv:

— Bizni qazanda kesibizge da bir kesek et qalsa, igiden da igi volur!—degendi.

SARьNьN-SUVUŇ QAJSB ÇANьNDA ESE—ARь

Xoçaqə sorqandьla:

— Nasra Xoça! Adam çuvunqan zamanda qalajqə ajlanьv çuvunurqə kerekdi?

— Sarьnь-suvu qajsb çanьnda ese—alajqə!

QALAJ ARIV TIŞLERI BARDь

Xoçanь çaş zamanьnda, atasь: „Bişgen qoj vaş al da kel!“ dev et satxan tykenne çivergendi. Xoça qoj vaşnь alqandь da çolda kəzy qararqə qalqanьnda, olturqandь da aşaqandь. Voşaqanьndan sonra quru aqarqan vaş syekni alьv yjlerine kelgendi. „Qajda aldьnьtь?“ dev sorqanlarьnda quru vaş syekni tutdurqandь.

Atasь:

— Munu eti qajdadь?—dev sorqandь.

— Arьq qoj volqandь, eti volmaqandь.

— Tili qajdadь?

- Tilsiz bolqandь.
- Kөzy qajdadь?
- Soqur qoj bolqandь.
- Da sonra muni nege aьv keldin da?
- Atam, qaracь, alaj'a qalaj ariv tişleri vardь!

MOLLALAQJA SORUQJUZ

Хоҗаға sorqандьла:

- Хоҗа, өлген адам екinci tirilirmi?
- Siz muni mollalaja soruquz, tirilse-qalsa da mana vaşxalьqь çoqdu, mollala aьv keslerine çaravlu ajta bilirle!

BAZARQJA BARAMA

Хоҗаға ахса тыşgen көзүvy volub, xarakter aьvqja vazarqja tevregendi.

Iaьvş adamladan biri Хоҗаьv ашьqьvş atlav ketiv varqja-пьv көгүv:

- Qajrьsa, Хоҗа?—dev sorqandь.
- Bazarqja xarakter-xadek aьvqja varama, tavxanьть aьv vaj vollarqma!
- „Inşallah“ de, „inşallah“ de!
- Quçursa sen, ахсам qojunumda, vardьm, vazardan tavxanьть aldьm da qajtdьm, mьnda allaxьv ne işi vardь?

MEN SAV BOLDUM, QAJTьQJZ

Хоҗа avriv çatxanьnda, Хоҗаьv çuvuqu, teñi çьvьv, yjyn tьq-tьqlama etgendile. Kelgen oltura da qala, keterge upataj, yjny xavasьv vizqandьla, Хоҗаьv da vezdiriv, vaşьv avrutiv, çanьndan etgendile.

Хоҗа tamam volmaqanьnda:

- Endi sav boldum, siz da yjgyzge varьqьv!—dev sekiriv оруnundan qovxandь.

TEBLEMEJIM DEB QACAMA

Çanur çava turqan közyvde bir afendi savbь vара turqanь terezeden Nasra Xoça köryv:

— Afendi nek savasa?—dev sorqandь.

— „Rahmatdan“ (çanurdan) qacama!

— Kesin afendi volub rahmatdan qacarqa ajьv tylmydy?—
Aj—jajaj!!.

Bu sözden afendi ujalьv, çortxanь qojub, aqьgn-aqьgn atlav, ajaqь-vaşь qara vatmaq volub, usy çiviv yjune alaj kelgendi.

Ekinci bir qatь çanur çavqan kyn, Xoçanь savbь varqanь bu afendi köryv, terezeden qьsьrqandь:

— Xoça, nek savasa?

— „Rahmatdan“ qacama!

— Musulman adam rahmatdan qacarmь?

— Men rahmatdan qacajma, rahmatнь ajaqьm bla vasьv gynaxь volama dev qacama!

NE QADAR DA BEREJIM

Birev keliv:

— Xoça, tyмен өnkyc ver, vajьm kynden qaldьmazoqa men da söz vereme,—degeninde, Nasra Xoça:

— Axsa vermejme, ansь, vek soxumsa, söz ne qadar kerek ese, men da berejim!

ÇьRLAVU BьLAJ BOLUR

Xoça oratнь ozuv vара, çolnu çanьnda vacxada bişgen şabdalla köryv, közy qarav, ne volluq ese da dev tyşyv terekge minnendi. Qьzvь şabdal aşaj turqanlaj, iesi köryv çetiv:

— Terekge nek minnense, kimse sen?—degenidi.

— Men vulbul сьвсьqma, çьrlaqan eteme!

— Qajda çьrlacь, vulbul esen, körejik!..

Xoça tamaqьn voşlav çьrlaqandь.

— Ejt çaman, vulbul alajmь çьrlajdь?!

— Qorqqan vulbulnu çьrlavu alaj volur!..

BƏRY AŞAR

Xoça eşegin tas . etiv izlev ajlanıandь, amma tavıma-
qandь. Qatьnь acıvılanьv, Xoçaqa vьlaj ajtьv uruşxandь:

— Teli zьmьpьq, çanız eşegini da çyrytalmajsа, sen
iemise, allax ajьv etmesin ansь, sen anı ie tylse!

Xoça vı sözden, „men ie tylme, voş kesimi qьjnav ajla-
nama ansь“ degen maqanань anьlaqandь emda sırt izlemej
toхdaqandь.

✻ Bir kьn Xoçaqa eşegin vөry aşaqanьnь xaragьn ajtxandьla.
Xoça sırt kefin-halıp vızmaj:

— Aşasa da ajьvь çoqdu, iesiz malnь ajhajda vөry
aşar,—degendi.

ESLI SABIJDI

Xoçanь çaşsьqь bir kьn quvuşxa kiriv anasьna:

— Anam, men atamь tuvqanьn vıleme, vugьnca qarav
tura edim!—degendi.

Bu sözge anasъ acıvıanъ, savijine uruşub tevregendi.
Hoça qatъnъna ajlanъ, quannan halda:

— Qoj, qatъn, nege uruşasa, çıqnu unutmaj turqanъ
igidi, savij esli savijidi!—degendi.

QALAJ TURASA

Hoça vek ac volub, ızaq çol çyğub, bir şaxarqa kirgendi.
Kirgenlej ic vazarda birevlen çъbъ vөrekle bişiriv satarqa tiziv
turqanъna tuvев sorqandъ:

— Bu vөrekle kimnikiledile?

— Kimniki vollarqula, kөrese, menikiledile!

— Kertda?

— Alajdъ!

— Sonra alanъ aşav voşamaj qalaj tөzyv turalasa da!?

SEN MAQA, MEN SAQA

Hoça vla qatъnъn bir şaqrejleri qonaqqa saqьrqandъ.
Qonaqvaj vьlanъ bir tar yjge çъjъv, allarъna bir ajaq xantus
salqandъ emda yjny uzunluquna çete savlarъ volqan eki
colpunu ekisini qoluna tutdurub çьrqandъ.

Hoça vla qatъnъ ne kyreşiv colpulanъ savlarъ tar yjcykny
qavьrqasъna treliv qalqan volmasa, colpunu ucun auzlarъna
eltalmaqandъla.

Qonaqvaj da, vu muratъnъ etiv, ala aşajalmaz ucyn iş
etiv allaj colpulanъ anъ ucyn vergendi.

Ne kyreşiv qarъv etalmazlarъn bilgenlerinde, Hoça qa-
tъnъna ajtxandъ:

— Qatъn! Ajaqъn yjny tyz ortasъna sal, kesin da yjny
arqъn myjuşyne oltur, men da vergi myjuşyne olturajъm da,
sen colpın vla xantusdan maqa uzatъv icir, men da colpım
vla saqa uzatъrma!—dev aşarqa çaraşxandъla.

Bu amal vla keslerin tojdurub ketgendile.

Qonaqvaj xantusnu tausulub turqanъna kiriv, seir volub
qalqandъ.

NEK ALOQANDĖ DA

Bir çolda Xoçaqa sorqandĖla:

— Nasra Xoça, adam tuvqan egecin aлыqqa vollarımdı?

— Bollarıdu!

— Qalaj voladĖ, zakon anь unamajdĖ?

— Da, sonra meni tuvqan atam tuvqan anamь aloya-
nında, zakon qalaj unaqan edi da?

ICIRIB IJERIK EDIM

Xoça eşik allında bir issi kyn salqınca olturub, qarav
turqanlaj, bir çolovcu aur artmaqlanь sırtına kelturyv var-
qanьn kəyub, çanь avruqandĖ, çyregi qıjnalqandĖ, ol adamqa
tauş etiv, veri qajtarqandĖ da, yjyne kiriv ketiv bir talajın da
turub, qoluna da bir govvanь aлыv çyqandĖ:

— Ma vu govvanь ici quru volqanьn kəremise?

— Kəreme.

— Ullu govvandĖ da?

— Ulludu, sonra va?

— Sen suvsav volqanьnь viliv saqıqanma. Tejri vu
govvan vla bir ajranьm volsa, saça iciriv ijer edim.

QURMACLA ÇAVOQAN KECE

Nasra Xoça bir kyn bir kalak itni saqıgıv, tojdurub
ijgendi da ikinci kyn tybegeninde, itni allın aлыv:

— Tynene tojdurqanьmь vaqasın tölē!—dev toxda-
qandĖ.

It çuav vermegesinde, Xoça tajaq aлыv syrgendi. It Xo-
çadan qasıv vağv bir şjakĖ teşikge kirgendi. Xoça da ızın-
dan kiriv vağv qarasa: teşikni artĖ ullu dorvun, icinde vurun-
dan qalqan kəv altınla volqanьn kərgendi.

Qajtv keliv xararnь qatınna ajtxandĖ.

Kec ete, qatın ızından, Xoça da allında dorvunna
kelgendile da şjakĖn altın volqanьn aloyandĖla. Teşikden
çyqa turub, qatın хотasından qurmaclanь uvucu vla aлыv,
Xoçanь vaşna-vaşna vyrkgendi.

Xoça seir volub:

— Qatъn! Bygece qurmaclamy çavadyla?

— Da, көrese, qurmacla çavqapъn!..

Мину вla yjlerine qajtъv kelgendile. Хоça бир кун халqqa махдапъv:

— Meni vllaj бир altъnъm vardъ,—dev харар ajtxандъ. Харарнъ ханна çetdirgendile. Хан Хоçанъ altъnларнъ съjь-гьrqa umut etiv саqьртъv sorqандъ:

— Nasra Хоça! Sen qьraldan-zakondan çaşьrtъn altъnla tavъv, yjunde çaşьгъv turasa dejdile, vu kertimidi?

— Kertidi, altъnla tavxanma, amma kişiden da çaşьrmajma, ajtъv ajlanama da, inanmaj tav çanъma tijgenle da voladyla!.

— Qacan tavxansa?

— Qurmacla çavqan kece!

Хоçанъ vu sözünü sevевinden хан inanmaj:

— Bar, ket, saңa taş çavsun oçese, aldaj tura esen!—dev Хоçанъ qьsdav ijgendi.

MEN KESIM ALAMA

Nasra Хоça бир кун qart eşegin satarqa dev bazarqa сьqarqандъ. Bazarda virevlen, Хоçаqa: „Eşegini sen igi satalmazsa, maңa ver, men анъ vek çenil oçuna satarma“, dev alqандъ. Vu adam vazарnъ icinde eşekni агъ vla veri syryv, dunjada tavxan махdavun салъv, qьсьгъv çyrytyv tevregendi. Vu махdavlanъ eşitgen vla халq eşekni төgereгине сьjьlqандъ.

Хоça da qatларъna varqандъ da qaraqандъ. Вьjaqь adam сьjьlqan халqqa eşekni махdav tevregendi. Хоça eşegine салънпан vu махdavlanъ eşitgeninde, савъv халqнъ агъ-вері tyrytyv, араларъna kiriv, eşegini vaqasъn veriv:

— Men kesim alama!—dev toxdaqандъ.

BERLIGIGIZNI BERIGIZ DEB KELGENME

Bajram volurnu al kunyunde çamaqat сьjьlv:

— Хоça, vu kyldyrgenini, samъnъ qoja esen, har yj vaşьna бирer savqa eterbiz!—dev tilegendile. Хоça razь volqандъ. Ekinци kunyunde çamaqat qid namazqa uјuv turqan-laj, Хоça бир qolan gaçige da çer салъv, maşokla qavсьqla da алъv, tyz çamaqatnъ алъna varъv:

— Мана берлигизни беригиз дев келгенме!—дегенлеј,
çатақат кулув, дьгьн волув қалоандь.

BAŞYNY SUV TABA ATARSA

Хоça бир кун ешегине салам çыклев сыгув ке ле турқан-
лај, саламнь қавьндыгьв көрырге есине тығгени. Сернек тар-
гьв ешекни усында кылтеге çетдиргенлеј, олақат şувлдав

çаныв, ешекни арт çаны қызыв һамап савьв, бу да аны сыгув
теврегени. Амма ешекни Хоça çетелмегенинде, ьзындан
қарав:

— Ақьың вар есе, ваşыңь бир сув волаң çерге атарса!—
дегени.

ARBRBQ EDIM DA SOLUMADYM

Talaj adam arqalary bla otun keltirige cegetge varqandy. Xoçadan qalqanla haman weş-altı atlaqanlary saýp çyklerin çerge tyşyruv soluv, daşyda arqalaryna keltiryv alyv, alaj bla talaj kere soluqandy. Xoça va çyrt solumaqanlaj elge kelgendi. Xoçaqa nögerleri seir voluv sorqandy:

— Xoça, sen viznica etiv bir soluqan da etmej qalaj keldin?

Xoça alany zyrylyqlaryn qaqyv:

— Men anca saýp çygyruv çerge sala, öрге ala tursam, agyrbq edim da, any usyn solumady!—degendi.

MUNU BLA TÖRT BIR TEMIRLI BOLADY

Xoça otunna varqan çerinde bir qojan tutxandy. Maxdanyv xalqqa kergyzyrge dev elge alyv kelgendi. Maşokga salyv, vaşyn qyxandy,—sen qarav tur—dev qatynna amanat etiv, kesi adamla saqyrbqa ketgendi.

Xoça eşikge syqqanlaj, qatyn maşoknu vaşyn asyv qarajma degenlej, qojan cartlav syqv, qasyv ketgendi.

Ne eterge vilmej, Xoçadan qorquv qojanyv orununa bir bitir ajaq salqandy. Xoça xalqny çylyv, çanvaryn kergyzyrge keltirgendi. Ujny eşiklerin etdiriv, xalq da tögeregine vasyvnyv hazırlannady. Xoça maşoknu vaşyn çerge qaqqanlaj, bitir ajaq dyqyrdav tyşgendi. Xoça qarav turuv, ajaqny qoluna alqandy, xalqqa kergyzyv, çuncuqan qyzarqan da etmej:

— Çamaqat! Ma munu bla tört bir temirli volady!—degendi.

BARANDA BU ÇARLY XAJVANNA QALARQJA ÇARARMY

Nasra Xoça çolovculuqqa zatxa syqsa, xavçyklerin kesini vojynuna artmaq etiv salyv, sonra kesi eşegine alaj minivcy volqandy.

— Vylaj nek etese, Xoça? Çykny, eşegini veline salsana, vojynuna nek kelyrese?—degenlerinde, ajtxandy:

— Kesim minçen azmydy, varyn da bu çarly xajvanna qalaj qalajym, endige derici allaj telilik etmegenme!—degendi.

BUAZ EŞEKNI TAŞLATDYN ESE

Хоҗа қимда саван сыре турқанлај, адамлаһь бири сорқандь:

— Қимда саван сырув не етериксе?

— Мындан сьрқан ашыққа бир буаз ешек алықта!

— Хоҗа! Маһа да бир кере верив бир җекдиримисе?

— Хоҗа бу адамқа ол сақат:

— Буаз ешекни җегив таşлатдын есе,—дев урушув тебрегенінде, ол адам ақыһьн җаллау кетгенти.

BIR TOJDURAJYM

Хоҗа көв қонақла сақыһьв ваһьнда бир җолқа бир тој-дурив ијерге сыгенти, аһма аһатыһьқ тавтақандь.

Bir inegi volqandy. Аһь да бир җолқи сыту қонақлаһь ашыһьса көв volтақандь. Ем аһьһь inegin „қонақлаһь сақыр-қан кунымде savарта“, дев sav он кунны uзақыһьна savтај турқандь. Онунци кун ол кетген кунлени сытун бир җолқа алырқа umut etив, inekни емceklerin soзқандь, аһма иnek қурув қалыв җуқта тавтақандь.

MENI ADEBLI ETGEN NÖGERIM BOLDU

Bir хан, Nasra Хоҗаһь да дақыда вивевһь да гамвојқа алыв, җер-сув көре сьрқандь. Ғолда азырқа тохдақан заманда, бир гамвој хантһь yleшив, har kимге ten etив салқандь. Хан муну көрув:

— Sen it, maһа ваş улыş сьрқартај, кесин вля tenми көресе, мен саһа ким volқанһьм таһьтајым да!—дев җараһь аузун-вurunун қан etгинци тыгенти.

Ekinci җолда җараһьқ etерге Хоҗақа вужуրқандь.

Хоҗа хант volқанһь ханһь алыһьна салқандь да кеслерине век кесек бир затсьқ алқандь. Хан Хоҗаһь бу ишине разь volув ајтхандь:

— Хоҗа, seni вьлај „ақыһь“, adevli kim etди?

— Bileмисе, ханһьвз, „nөger nөгernи kызгьsydy“ deјдile, meni adevli, ақыһь etген seni adevsizлигин вля ақыһьзылырһьн volду!

OTUNLADA İJNE BAR EDİ, AL

Nasra Hoça eşegin da otundan çyklev, cegetden qaj-
tǝv kele turqanlaj, çolda bir qǝrv ijne tavxandǝ. Qanǝv ijne-
ni aǝv „qatǝnǝma eltejim, ol ijneni vek syjedi“ —dev eşekni sǝr-
tǝnda çarqalanǝ arasǝna salqandǝ. Ujge çetgenlej, qatǝnǝna
qǝsǝrǝqandǝ:

— Qatǝn, veri kel, sana savqa keltirgenme!

— Ne keltirgense?

— İjne!

— Qajda?

— Eşekni sǝrtǝnda çarqalaqa salqan edim, qara da al!

— Aj, seni yjyn qurumasǝn, kişi allajǝn kǝkyregine
tyjrejdi, teli. Ansǝ ijne otun çykden tyşmej tururmu?!

Izlegendile, ijneni tavmaqandǝ.

Nasra Hoça otunna ikinci çol varqanǝnda, bir esgi qa-
ma tavxandǝ. Qatǝnǝnǝ ajtxanǝ esine tyşyv, qamanǝ sev-
genini kǝkyregine canǝv, aǝv kelgendi.

Hoçanǝ qatǝnǝ muni kǝrgenlej:

— Aj teli, sevğenden voşav qoşqansa da, alaj necik etese,
adam vǝllajǝn veline taqǝv keltiredi,—dev quturqandǝ, uruş-
xandǝ.

Ucuncy çolda da Hoça bir it kucyk tavxandǝ. It kucykny
vojunundan veline velivavu vǝ taqǝv, yjge qansǝta-qansǝta
aǝv kelgendi. Muni kǝrgen vǝ qatǝnǝ:

— It kucykny kesini veline taqmaj, eşekni artǝndan taq-
san'a!—dev uruşxandǝ.

Daqǝda bir çolda Hoça bir esgi qazan tavxandǝ, qazannǝ
eşekni artǝna taqǝv syjretiv, zǝnǝrdatǝv elge aǝv kirgendi.

ANDAN BOŞARǝQ EDİLE

Tyrly-tyrly surumla vǝ çarǝv xalqǝnǝ qanǝn iciv turqan
bir vaj volqandǝ.

Bir kyn Hoçaqa adamla savǝv kelgendile da:

—Hoça! Vaj vilmej turqanlaj kece vǝ kynne kǝzleri
araldǝ da ǝldy da qaldǝ!—gendile.

Hoça sǝrt qulaqǝna almaj:

— Alajsǝz da xalq qacan volsa da andan voşarǝq edi,
nasǝvǝv da var edi, kesi ǝlgeni!—gendendi.

SALAM BERGENMIDILE

Хоҗа бир тызде кетив вара турқанлај, биревлenni:

— „Talqъ vla ecgi, talqъ vla ecgi“—dev bir җыг җыла-
қань ешитив, Хоҗа да ань қатына варъв:

— „Altъ vla eki, altъ vla eki...“—dev қъсырқандъ.

Ol adam seir volub:

— Хажърсыз, Хоҗа „altъ vla eki“ degen'a ne sөzdy,
сырт мақанасъ volмақан!..

Хоҗа:

— „Talqъ vla ecgiden“ көв да тақыл sөzdy, „altъ vla
eki“ бирда қurusada sanav қарнашладъла, talqъ vla ecgi va
bir-birlerine tuvқань salam bergenmidile?

BITDI, KETDI, OSSALAM

Хоҗань биревге 10 som berligi volқандъ.

Ol adam bir kyn Хоҗань орамда турқанлај алън ал-
қандъ да:

— Ахсамъ бер! dev daur eterge қалқандъ. Хоҗа та-
там җипсив:

—Endi on somuңu bazar kyn beşin vereme. Beşin da
qoluma axca tyşgenlej beriv voşajьm. Seni mende vorcuң
qalmajьdъ, vitedi. Sonra халқнь арасьнда маңа „ахсамъ бер!“
dev ujalтырқа саңа ажъв tylmydy?—degendi.

BER DA QUTUL

Sөleşgen җерде adamla Nasra Хоҗаға:

— Nasra Хоҗа! Dunjada sen vilgen vla vorcxa ne ma-
dar vardъ? Andan qutulurқа bir amal җоқмуду?—dev sor-
қанларьнда:

— Ajhaj vardъ, vorcnu amaly oldu, ber da qutul!—
degendi.

NE AJTYРЬМЬ BILEMISIZ

Bir җaxarda халқнь арасьнда: „Nasra Хоҗа аламан харар-
ла ajтадъ, ань харарларъ mardasъз seirlikledile, adam тыңла-
қандан тојмајдъ“—dev ulla sөz җыруј турқандъ. Bir җолда

Nasra Xoça salqandъ da bu şaxarqa varqandъ. Şaxarnъ xalqъna Xoçanъ kelgeni xapar volqandъ, çъjъlv keliv, Xoçaqa:

— Bizge bir xapar ajtsan'a!—dev tilegendile. Xoça razъ volqandъ.

— Xalqnъ çъjъqъz, men ajtъgъmъ hazırlajъm,—degendi.

Xalq көв çъjъlqandъ. Nasra Xoça ne ojlaşъv kyreşe da, alaqa ajtъrqa bir xapar tabalmaqandъ. Xalq ullu çъjъlv, Nasra Xoçanъ auzuna qarav turqanъn көryv, vek dъgalasxa qalqandъ, ojlaşxandъ, saqъş etgendi da ajtъrqa çuq tavmaqandъ. Ne eterge vilmej, amalsъz voluv, xalqnъ andan көв saqlatъrqa da ujalъv, çъjъlqan çamaqatnъ allъna сьoqъv, төgeregine qaraj keliv, сонга vьlaj sorqandъ:

— Çamaqat, meni ne ajtъrôqmъ vilemisiz?

— Oqaj, seni ne ajtъrôqnъ qajdan vilejik, bir zat ajt dev tьnlarqa, eşitirge kelgenbiz!

— Entda meni ne ajtъrqa сьoqanъmъ vilmej esegiz, omyrde da villik tylsyz!

Bu söz vla xalqdan ajъrqlqandъ da ketgendi.

Ekinci da bir el çъjъlqanda Xoça sөleşsin dev qьsarqa qalqanlarъnda, Xoça turqandъ da:

— Çamaqat, meni ne ajtъgъmъ vilemisiz?—dev sorqandъ.

Çamaqat „vilmejviz“ desek, alqъn çoldaca çuq ajtmaz da qojar dev qorquv:

— Bileviz, ajhaj! degendile.

Xoça:

— Bile esegiz, men da ajtъv ne eteme!—degendi da ketgendi.

Bu xalqnъ daqъda bir ullu çъjъlvlarъ volqandъ. Bu çъjъlvnqa Xoça da varqandъ. Vьjaqъla Xoçaqa: „Bir çuq ajt!“ dev qadalqandъla. Xoça vilmejme derge ujalъv, daqъda сьoqandъ:

— Çamaqat, bu çol meni ajtъgъmъ vilmejmisiz?

Bu soruvnu eşitgen vla xalq bir-biri aralarъnda quş-muş volqandъla „vileviz desek da, vilmejviz desek da volmajdъ, andan ese çartъvъz vileviz dejik, çartъvъz'a vilmejviz dejik, sora Xoçaqa sьltav tavьlmaz, axъrъ ajtъgъq ese ajtъr“ dev keneş volqandъla. Xoça çamaqatnъ allъna сьoqъv, vьjaqъ soruvun sorqandъ. Bu көzyvde çъjъlqan xalqnъ icinden:

— „Bileviz, vilmejviz, vileviz, vilmejviz“—dev haman allaj tauşla eşitilirge qaloqandıa. Xoça munu eşitgenlej, xalq-
нь „toxdaqız!“ dev toxdatъv:

— Aha, sizni araqızda vilgenle da vilmegenle da var koreme, vek axş, vilgenle vilmegenlege ajtqız da bildirigiz!—dev daqıda veriv ketgendi.

TUT DA KÖZLERINE KYL QUJ

Çajqъ kynny issisinde byrceleni ysynden söz cъqa ketiv, birev Xoçaqa sorqandı:

— Xoça! Ne kece çuqlarqa qojmaqan, ne kyndyz rahat-lyq vermej adamqa azav cekdiriv turqan bu byrcelage bir darman yretsen'a!

— Ань darманъ oldu: tut da көzlerine kyl quj!

MEN DA TELI

Xoça oratнь ketiv vara, ekevlen uruşa turqanlarъna tybegendi. Vьlanъ viri teli volqandı. Ol viri da har söz ajtxanъ sajnъ: „Teli көtek, teli көtek!“ dev soleşgenin Xoça eşitiv, qatъna varъv:

— Telige көzyne qarav „teli!“ degen sen andan da teli, seni teliligini көzyne tutxan men senden da teli!—degendi

TAVDЪM-TAVDЪM

Nasra Xoçanъ bir şoxu qonaqqa saqьrqandı. Alъna ajaq vla bir vegene salqandıa da, Xoça vek syjув aşaqandı. Sonra Xoça qonaqvaj qatъnna sorqandı:

— I-i-i, sav qaloqъn, bu xantъn aъna ne dejdile? Men bu xantъn alaj vek syjdym, ɵmyrde unutmazca çaratdъm, qatъnъna ajtsam, ol mana vьllaj xant ete da aşata turur edi!..

— Munu aъna „vegene“ dejdile.

Xoça turuv, unutuv qojarma dev qorquv, „vegene, vegene“ dev qъzvъn-qъzvъn ajta, yjyne tevregendi. Vara turqan-laj, çolda vatmaq kɵlden sekireme dev çьqьlqandı da, çun-çuqanъ vla „vegeneni“ unutxandı da qojqandı. Hajda ol

saqat alajda cəguv, valcьqпь агь-beri vulqav, saqьş etiv esi-
ne tuşyre tevregendi. Birev keliv, Xoçanь alaj ete turqanьna
qarav:

— Xoça, çuqunumu tas etgense, nek ete turasa allajla?—
dev sorsa da, Xoça:

— „Nemeni, nemeni“ dev turqan volmasa, „nemeni“
ne volqanьn ajtmaqandь. Berlaq, Xoçanь qatьna keliv:

— Xoça, yjune, ne tas etgenini veri bir ajt, valcьqпь
vegeneni vilqaraqпса vilqaj turma da!—degenlej, Xoça seki-
riv turiv:

— Tavdьm, tavdьm, tas etgenim ol edi, tavdьm,—dev
haman yjune savьv ketgendi.

QAJSЬ ÇANЬ DA BOLSUN

Xoçanь yju qaraq çerde vilqandь. Yju esgiden ojulub,
tөven çanьna aviv tevregeninde, Xoça oqarь çanьndan trev
salqandь:

— Xoça! Trevny төven çanьndan salsaң'a!—degenlerinde:

— Salmaj qojma ansь, qajsь çanьndan da sal, ne vaş-
xasь vardь,—dev çuav bergendi.

XALVA ALЬV AŞARSЬZ

Nasra Xoça eşegine da çyk çyklev, bir uzaq çarьdan
kele vilqandь. Eşegi da kesi da suvsav volub, çol çanьnda
bir kөлge qajtxandьla, suv ice kelgendi da eşekni eki al aja-
qь tajьv, kөлny terenine tevregenlej, maqala xuruldaşxandьla.
Eşek sesgekleniv, maqa tauşdan yrkuv ьzna cьqқandь. Xo-
ça quannandan tartьv alьv xurçunundan bir talaj uaq axcanь
kөлge atxandь.

— Aferim, suv quşlaqa, maqьz, minu xalva alьv aşar-
sьz!—degendi.

TEREKDEN ARЬ ÇOL CЬQSA VA

Tijre çaşla kesi aralarьnda naqьrda eterleri keliv, Xoçanь
vaşmaqlarьn urlarqa qalaj madar tavььr dev sөleşe vil-
qandьla.

Sonra çaşlanь biri sekiriv turub:

— Men madarьn vileme, çyrygyz!—dev çaşlanь альв Хоқань уjne çol varқан çerде бир mazаль qart kertme terekni tyvune eltgendi. Nasra Хоқа da ol көzyvde alajtьn уjvne ozuv tevreğendi.

Olsaqatdan çaşla:

— Sьnar бир adam bu terekni vaşьna сьqalmajдь, ej... allaj adam qajda!—dev kesi aralarьnda qьzvьn davlaşьrqa qalqandьla. Bьlanь bьlaj seleşgenlerin eşitiv, Хоқа:

— Muni vaşьnda ne vardь, men сьqajьm!—değendi.

— Bьlaj qaraqanda көzge тьnc kivik көгynnenlikge, ana сьqmaqььq көv adam etallyq iş tyldy.

Bьlaj sözle bla Хоқань erişdirgendile. Хоқа tartьv альв erlaj usynden gavrajьn, ajaqlarьndan vaşmaqларьn teşğendi da gavrajьn da, vaşmaqларьn da qoltuquna альв, terekge iliniv сьqarqa тьрмаşьv tevreğendi.

Çaşla:

— Хоқа, vaşmaqлань qoltuquna альв nek сьqasa?

Nasra Хоқа çaşlanь „qarьn avruvlarь“ ne volqanьn sezğendi, alaj bolsada acьq ajtmaj:

— Terekden aғ çol сьqsa va, çalan ajaqmь varььqma!—dev çuav bergendi.

ÇUVUROQAN KETDI, TУJYŞ DA BITDI

Keceni arasьnda Nasra Хоқань уjvny qatьnda ekevlenni tyjyşgen daurlarь Nasra Хоқань da, qatьnьn da ujatxandь. Bu tyjyşge Nasra Хоқа çuvurqanьn da usyne culqav сьqьv, orca ete tevreğenlej, tyjyşgenleni biri Хоқань usynden çuvurqanьn sermev alqandь da qacxandь da ketğendi. Daur-syjyt toxdaqandь. Nasra Хоқа suvuqdan qaltьraj уjvne kirgenlej, qatьnь sorğandь:

— Хоқа, ol tyjyş ne zat edi, endi toxdadьla volqaj, ne ni usynden çaqalaşa edile eken?

Хоқа suvuqdan eki qolun qojununa qьсьv, qaltьraj-qaltьraj, orunduqda çatьv turqan qatьnьnь usyne syeliv ajtxandь:

— Tyjyş vizni çuvurqanьn usynden сьqқан көreem, çuvurqan ketdi, tyjyş da bitdi.

QBRQ ÇYLLBQ SIRKESUV BOLMAZ EDI

Nasra Xoçapъ qbrq çyldan qaloqan sirkesuvu voloqandъ. Munu har çerde ajtъv, maxdanъv turoqandъ. Bir kyn tapъşla-
ğыndan biri keliv sorqandъ:

— Xoça, sizde qbrq çyldan qaloqan sirkesuv varmъdъ?

— Ajhaj vardъ...

— Bizge da bir kesekcik versen'a, marçal

— Oqaj, şoxum, verallъq tylme.

— Nek dejse?

— Da, har kelgenne men birer kesek sirkesuv vere tur-
sam, meni qbrq çyldan veri turoqan sirkesuvum volmaz edi.

BAR, EŞEKGE AŞ SAL

Nasra Xoça eşekge aş bergenden erikgendi da sonra bir
kyn qatъnъna:

— Qatъn, men endiden sonra eşekge aş verlik tylme,
çapъmdan da andan da ariv bezdim, mъndan arъ sen aş ve-
re tur!—degendi.

Alaj bolsada qatъnъ razъ volmaqandъ. Bu zatъnъ usyn-
den sözden söz съoqa ketiv iş terenleşgendi, aralarъ aman voloqan-
dъ. Ekisi da: „Endi auzundan söz съoqarъv bir-birine kim al-
qa sөleşse, eşekni aşyn ol sala tururqa“ dev vegitgendile.

Olsaqat Nasra Xoça otçaqapъ bir çapъna qъsъlv ol-
turuv, көzlerin ot orunqa syzyv sөleşmej toxdaqandъ. Qatъ-
nъ da çavluoqun vaşъna atъv, xoşulanъ qajsъna ese da съ-
oqъv ketiv, aşxatqa derici olturoqandъ.

Xoşuda sөleşe keliv, qatъnъ:

— Xoça bir quçur adamdъ, erişse, olturoqan çerinden
qъmъdamaz usyn acdan ölyv qallъqdъ. Ana bir ajaq issi şor-
pa ijerge kerek edi,—dev xoşunu çasъoqъndan bir ajaq şor-
pa ijdirdigendi. Çasъoq şorpa keltirirden alqa, iş vylaj vol-
qandъ:

Qatъnъ xoşuqa ketgenlej, Xoçalapъ yjlerine bir urucu
kiriv, voloqanlarъn көlturyv съoqa tevregen zamanda da, Xoça
cъrt sөleşmej, çuq ajtmaj turoqandъ. Sonra urucu Xoçapъ va-
şъnda sarxъn aloqandъ, ana da Xoça „h“ dev bir söz ajt-
maqandъ.

Çaşсық urucu ылај etiv ketgenden sonra kelgendi da Хоҗань алһна ајақ җорпань салоандь. Nasra Хоҗа аузу ыла сөleşмеј җашсыққа қолу ыла ысара etiv başлақандь. Çaşсық ne ајтханьн аныламақандь. Хоҗа вартақь ыла ујну, җықьһн көргызе keliv, „urucu başьнда са mama derici алыв ketgendi“ degen мақанань анылатьрға murat etiv, başьна қолун ус кere ајландьрғьв ысара etgendi. Çaşсық, аны ысарасындан „җорпань başьнда ус кere ајландьр да başьна қыј“ deјdi, deв alaj анылав, issi җорпань Хоҗань başьна қыјқандь. Хоҗань başь, veti қавьрсақланғандь, alaj volқанььрға дақьда сөleşirge unamaқандь.

Çaşсық сықьв ketgendi da Хоҗань қатыһна харарнь ајтхандь. Қатыһ olsaқатдан turiv keliv қараса, ујleri tonальв Хоҗа da olturқан җеринден қьмылдамај başь қавьрсақланьв, тыһлавну vasьв тура. Қатыһнь veti-қань тырленiv:

— А, киші, бу ne ішди!—dev қьсырқаньнда:

Хоҗа:

— җенил vol, қатыһ, ешекге аш sal! Terslikni ахьрғь вь-лај volur!—degendi.

ADAM AJTXANҒA TЫҒЫЛА

Nasra Хоҗань бирда век бир ашықьш іші voliv ketiv varқанлај, tijre җашла тилешив алһн алқандьла da ајтхандьла:

— Хоҗа, қайрғь vara esen da toxда, vizni artda бир сы-нарғьвьзнь да таварьқ tylse, sen kimibizni atasьнь esgi җоху-са, kimibizni хоншусуса, kimibizni tuqum қарнашывьзса, seni бир қолдан ariv vasдырғьв дојарға syjeviz, қавьрғынь қазьв хазьрлақаньвз, icin mamuқ kibik җумушақ etgenviz.

— җашла, вуғьн бир век ашықьш ішим vardь, дојсақьз volluқ edi,—dev Nasra Хоҗа kyreşgendi, alaj volқанььрға дојтмақандьла. Mezgitden sal ақаснь алыв, Хоҗань da тешин-diriv icine сальв, орамға келтуыв сырқанлајларьна, Хоҗань җохларьндан biri tyvegendi. җашла ol adamнь ьзьндан:

— Marҗа, қайрьса, Хоҗа өlgendi da vasдырғьрға varавьз, sen da kel!—degendile.

Ol adam:

— Ашықьш ішим vardь, сырт вошарьқ tylme,—dev қайтыр-ға unamaј ketiv tevregeninde, Nasra Хоҗа sal ақасдан başьн келтуыв ol adamға:

— Aјtxanларьна тьпыла да qajt, meni senden da aşьqьş işim var edi, alaj volqanььqьra ne madar, kьzyv çetse, eter madarьn çoqdu ansь!—degendi.

SUV DESEN MA BЫLAJ BOLADЬ

Nasra Xoça tenizni çaqasь vla bir elge vara volqandь. Çolda mardasьz suvsaqandь da virulub tenizden suv icgendь. Tenizni suvu tuzlu-acь volqanь sevevli Xoçanь tamaqьn kьjdyrgendi, qarьnьn qozqav icin øtdyrgendi. Daqьda varavarьb suvsav volqanьnda, bir ariv qara-suvqa qajtv, andan suv icgendь, sonra qara-suvdan bir ajaq suv albь, eltiv tenizge qujub:

— Voşuna kesini kьvdyryv, cөkdyryv maxdanma, ma suv desenь vьlaj voladь!—degendi.

ТУВУН БЕГИТИГИЗ

Nasra Хоҗа бир җерге варьоръ волув җелкен кемеге мин-
пенти. Бир аз варқандап сонра, җел улуу волув, тенizde улуу
толқунла сьоръв, кеме һамап җоңурхаса сажқальоҗа қалоҗандъ.
Кемесиле кемени ваъйна сьоръв, җелкенлерин вајлав ваълақан-
ларьнда, Nasra Хоҗа:

— Siz qallajla etesiz, ha! Keme tyvunden sajqalady, siz
vaъyna oъlev aјlanasъz, kemeni sajqalmazъn izlej esegiz, ty-
vyn begitigiz!—degendi.

ХАҚЫМЪ BER DESE VA

Bir җолда Nasra Хоҗа vazarоја varъv, bir volek qatъ-qu-
tu zatla aъlv, bir amvalоја kelyrtgendi da, ekisi da kele tur-
qanlajlaryна, amval adamlanъ qalyнында aҗaъxandy да qal-
qandy.

Toqуз-on kynden sonra, adamla Nasra Хоҗаоја: „Majnama,
Хоҗа, seni zatlaryны aъlv aҗaъxan amval!“ dev birevny keryz-
gendile. Nasra Хоҗа vu adamны kerygen vla bir tykenne
kiriv vuqunandy. Adamla „alaj nek etese?“ dev sorоqandy.

Хоҗа:

— Qojuqуз, kerynmegenin хaјырьды, „sav toqуз-on
kynny хавҗуклерини kelyryv aјlanаным usyn хақымъ ver!“
dese, qajdan tavaryqma!—dev җуав etgendi.

КӨВУВ QALQMAZМЪ DEB SAQLAJMA

Bir kyn Nasra Хоҗа gegen vla suv aъроја bir kolge var-
qandy. Gegenin arъ uruv, suvdan tolturuv ызына alama dev
tartxanlaj, gegen qolundan ыxыныandy да kolge vatxandy.
Хоҗа olturuv, gegeni vatxan җерге qarav, saqlышы voluv tur-
qanlaj, usyne birev keliv sorоqandy:

— Хоҗа, ne saqlajsa?

— Gegenim suvоја vatxandy да endi icine suv kiriv
kөvse, suvny vaъyna qalqъv сьqmazмы eken dev saqlajma!
—degendi.

BIZNI ÇULDUZLA SIZDE DA BARDÛLA

Bir çolda Nasra Xoça bir şaxarqa varoqandê da kəkge qarav turub, xalqqa ajlapêv:

— Çamaqat, sizni şaxarnê havasê da vizniki da bir kere-me!—degendi.

— Nek dejse, qajdan bildin?—dev sorqanlarênda:

— Bizni şaxarnê kəgynde var çulduzla bu şaxarda da bardÛla, andan vileme!—degendi.

XATER BLA AJTAMA ANSÛ

Oraza ajda xalq orazanê çenil keterine aşoqêv, haman Xoçaqa, daoqêda anê kişik qartlaqê: „Bygyn nencasêdê, oraza qasan asêladê?“ dev soruqê qaloqanlarênda, Nasra Xoça, orazanê altêncê kynynde altê taşnê alêv keliv, qazanna atxandê emda kyn saşyn viret taş atêv, kynleni xêjsavên tyz vardêrêroqa umut etgendi.

Bir çolda Xoçanê qêzê atasê qazanna taş atxanên kergendi da uvucu vla bir uaq taşnê alêv keliv qazanna qujqandê. Bir kyn vêjaqê adamlê „ajnê mênçasêdê, ancasêdê“ dev erişirge qaloqanlarênda, Xoça: „Toxdaqêz men sizge tyzyn viliv keliv ajtajm“ dev qazanda taşlanê sanav vaşlaqandê. Çyz çêjêrma taş cêdoqandê. Xoça, bu sannê ajtsam, adamlê inanmazla dev, saqêş etiv, „Bygyn eki çêjêrma vla beşidi“—degendi. Xalq:

— Xajêrsêz, ajda quru 30 kyn voladê, sonra va?—degenlerinde:

— Ansênda men sizge adev etiv ajtama ansê, qazanda taşlanê xêjsavênê qarasan, bygyn ajnê tamam çyz vla çêjêrmanêcê kynydy!—degendi.

QOLUNÂ ALÊV SEN TURURSA

Bir tanêşê tyvev Xoçaqa:

— Seni qonaqqa saqêrêlêq edim, alaj voloqanêrêroqa bir zatxa qarajma!—degendi.

Xoça sorqandê:

— Ne zatxa qarajsa?

— Асыгь чут ашайса, аузунда қавьпынь сайнав чутхунси, екinci қавьпынь да қолуна алы хазыглав тураса!..

— Хайгь volsun, мен kesim қолума алмам, мен сайнав вошарыпсы сен оқуна алы хазыгла екinci қавыгьты, мен ана газыма, апы усун тылма, сақырлық esen!—degendi.

BETIN BIR QYZARTAJM

Nasra Хоқань арвазына бир иирде бир тана келив, тана дері қалыв ketgendi. Ertidenblasында Хоқа тананы еl icine қысдақанды, алaj volsada ииринде дақыда қайтыв келив, Хоқань арвазында çatханды. Хоқа қысдаж, тана қайта да кеle, ol қысдаж, бу кеle ariv vezdirgendi. Kесе va Хоқань уj васхасықына sekire да васхань uата, ашaj, ariv вошароја четdirgendi.

Хоқа тананы iesin soruşduruv да көргendi, ie сықтақанды. Bir kyn'a тананы kesgendi.

Mунu bla қалыв, бир ыжық сақы бир zaman ketgenden sonra, тананы iesi izlej kelgendi. Nasra Хоқа: „Тананы мен kesgenme“ degendi, алaj volқаньқыда ol adam „вьяқыпы esine ne cam тышув ајта volur қайдам“ дев дојојан volmasa, қулақына алырја unamaқанында, Хоқа қатыпына келив:

— Qатып, ol тананы терisin veri verci, „ma“ дев көргызув iesini vetin бир qaraltajm!—degendi.

MЫНА DA TIJMEGENDI KIR

Bir kyn Хоқа birgesine eki-yc хавызы алыв otunна сыққанды. Çolda suvsav voluv бир хавызын kesgendi да „tatъvsuzdu“ дев алaj ағы toneretgendi. Eкinci, усунcy хавызын да kesiv „tatъvsuzdula“ дев бир kesekcik қавыв atханды.

Otun да etiv, kyn да қыздыгьв, Хоқа ызына-ујyne ајланпанында, çolda mardasъз suvsav voluv, ol хавызылап atхан çerine четgendi. Атыв ketgen хавызыларыпы usyne сөгелев: „Мына да kir tijmegendi, мына да tijmegendi“ дев алыв вагында ашақанды.

ÇYZGEN BABUŞLANЬ ŞORPASЬ

Nasra Xoça көз аса, elni qatında көлге сьққандь. Kөлny qьjьrında çyze turqan suv vabuşlanь көryv, eñişge ijiliv, buqa varqandь da, vobuşla veri igi көlny qьjьrına kelgenlejlerine, birini qujruqun marlav usyne sekirgendi, alaj volqanьqqa suv vabuşla uxhandьla da ketgendile. Erlaj olsaqtan Nasra Xoça qojunundan gьrçьnьп сьqarьv, көlge tijiriv аşaj tevregendi. Bu halda Xoçanь usyne bir qaumla keliv:

— Ne etese, Xoça?—dev sorqanlarьnda:

— Çyzgen vabuşlanь şorpalарьна gьrçьnьmь tijiriv аşaj turama!—dev çuav bergendi.

QUJRUQ UZYLSE, KӨRYRSE BUQU VLA ZAMANNЬ

Xoça vla bir nøgeri uvqa ajlana varьv, bir teren qulaqqa kirgendile da, bir vöry valacьq allарьndan сьqьv teşikge tьqьlqandь. Xoçanь nøgeri da anь quviv, ьzьndan teşikge kirgendi. Bu көzyvde vöry valalanь anasь da savьv keliv, teşikge mьllьgьп atьv vaşьп suqjanlaj, Xoça savьv, sermev qujruqundan tutxandь da çivermegendi. Hajda vöry teşikge vaşьп suqiv tьrnaqlarqa, Xoça da qujruqundan tutuv çivermezge qalьv, teşikni ici buqudan tul-tuvan volqanьnda, Xoçanь nøgeri teşikden qьсьrқandь:

— Xoça, ne ese da buqudan көzlerim toldu!

— Qujruq uzylse, көryrse buqu vla zamannь!

AХСА BERGEN SOQAR

Bir kyn Nasra Xoça tykenne vara turqanlaj, allьna tijre savijle сьqьv:

— Xoça, vizge сьvьzqь аьrмьsa?—dev qadalqanlarьnda, Xoça:

— Аьrма, ajhaj!—dev çuav bergendi. Savijleni biri va axca veriv:

— Xoça, maңa da сьvьzqь al!—dev tilegendi. Xoça tykenden qajta turuv, savijle allьп аьv:

— Aldьnмь, Xoça, vizge сьvьzqьla?—degenlerinde, axca bergen savijge сьvьzqьnьп uzatьv:

— Axca bergen soqar сьvьzqьnьп da!—degendi.

SENMI SATASA, MENMI SATAMA

Nasra Xoçanь vorcu buvarqa qalqanьnda, maşok bla bir naşanь eşegine çykleв, satarqa bir elni vaşьndan kirgendi. El oramda Xoça: „E-ej naşa satьladь, allьq adam!“ dev qь-sьra tevregenlej, eşegi oquqandь da Xoçanь tauşun eşitdir-megendi.

Daqьda arlaq varqanlaj, Nasra Xoça: „Naşa allьq“ dev qь-sьra tevregenlej, vьjaqь eşegi da oquv tevregendi. Talaj çolda eşek alaj etiv, Xoçanь tauşun eşitilirge qojmaqanьnda, acuvlanьv eşegini көzlerine qarav, Xoça:

— Bu naşalanь iesi qajsьvьzvьz, naşalanь senmi satasa, oqese menmi satama?—dev uruşxandь.

SUVOJA KIRMEM

Nasra Xoça elni төven çanьnda xalq varьv çuvunvcu көlge kiriv çuvuna turqanlaj, terenine ketgendi da qalqandь. Sьrt çyze va vilmegendi. Xalq savьv keliv, Nasra Xoçanь suvdan çanь savlaj alqandьla.

Xoçanь suv tuncuqduqanь acьlv, esin çьjoqanьnda:

— Bu çoldan sonra çyzerge tamam usda volquncu ömyrde suv qatьna vasmam!—degendi.

ÇARLь XOÇANь KIMI BARDь

Bir kyn tyzde ketiv vara turqanlaj, Xoçanь esine: „Meni kivik çarlьlьqda çaşaқandan ese ölv qoraqan tьncьdь, viz çarlьlaqa sьj çoq, xurmet çoq“ dev tyşyv, kesi-kesin өl-genne tergev çerge çьqьlqandь. Sav sutkanь alajda çatьv turqandь, alaj volqanlьqqa anь çoqlav kişida kelmegeninde: „Ex... meni kivik çarlь kimnida az qulaqьnda tyldy, andan ese kesim varьv qatьnьma xapar etejim“ dev turub keliv, eşikden qarav qatьnьna:

— Qatьn, vьlaj etiv nek turasa, Xoça elni төven çanь tyzde ölv çatьv turqanlь kyn bla kece voldu, vasdьr-tьr qajqь etdirsen'a!—dev qajtьv ketiv, vьjaqь çerinde çat-xandь.

Qatьnь munu eşitgen bla vaşьn-casьn çьrtьv, çьlav, xon-şulaqa kiriv xararnь ajtxandь.

Xoşula sorqandıla:

— Qajda əlgəndi, qacan əlgəndi, kim ajtdə?

— Çarlb Xoşanb kimi vardə, kesi keliv ajtvv ketdi!—
dev qatbn bytynda çylarqa qalqandə.

KESI EŞİTMESİN

Nasra Xoşanb eşegi aman qlybly-cocuvuq eşek vol-
qandə. Bir kun Nasra Xoşa eşegine miniv vara turqanlaj,
bir çapna yrkuv, Xoşanb acytraj çyqqandə. Nasra Xoşa
sekiriv turuv, eşegine uruşxandə emda: „Sana men vi çoldan
sonra aş vermem“ degendi.

Uc kunny alaj etiv aşsyz tutxandə, tørtynsy kunynde
bir çerge varlyq voluv, eşegin tart-soz etiv kyreşgendi da
çatxan çerinden ørge qovaralmaqandə. Vlyanb yslerine qa-
tbn kelgendi. Nasra Xoşa qatbn verlaqqa albv:

— Qatbn, eşekni vorvaj qylyqandə, acdan amanqa çet-
gendi, sen aş sala tur, kesi eşitmesin!—degendi.

EKI QAT TELI BOLLUQDU

Nasra Xoşa partyx albv tartarqa tirmençe varqandə.
Barsa—tirmenci vla bir adam davlaşa tura...

Tirmenci:

— Xalqn partyxunden albv kesini qavşoyna nek ur-
lav qujasa?

Ol adam:

— Men telime!..

Tirmenci:

— Teli esen, kesinikinden albv xalqnqna qujsa'a?

Tirmenci vylaj ajtxanlaj, vylaqa seirge qarav turqan
Xoşa:

— Qoj, ne etese munu! Busaqatda ol bir qat telidi, sen
ajtxanca etse va, eki qat teli vulluqdu!—degendi.

AT SOLAQAJDƏ

Nasra Xoşa da bir qaum nəgerleri da atyla voluv bir
çerge aşoqş tevregendile. Har kim atlarəna miniv, Nasra
Xoşanb atbn da taş çapna tartxandəla da Xoşoqa: „Min!“

değendile. Nasra Xoça atnъ sol çanъndan varъv, on ajaqъnı özennige salъv tersine minnendi. Xoçanъ sьrtъ atnъ vaşъna ajlanъv tuşğendi. Nögerleri bu haloqa qarav kylğendile emda Xoçaqa:

— Xoça! Alaj tersine nek mindiң?—degenlerinde, Xoça:

— Men tersine minmegeñme, at kesi solaqajdъ!—değendi.

SARUVBEK ÇЫL

— Xoça! Bъjъl ne çыldъ?—dev soroqlanlarъnda, Xoça:

— Bъjъl saruvbek çыldъ,—dev çuav bergendi.

— Xoça, çыllada „çыlan çыл“ dev vardъ, ansъ viz saruvbek çыл dev eřitmegeñviz.

Nasra Xoça:

— Men gitçe zamanda, men da vileme, anam maça „çыlan çыл tuvoqansa“ devcen edi, andan veri nellaj bir zaman ketdi, çыlan endi saruvbek voloqan volur!

TUTUQUZ DA KÖZLERINE SEBIGIZ

Nasra Xoça qъzъl kьrьcъnъ uaq tyjuv, un kivik etiv, „byrce darman satama“ dev vazaqqa sьqarqandъ. Darmanъ adamla vaşъnъv aьv, tausъv ketğendile. Çolda „bu darmanъ qalaj eteribizni sormaj unutup varavъz, bir sorajъq“ dev ьzlarъna qajtъv, Xoçanъ izlev tavxandъla da:

— Xoça, darmanъ qalaj eterikviz!—degenlerinde, Xoça:

— Byrceleni tutuquz da közlerine sebigiz,—değendi.

ЫЛАЈОЈА ҚАЛАЈ ÇETGENDI

Nasra Xoçaqa qalaj ese da bir kesek axca tuşğendi. Bu axcanъ qalajqa salъv asьrarqa vilmej, saqъşxa qaloqandъ. Bavqa kiriv çerni qazъv, axcanъ salъv vasdьrқandъ da verlaq ketiv qaraqandъ. „Men urucu volsam, bu axcanъ tavarъq kore edim“ dev alajdan da aьv bir vaşxa çerge saloqandъ, alajъn da çaratmaqandъ. Em axъgъ bir busxuloqa tyjuv, busxulnu da bir uzun quruqnu ucuna taqъv, quruqnu da vas-

хаҗа кижирив санысь: „Нь... endi va ansыз edi adam ылајоҗа җетмесе“ дев кетгendi.

Munu bir urucu көрүв турүв, келив қуруқдан ахсань алыв, busхuloҗа бир сығып қатхань тујув, тақыв кетгendi.

Bir бөлек замандан Nasра Хоҗаҗа ахса кerek volub келив қараса, ахсасы җоқ, busхulну icine сығып сырмапыв тура. Munu көргени вля Хоҗа seirsинив:

— Asда, tuar veri va қалај сықалoҗандь?—дегendi.

EKIGIZNI AJTXANЬOҒЫZNY DA ETDIM

Bir кyn Nasра Хоҗаны анасы сув ызына esги җуварoҗа вагыoҗа теvрев:

— Хоҗа, valam, men esги җуварoҗа varama, sen бу қурмацланы да ашай-ашай, сырт ешикден агь-вері аьгылмај тур!— дев кетгendi.

Nasра Хоҗа ешикни vosaҗасына олтурив қурмац ашай турoҗанлај, анапын eгeci келив, Хоҗаны анасы yjde volur degen aқы вля:

— Хоҗа, мен vыgece kece қалыoҗа sizge kellikme, вагыв анаңа ајт, агь-вері ketмесин!—дегendi.

Olsaҗatdan Nasра Хоҗа yjny ешigin bezgilerinden қо-варыв, арқасына көлтурыв, салыв сув ызына анапына varoҗандь. Анасы mунu сыртында ешикни көрүв:

— Nek etgense а җаҗ ылај?—дев soroҗандь.

— Da, anam, men қалај eterik edim, sen „ешикден аьгылма“ дев кетгенlejине, eгeciң келив, „мен vыgece sizde җатарьoҗма, анаңа ајт!“ dedi, мен ekigizni да ајтханьoҒызын toltur-dum!—дегendi.

ULAQ QAJOҒЫDAN QUTULAJЫQ

Nasра Хоҗаны көвден veri асыралoҗан атаул qој tuqumdan бир semiz irki voloҗандь.

Bu irk асыгь bek semirgenden etin, қујруқun көлтурыв җурујалмаoҗанна җетгendi. Хоңsulадан birev кyn saјып бу irkни көре да суқлannandan Nasра Хоҗаҗа:

— Хоҗа, kel irkini keseijk да җылыыв бир kef etejik!— dej турoҗандь. Alaj voloҗанлыqoҗа Nasра Хоҗа да:

— Qojuquz, marçala, men da anь vla kolleneme, anь vla çivanama, sьnar qojnu maça qьzoqanmaqьz!—dev unamaj turqandь.

Kynleden bir kynde Nasra Xoçanь xonşusu cola tyşgenlej, irkni vavuna çьjoqandь da kesgendi, kişige da bil-dirmej çaşьrtьn aşaqandь. Nasra Xoça işni çigine derici biliv-seziv turqanlaj da, çuq ajtmaqandь, tьnylav qojqandь.

Вьlaj vla eki çьl ketgendi. Bir çolda ol xonşunu bir ulaqь Xoçanь vavuna kirgenlej, Xoça da ulaqнь tutxandь da kesgendi.

Ulaqнь iesi eki adam bir çerge varsa, alaqa ulaqьнь tas volqanьn ajtьv: „Вьllaj semiz edi, allaj ariv edi, allaj ullu edi“ dev maxdarqa qaloqandь. Nyoьşxa varsa da, mezigit allyna varsa da, ulaqнь maxdaqandan vaşxa xararь volmaj ajlanmandь.

Nasra Xoçaqa vu ötyryk maxdavlanь eşitgeni saььn övgesine çetgen saqlь bir acuv vola turqandь.

Bir çolda ulaqнь iesi da daqьda bir qaumla da Nasra Xoçanь yjunde aşaj turqanlajlarьna, vьjaqь xonşu tas volqan ulaqнь ysunden sөz vaşlav:

— Ej... meni ulaqьm allaj ulaq edi, tygy kөm-kөk kөgyrcynca edi, kesi maraldan ajььv tanьmazca alaь ariv eci, anь etinde bir qara çeri çoq edi, tutuşdan qujruq kivik semiz edi, ulluluqь va tye kivik edi,—degenlej, Xoçanь tamam çavegine çetiv, sьdamaj, qatььna ajlanьv ajtxandь:

— Qatьn! Meni aqььma vьlaj keledi: „Alajda çьjoqьc tyvunde munu ulaqьнь terisin ally keliv kөrgyzejim da, anь tye tenli volqanь vla kişdik tenli volqanьn xalq kөrsynle, viz da vu ulaq qajqьdan qutulajьq!“—degendi.

NAŞATЬR ÇAQ

Bir kyn Nasra Xoça eşegin otundan qalav, ьььna elge ajlanmandь da eşek kelirge unamaj „вьт-вьт“ ete turuqqa qaloqandь.

Xoça eşekge acuvlanьv, ura-tyje turqanьna birev tybev: — Xoça! Eşek varьrqa unamaj ese, bir kesek naşatьr syrt, anь amalь oldu!—degendi.

Nasra Xoça eşekge naşatır syrtgenlejine, eşek çorqalav tevregendi, Nasra Xoça da ызындан syryv çetalmazqa qalqandy. Qalaj eterge vilmej, Xoça arьv, saqьşly volub, em axьbь: „Toxda kesime da bir kesekcik çetdiriv bir korejim“ dev kesine da bir kesek naşatır çaqqandy.

Xoçany butlary otca qьzyv, tənşyv savьv tevregendi da eşeginden alqa varьv arvazьna kirgendi. Qatьn qarav Xoçany bir çerde toxdajalmaj arvazdan ызына ajlanьv savьv сьqьv tevregenin koryv:

— A, kişi, ne volqandy sana, qojan tevsevge nek varasa, savьv et!—dev qьsьrqandy.

Nasra Xoça:

— Qatьn, meni çeterge umut ete esen, sen da bir kesek naşatır çaqarqa kerekse!

QATЬN, KӨZLYKLERIMI BER

Keceni arasьnda Nasra Xoça tyrtuv qatьnyn ujatxandy da:

— Qatьn! Tur, çenil vol, meni kɵzlyklerimi veri ver!—dev vuvqandy. Qatьn otundan turuv, izlev Xoçaqa kɵzlyklerin veriv:

— Kecegide vu va ne guzavandy, kɵzlyk nege kerek boldu endi?—dev sorqanьnda, Xoça:

— Bir alamat tyş kɵre turama, çanyz bir qaum çerlerine kɵzym igi çetmejdі ansь,—degendi.

KӨCGEN ETEME ANSЬ

Nasra Xoçaqa bir qonaq kelgendi. Xoça vu qonaqny bek syryv alqandy. Syjarqa vaşlav qonaqny allyna tevsі vla şorpa salьv, сьqьv gьrçьn ally kelgendi, qarasa—şorpany iciv voşav tura. Erlaj gьrçьnlanьv tevsige salьv, şorpa keltirige aş yjge ketgendi, şorpa ally kelirge, qonaq gьrçьnlanьv voşav tura... Çenil oquna şorpany tevsige salьv, daqьda gьrçьn ally kelginci, şorpany qonaq urtlav voşav tura... Xoça seir volub daqьda qonaqny allyna gьrçьn salьv сьqьv, şorpa ally kelginci, gьrçьnla tausuluv tura...

Axьbь Xoça qonaqqa gьrçьn keltirginci şorpany voşav, şorpa keltirginci gьrçьnlanьv voşav tururqa qalqanьnda, Xoça

tevsini qonaqнь allыndan qoratъv, qajdan kelgeninden, qajъv varьqъndan xapar sorqandъ.

Qonaq bir elni atъn ajtъv:

— Oй elden keleme, çyregim tьrkъk volqandъ da aş aşajalmazma, doktorqa qaratъv darman alьrqa şaxarqa varьqma, seni yjny, kesini vek çaratъm, bu çerni havasъ da aman tyldy, sende qonaqvaj saъv bir aj saqlъ turuqja oqaj demeј edim!—degenlej, Xoça sekiriv ørge turuv:

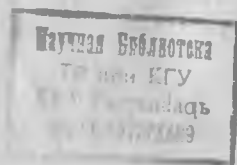
— Kertida vek çanъm avrudu, vek razъ edim, alaj'a, tambla bu elden køçgen eteme ansъ!—değendi.

МЫНДАН DA ELTMEZ

Nasra Xoçanъ şoxlağъndan biri bir kyn kesini elinden Xoçaqja qonaqja kelğendi. Bu adam: „Men saңa un çykledim, keltirmedin, çav çykledim, keltirmedin, vudaj, arpa elt dedim, aъ da unamadъn, Xoça kivik şoxumu vetine meni quru qol vla keltiriv qaratъn!“ dev eşegin haman tyjyv vaşlaqandъ. Nasra Xoça:

— Qoj, çazъq xajvanъ urma, qьjnama, sizden vizge quru kelğeni kivik, vizden da sizge quru varъ!—değendi.

Отвѣг. редактор *А.-С. Гербеков.*

Техредактор *Ш. Блиматов.*

Отвѣг. корректор *А. Джириков.*

Сдано в производство 27/XII—1935 г. (Подписано к печати 15/I—1936 г.)

Формат 62x94 1/16 Тип. знаков в 1 бум. листе 39,643, печ. л. 8,5.

Тираж 2100.

Зак. № 2966.

Обллит № 267.

194